T.C.
TRAKYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ENGELLİ ÇALIŞMALARI ANABİLİM DALI
DOKTORA TEZİ

NORMAL VE FARKLI GELİŞİM GÖSTEREN ÇOCUK ANNELERİNİN ANNELİK ALGISI

CEVRİYE ÖZTÜRK

TEZ DANIŞMANI
PROF. DR. YEŞİM FAZLIOĞLU

EDİRNE 2024

Tezin Adı: Normal ve Farklı Gelişim Gösteren Çocuk Annelerinin Annelik Algısı

Yazar Adı: Cevriye ÖZTÜRK

ÖZET

Bu çalışmanın amacı nitel araştırma yöntemlerinden birisi olan fenomenolojik desen kullanarak normal ve farklı gelişimsel özellikler gösteren çocuk annelerinin, anneliği nasıl algıladıklarını ve deneyimlendiklerini keşfetmektir. Araştırmanın çalışma grubunu Edirne ilinde bulunan ve yaşları 0-13 yaş aralığında olan normal gelişim gösteren 5 çocuk annesi ve farklı gelişim gösteren 5 çocuk annesi olmak üzere toplam 10 katılımcı oluşturmaktadır. Katılımcılar, farklı demografik özelliklere sahip bireyler arasından, amaçlı örnekleme yöntemiyle seçilmiştir. Veriler, yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılarak yüz yüze ve çevrimiçi görüşmeler yoluyla toplanmıştır. Analiz aşamasında, hem betimsel analiz hem de içerik analizi yöntemleri kullanılmıştır. Bu analiz yöntemleri aracılığıyla elde edilen ifadeler temalar ve alt temalar altında gruplandırılmıştır.

Bulgular, annelerin yaşam deneyimlerinin ve çocuklarının gelişimsel özelliklerinin annelik algıları üzerinde belirgin bir etkisi olduğunu ortaya koymaktadır. Annelik algısı, katılımcılar tarafından genellikle sevgi, sorumluluk ve kutsallık kavramlarıyla ilişkilendirilmiştir. Hamilelik süreçleri, katılımcılar tarafından hem fiziksel hem de duygusal etkiler bağlamında tanımlanmıştır. Özellikle farklı gelişim gösteren çocukların anneleri, bebeklerinin sağlık durumunu ilk öğrendiklerinde yoğun bir şok, üzüntü ve kabullenme süreci yaşamışlardır. Ayrıca, emzirme süreci hem olumlu hem de olumsuz duygularla ifade edilmiştir. Anneler, çocuklarının gelecekte sağlıklı, bağımsız ve mutlu bireyler olmalarını umut etmekle birlikte, geleceğe yönelik belirsizliklerden dolayı kaygı ve endişe taşımaktadır.

Bu çalışma, annelik algısının yalnızca biyolojik bir bağlanma süreci olmadığını; sosyal, kültürel ve psikolojik faktörlerle şekillenen dinamik bir yapı

olduğunu göstermiştir. Bulgular, annelere yönelik destek mekanizmalarının geliştirilmesinin önemini ve annelik deneyiminin toplumsal boyutta daha geniş bir perspektifle ele alınması gerektiğini vurgulamaktadır.

Anahtar sözcükler: Annelik Algısı, Farklı Gelişim, Normal Gelişim, Sosyal Destek, Çocuk Gelişimi, Emzirme Deneyimi, Gelecek Beklentileri

Name of the Dissertation: The Perception of Motherhood among Mothers of Typically and Differently Developing Children

Author: Cevriye ÖZTÜRK

ABSTRACT

The purpose of this study is to explore how mothers with children of normal and different developmental characteristics perceive and experience motherhood using the phenomenological design, a qualitative research method. The study group consists of 10 participants, including 5 mothers of children with normal development and 5 mothers of children with different developmental characteristics, aged 0-13 years, residing in the province of Edirne. The participants were purposefully selected from individuals with diverse demographic characteristics. Data were collected through face-to-face and online interviews using a semi-structured interview form. Descriptive and content analysis methods were employed during the analysis phase, with the collected data categorized into themes and sub-themes.

The findings reveal that mothers' life experiences and their children's developmental characteristics significantly influence their perceptions of motherhood. Motherhood was commonly associated with concepts such as love, responsibility, and sanctity by the participants. Pregnancy experiences were described in terms of both physical and emotional impacts. Mothers of children with different developmental characteristics experienced intense phases of shock, grief, and acceptance upon learning about their child's health condition. Additionally, the breastfeeding process was expressed through both positive and negative emotions. Mothers hoped for their children to lead healthy, independent, and happy lives while also expressing concerns and anxieties about future uncertainties.

This study highlights that the perception of motherhood is not merely a biological bonding process but a dynamic construct shaped by social, cultural, and psychological factors. The findings underscore the importance of developing support mechanisms for mothers and addressing the motherhood experience within a broader societal framework.

Keywords: Motherhood Perception, Different Development, Normal Development, Social Support, Child Development, Breastfeeding Experience, Future Expectations

ÖNSÖZ

Normal ve farklı gelişimsel özellikler gösteren çocuk annelerinin, anneliği nasıl algıladıklarını araştırmayı hedeflediğim bu çalışmanın gerçekleştirilmesinde, değerli bilgilerini benimle paylaşan, kıymetli zamanını ayırıp sabırla bana faydalı olabilmek için elinden gelen yardımı sunan, her sorun yaşadığımda yanına çekinmeden gidebildiğim, güler yüzünü ve samimiyetini benden esirgemeyen kıymetli danışman hocam Prof.Dr.Yeşim FAZLIOĞLU'na teşekkürü bir borç biliyor ve şükranlarımı sunuyorum. Yine çalışmamda bana fikirleriyle destek olan, sorduğum soruları cevapsız bırakmayan ve uzun yıllardır birlikte yol aldığımız kıymetli hocalarım Prof. Dr. İbrahim COŞKUN ve Doç.Dr. Şule YILMAZ'a da sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Ayrıca kıymetli zamanını benim için ayırıp kafamdaki sorulara pratik ve net cevaplar veren, tezimin şekil almasını sağlayan ve aradığımda asla yardımını esirgemeyen sevgili meslektaşım ve mesai arkadaşım Meltem BAYSAL ÇALIŞKAN'a ve beni yolumdan dönmemem konusunda motive eden sevgili arkadaşım, meslektaşım Esra ŞİRİN ARKOÇ'a teşekkürü borç bilirim.

Sanırım en büyük teşekkürü de maddi manevi desteğini esirgemeyen, her koşulda yanımda olan, düştüğümde beni kaldıran, iyi ki hayatımda dediğim hem eşim, hem dostum, hem iş arkadaşım Tolga ÖZTÜRK'e, ayrıca yine hep ama hep yanımda olan, hayattaki en büyük şansım olan, hala beni ilk günkü şefkatiyle sarıp sarmalayan anneciğime, beni artık yanımda olamasa da hep koşulsuz ve çok seven, eksikliğini hep hissettiğim canım babama, güzel yavrularım Rüzgar ve Bulut'a, kardeşlerim Cevat, Semra ve Ruhiye'ye ve yine benim arkamda olduklarını hissettiren, seven ve inanılmaz güven duymamı sağlayan, canım ikinci anne ve babam olan Ayla ve Şakir ÖZTÜRK'e teşekkürü borç bilirim.

İÇİNDEKİLER

ÖZET i
ABSTRACT iii
ÖNSÖZ v
İÇİNDEKİLER vi
TABLOLAR LİSTESİ x
ŞEKİLLER LİSTESİ xii
KISALTMALAR xiii
BÖLÜM I 1
1. GİRİŞ 1
1.1. Problem 1
1.2. Amaç 4
1.3. Önem 5
1.4. Sayıltılar 6
1.5. Sınırlılıklar 6
1.6. Tanımlar 6
BÖLÜM II 8
2. KURAMSAL ÇERÇEVE 8
2.1. Annelik 8
2.1.1. Anneliğin Duygusal Boyutu 9
2.1.2. Anneliğin Fiziksel Boyutu 11
2.1.3. Anneliğin Sosyal ve Kültürel Boyutları 13
2.1.4. Sorumluluk ve Fedakârlık 15
2.1.5. Kişisel Deneyimler ve Kültürel Etkiler 17
2.2. Annelik Algısı ve Deneyimler 18
2.2.1. Farklı Gelişim Gösteren Çocuklar ve Aileleri 19

2.2.2. Normal Gelişim Gösteren Çocuklar ve Aileleri 20

2.2.3. Toplumsal Cinsiyet Rolleri ve Annelik 21

2.2.4. Annelik ve Psikososyal Stres 21

2.3. Annelik ve Eğitim 21

2.3.1. Annelik ve Çocuk Eğitimi 22

2.3.2. Annelik Rolünde Eğitim Hakkı ve Erişimi 22

2.3.3. Eğitim Hizmetlerinin Anneler Üzerindeki Etkisi 23

2.4. Özel Gereksinimli Çocuklar ve Annelik 23

2.4.1. Özel Gereksinimli Çocukların Annelerinin Deneyimleri 24

2.4.2. Farklı Gelişim Gösteren Çocukların Annelerine Yönelik Destek Mekanizmaları 24

2.4.3. Özel Gereksinimli Çocukların Annelerinde Annelik Algısı ve Kimlik 25

2.5. Annelik ve Ekonomik Boyut 25

2.5.1. Ekonomik Zorluklar ve Annelik 26

2.5.2. İş-Yaşam Dengesi ve Annelik 26

2.5.3. Ekonomik Destek ve Yardımların Annelik Üzerindeki Etkisi 27

2.6. Konu ile İlgili Araştırmalar 28

2.6.1. Yurt İçinde Yapılan Araştırmalar 28

2.6.2. Yurt Dışında Yapılan Araştırmalar 32

BÖLÜM III 37

3. YÖNTEM 37

3.1. Araştırma Modeli 37

3.2. Çalışma Grubu 38

3.3. Veri Toplaması 40

3.4. Veri Toplama Araçları 41

3.4.1. Demografik Bilgi Formu 42

3.4.2. Normal ve Farklı Gelişim Gösteren Çocuk Annelerinin Annelik Algılarını Belirlemek İçin Oluşturulmuş Görüşme Soruları Formu 42

3.5. Verilerin Analizi 42

3.6. Güvenirlik ve Geçerlik 424

BÖLÜM IV 46

4. BULGULAR 46

4.1. Çalışma Grubunda Yer Alan Annelerin Özelliklerine İlişkin Bulgular .. 46

4.2. Çalışma Grubunda Yer Alan Annelerin Annelik Deneyimlerine İlişkin Görüşlerinin Dağılımı 65

4.2.1 Çalışma Grubunda Yer Alan Annelerin Annelik Kavramını Nasıl Algıladıklarına İlişkin Bulgular 66

4.2.2. Çalışma Grubunda Yer Alan Annelerin Hamilelik Süreçlerine Dair Bulgular 71

4.2.3. Çalışma Grubunda Yer Alan Annelerin Bebeğin Sağlık Durumunu İlk Kez Öğrenme Deneyimleri 75

4.2.4. Çocuğun Özel Durumunun Nedeni Hakkında Düşünce ve Araştırmalar Temasına İlişkin Bulgular 81

4.2.5. Çalışma Grubundaki Annelerin Emzirme Sürecine İlişkin Bulguları . 85

4.2.6. Çalışma Grubundaki Annelerin Geleceğe Yönelik Beklentileri 91

BÖLÜM V 98

5. SONUÇ VE TARTIŞMA 98

5.1. Sonuç 998

5.2. Tartışma 99

5.3. Öneriler 127

KAYNAKÇA 131

EKLER 149

EK 1: Etik Kurul İzni 149

EK 2: Çalışmaya Katılan Annelerden Alınan Onam Formu 150

EK 3: Araştırmada Kullanılan Demografik Bilgi Formu 151

EK 4: Araştırmada Kullanılan Görüşme Soruları 150

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 4.1: Katılımcıların Demografik Özelliklere Göre Dağılımı..... 47

Tablo 4.2: Çalışma Grubunda Yer Alan Katılımcıların Anne Olma Kararlarının Dağılımı 50

Tablo 4.3: Çalışma Grubunda Yer Alan Katılımcıların Hamilelik Sürecinde Bebeğin Sağlık Durumunu Öğrenme Durumu 51

Tablo 4.4: Çalışma Grubunda Yer Alan Katılımcıların Doğum Süreci..... 53

Tablo 4.5: Çalışma Grubunda Yer Alan Katılımcıların Anne Olarak Rol Modelleri 54

Tablo 4.6: Çalışma Grubundaki Katılımcılara Göre Annelik 54

Tablo 4.7: Çalışma Grubundaki Katılımcıların Destek Aldığı Kaynaklar ve Sorumluluk..... 56

Tablo 4.8: Çalışma Grubundaki Katılımcıların Çocuklarının Bakımında Sorumluluk Dağılımı 57

Tablo 4.9: Çalışma Grubundaki Katılımcıların Kendileri İçin Profesyonel Destek Alımı 58

Tablo 4.10: Çalışma Grubundaki Katılımcıların Çocukları İçin Profesyonel Destek Alımı 59

Tablo 4.11: Çalışma Grubundaki Katılımcıların Anneliğe Bakış Açısı 60

Tablo 4.12: Çalışma Grubundaki Katılımcıların Annelik ve Ekonomik Duruma Bakışı 62

Tablo 4.13: Çalışma Grubundaki Katılımcıların Annelik ve Eğitim Durumuna Bakışı 64

Tablo 4.14: Alt Tema 1: Bilinçlenme ve Farkındalık - Katılımcı İfadeleri 68

Tablo 4.15: Alt Tema 2: Kutsallık ve Özel Olma Durumu - Katılımcı İfadeleri..... 69

Tablo 4.16: Alt Tema 3: Sabır ve Sorumluluk - Katılımcı İfadeleri 70

Tablo 4.17: Alt Tema 1: Fiziksel Durum Alt Teması - Katılımcı İfadeleri 72

Tablo 4.18: Alt Tema 2: Ruhsal Durum Alt Teması - Katılımcı İfadeleri..... 74

Tablo 4.19: Alt Tema 1: Şok ve Anlayamama - Katılımcı İfadeleri..... 76

Tablo 4.20: Alt Tema 2: Çökme ve Ağlama - Katılımcı İfadeleri 77

Tablo 4.21: Alt Tema 3: Kabullenme ve Sürdürme - Katılımcı İfadeleri 78

Tablo 4.22: Alt Tema 4: Üzüntü ve Polyanna Yaklaşımı- Katılımcı İfadeleri 79

Tablo 4.23: Alt Tema 1: Araştırma ve Tedavi Arayışı - Katılımcı İfadeleri 82

Tablo 4. 24: Alt Tema 2: Genetik ve Kromozom Bozuklukları - Katılımcı İfadeleri 84

Tablo 4. 25: Alt Tema 3: Beyinle İlgili Sorunlar - Katılımcı İfadeleri 84

Tablo 4.26: Alt Tema 1: Olumlu Duygular - Katılımcı İfadeleri..... 86

Tablo 4.27: Alt Tema 2: Olumsuz Duygular - Katılımcı İfadeleri 89

Tablo 4.28: Alt Tema 1: Mutluluk ve Başarı- Katılımcı İfadeleri 93

Tablo 4.29: Alt Tema 2: Sağlık Odaklı Beklentiler- Katılımcı İfadeleri 94

Tablo 4.30: Alt Tema 3: Güçlü Bağlar ve Destek- Katılımcı İfadeleri..... 95

Tablo 4.31: Alt Tema 4: Geleceğe Yönelik Endişeler ve Karamsarlık- Katılımcı İfadeleri 96

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 4.1. Farklı ve Normal Gelişim Gösteren Çocukların Annelerinin Annelik Algılarına İlişkin Temalar 66
Şekil 4.2. Annelik Algısı ve Değişimi Teması 67
Şekil 4.3. Hamilelik Süreci Teması 71
Şekil 4.4. İlk Öğrenme Teması 75
Şekil 4.5. Çocuğun Özel Durumunun Nedeni Hakkında Düşünce ve Araştırmalar .. 81
Şekil 4.6. Emzirme Deneyimi Teması 86
Şekil 4.7. Gelecekten Beklentiler Teması 91

KISALTMALAR

ASHB: Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı

CMV: Sitomegalovirüs

IPA: Yorumlayıcı Fenomenolojik Analiz

OSB: Otizm Spektrum Bozukluğu

BÖLÜM I

1. GİRİŞ

Bu bölümde araştırmanın problemi, amacı, önemi, sayıltıları, sınırlılıkları ve tanımlar yer almaktadır.

1.1. Problem

Bir kadının hayatındaki en önemli gelişimsel yaşam olaylarından bir tanesi anneliktir. Anne olmak, bilinen güncel bir gerçeklikten, bilinmeyen yeni bir gerçekliğe ilerlemeyi içermektedir. Anne olmak bir geçiş, yeni bir benlik anlayışı elde etmek için amaçların, davranışların ve sorumlulukların yeniden yapılandırılmasını beraberinde getirmektedir. Kadın için yaşamsal olan bu süreçte, kaçınılmaz olan ve beraberinde uyum ve kabul gerektiren birçok fizyolojik, psikolojik ve sosyal değişiklik meydana gelmektedir. Kadınlar yaşamları boyunca farklı roller üstlenir. Özellikle geleneksel toplumlarda gebelik ve anne olma, doğurganlık çağındaki her kadın için önemli bir roldür. Bu rol ve beklentilerin uygun şekilde yerine getirilmesi toplumda sağlıklı bireylerin yetişmesi açısından oldukça önemlidir. Annelik olgusu kadının toplum içindeki sosyal statüsünü belirleyen önemli bir unsurdur (İnekçi, 2018). Bu bağlamda gebeliğin kadın yaşamındaki yeri oldukça önemlidir. Yapılan araştırmalar yaşantıları boyunca çoğu kadının anne olduğunu ve dolayısıyla annelik kavramının çok eski tarihlerden bu yana kadınlığın ayırt edici ve önemli özelliklerinden birisi olarak ele alındığını ortaya koymaktadır. Araştırmalar aynı zamanda kadınların üstlendiği annelik rolünün kariyer ve medeni hal gibi diğer rollerinin önüne geçtiğini vurgulamaktadırlar (Boz ve ark., 2018; Arslan ve ark., 2019; Uzogara, 2015).

Gebelik süreci kendi başına, dünyaya gelecek bebek ve ailesinin hazırlandığı özel ve gelişimsel bir dönem olarak değerlendirilmektedir. En önemli gelişimsel davranış ise gebeliğin kadının kendisi ve çevresi tarafından kabul edilmesidir. Kadın ve ailesinin bu süreci sağlıklı geçirebilmesi, onların gebeliğe sağlıklı uyum göstermesiyle mümkündür. Gebeliğin her döneminde anne adayının verdiği tepkiler,

farklılık gösterdiği gibi bu tepkiler kadından kadına da değişiklik gösterebilmektedir. Gebelik bakış açısı, yaşanmış deneyimler, gebeliğe karar verme sebebi, gebelikten beklentiler, hayaller, ruhsal, sosyo-kültürel ve ekonomik durum, toplumun bakış açısı ve kadının toplumdaki yeri, gebelikte yaşanan sorunlar gibi birçok faktörden etkilenmektedir (Arslan ve ark., 2019).

Buraya kadar ele alınanlar doğuma kadar olan süreci kapsamaktadır. Doğumun gerçekleşmesi ile beraber başka beklentiler ve bakış açıları gündeme gelir. Annenin annelik algısı ortaya çıkar. Anne olmak bir kadın için oldukça önemli, mutluluk verici bir olaydır ve bir kadın anne olacağını öğrendiği ilk günden itibaren yavrusuyla ve ailesiyle birlikte geçireceği güzel günlerin hayalini kurmaya başlar. Giyeceği kıyafetinden, gideceği okula, seçeceği mesleğe kadar her şeyini düşünür. Bir kadının yanlışıyla doğrusuyla muhakkak bir anne modeli vardır. Bu anne modeli belki kendi annesinin olumlu ve olumsuz özelliklerinden esinlenerek oluşturduğu bir anne modeli de olabilir ya da okuduğu ve etrafından edindiği tecrübelerden sentezlediği bir annelik modeli olabilir. Bütün bunlar kadının anneliği nasıl algıladığıyla doğru orantılıdır. Gebelik sürecinde nasıl ki bir takım kaygılarla başa çıkmak durumunda kalınabiliyorsa, doğum gerçekleştikten sonra da kişiden kişiye farklılık gösteren kaygılar, endişeler ortaya çıkabilir. Tabii hamilelik süreci ve doğum sonrası her zaman hayal edildiği gibi olumlu sonuçlar doğurmayabilir. Gebelik sürecinde, doğum anında veya sonrasında yaşanan bazı komplikasyonlar annenin bütün hayallerini altüst edebilir. Gebelik ve sonrası süreci olması gerektiği gibi yaşayan anneler hayallerine kavuşmuş olmanın keyfini çıkarırlarken (Yaşanabilecek lohusalık sorunlarını bu aşamada önemli bir sorunsal olarak ele almak yersiz olacaktır.), bu süreci hayal kırıklığı ile sonuçlandıran ve farklı yoğunlukta engellerle karşılaşan anneler yoğun bir kaygı, endişe, belki öfke, hatta intihar gibi olumsuz duygularla baş etmeye çalışırlar. Bu süreçte yaşadıkları ve hissettikleri her şey bambaşka bir hal alabilir ve dolayısıyla annelik algıları da değişebilir.

Boz ve arkadaşları anne olmakla ilgili temel kuramların önemi üzerinde durmuşlardır. Anne olma konusundaki temel kuramlar, Rubin'in Annelik Rolü

Kazanma Kuramı ve Mercer'in Anne Olma Kuramını kapsamaktadır. Rubin (1984) doğal gebelik sırasında başlayan, doğumdan bir ay sonrasına kadar devam eden annelerin rol kazanma sürecini, zihinsel bir deneyim olarak görmüştür. Rubin'e göre anne olma sürecinde dört önemli görevin tanımı yapılmıştır. İlk olarak gebelik süresince anne ve çocuk için güvenli bir gebeliğin sağlanması gerekmektedir. Sonrasında çocuğun kabulünün sağlanması ve akabinde annesinin bilinmeyen çocuğuna bağlanması ve son olarak da anne kendi kendine bakım yapmaya yetecek kadar kendine güvenmesi gerekmektedir. Mercer'e göre kadın, anne olma sürecinde anne kimliği elde etmesiyle kendini büyütür. Onun annelik kuramında annelik kimliği, kadının kendisini içselleşmiş bir şekilde anne olarak görmesi anlamına gelmektedir (2018).

Annelik algısını ortaya koyduğumuz zaman karşımıza bir de öz yeterlik (self-efficacy) kavramı çıkmaktadır. Öz yeterlik Bandura (1982) tarafından, olası durumların üstesinden gelebilmeleri açısından kişilerin belirli davranış ve eylemleri ne kadar iyi yapabildiklerine dair yargıları olarak tanımlanmıştır. Algılanan öz yeterlik, bireyin bir işin üstesinden gelmek için gereken eylemlerin düzenlenip uygulanabilmesi konusunda kendisine olan inancını kapsamaktadır. Kuramsal çerçevesi Bandura tarafından belirlenen öz yeterliğin ebeveynlik alanına ilişkin ebeveynlik algısı bebek/çocuk bakımı, sıcaklık, sevecenlik ve sorumluluk alma gibi davranışlara ilişkin inançlarla ilgili alanıdır (aktaran Aksoy ve Diken, 2009).

Anneliğin sosyal yapısı üzerine özellikle de yoğunlaştırılmış annelik üzerine yapılan bazı çalışmalar toplumun kadını ideal, evdeki her şeyden sorumlu olarak ele aldığını ortaya koymaktadır. Bu çalışmalar doğrultusunda kadın, kendi ihtiyaç ve ilgilerini göz ardı etmeli ve kendisini evdeki aile bireyleri ve evin ihtiyaçlarına adamalı ve hatta sadece işi evde olmak olmalıdır. İçinde bulunduğumuz toplumun da etkisiyle annelik olgusu kadınların kendisini tam bir kadın gibi hissetmelerine yardımcı olabilir. Kadın toplumda kendisinden beklenen "iyi anne" rolünü çok iyi tamamlıyor da olabilir. Ancak toplumun baskıladığı bu basmakalıp kavram olan "iyi anne" olmak ya da olmaya çalışmak ya da sadece anne olabilmeye çalışmak bile suçluluk, stres, endişe, yetersizlik sebebi olabilir hatta ruh sağlığının bile

bozulmasına yol açabilir. Her anneyi kendi içinde bulunduğu koşullarda, kendi edindiği tecrübeler ve annelik algısıyla değerlendirmek gerekir (Hays, 1999, Uzogara, 2015).

Bu doğrultuda bu araştırmanın problemi annelik olgusu ve annelik algısının, kadının bireysel özellikleri, toplumsal beklentiler ve çevresel koşullar çerçevesinde nasıl şekillendiğini ortaya koymaktır.

1.2. Amaç

Bu araştırmanın amacı farklı ve normal gelişim gösteren çocukların annelerinin annelik algılarının incelenmesidir. Bu genel amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara yanıt aranmaktadır;

1. Normal gelişim gösteren çocuk anneleri ve farklı gelişim gösteren çocuk anneleri annelik kavramını nasıl algılamaktadır?

2. Normal gelişim gösteren çocuk anneleri ve farklı gelişim gösteren çocuk annelerinin hamilelik süreçleri nasıl bir deneyim olarak şekillenmiştir?

3. Farklı gelişim gösteren çocuk anneleri, bebeklerinin sağlık durumunu ilk öğrendiklerinde ne tür deneyimler yaşamışlardır?

4. Farklı gelişim gösteren çocuk annelerinin, çocuklarının özel durumlarına dair düşünceleri ve çözüm arayışları nasıldır?

5. Normal gelişim gösteren çocuk anneleri ve farklı gelişim gösteren çocuk annelerinin emzirme süreçlerine yönelik algı ve deneyimleri nasıldır?

6. Normal gelişim gösteren çocuk anneleri ve farklı gelişim gösteren çocuk annelerinin çocuklarına yönelik geleceğe dair beklenti ve endişeleri nelerdir?

1.3. Önem

Hepimizin yaşantısında annelik kavramı önemli bir yer kaplamaktadır. Herkesin bir annesi ve bu annenin de bir annelik algısı vardır. Annelik, sadece biyolojik bir süreç değil, aynı zamanda toplumsal ve psikolojik bir rol olarak da derin anlamlar taşır. Kadınlar olarak da hem annelerimizin bakış açısıyla, bizlere sundukları sevgiden, değerlerden ve aktardıkları tecrübelerden etkilenerek ve anneysek de kendi bakış açımız ve edindiğimiz tecrübelerle annelik olgusuna bir yön çizmekteyiz. Annelik başlı başına çok önemli bir kavramdır. Kişilerin hem sosyal hem de psikolojik gelişimleri daha ilk doğdukları andan itibaren şekillenir.

Annelik, bütüncül olarak bir kadının sosyal, duygusal ve psikolojik açıdan gelişimine katkıda bulunur. Bununla birlikte dünyayı algılama şeklini, kendisini tanımlamasını ve diğer insanlarla kurduğu ilişkileri doğrudan ve dolaylı olarak önemli ölçüde etkiler. Çocuklar, daha doğdukları andan itibaren annelerinin sevgisi, ilgisi ve rehberliği ile gelişim süreçlerini şekillendirirler. Mutlu ve sağlıklı bir anne-çocuk ilişkisi, kişinin hayatının sağlam bir psikolojik temele dayanmasına vesile olur. Mutlu annelerin mutlu çocukları olur. Mutlu ve sağlıklı bir anne-çocuk ilişkisi toplumsal açıdan da sağlıklı ilişkiler kurulmasına yardımcı olur.

Bu çalışmada hem normal hem de farklı gelişimsel özellikler gösteren çocuk annelerinin anneliği nasıl algıladıklarını ve deneyimlendiklerini keşfetmek amaçlanmıştır. Annelik algısının ve deneyimlerinin, bireysel yaşantılardan toplumsal beklentilere kadar birçok faktörden etkilendiği düşünülmektedir. Özellikle farklı gelişimsel özelliklere sahip çocuk annelerinin karşılaştıkları zorluklar, sosyal veya toplumsal destek ihtiyaçları ve annelik algıları, bu alanda daha derinlemesine araştırmalar yapılmasını gerektiren bir konu olarak öne çıkmaktadır.

Bu bağlamda nitel bir çalışma olmaması ve annelerin öznel deneyimleri bu çalışmayı önemli ve özel kılmaktadır. Araştırmanın güncel ve güncelliğini devam ettirecek bir konuyu ele alması ve annelik olgusunu farklı boyutlarıyla irdelemesi, bu çalışmayı hem özgün hem de bilimsel açıdan değerli kılmaktadır.

1.4. Sayıltılar

1. Bu araştırmanın çalışma grubunu oluşturan annelerin, evreni temsil ettiği varsayılmıştır.

2. Bu çalışmada, çalışma grubunda bulunacak farklı gelişim gösteren çocuklar için tıbbi tanının hastaneler tarafından, eğitsel tanının Rehberlik Araştırma Merkezleri tarafından uygun şartlarda koyulduğu varsayılmıştır.

1.5. Sınırlılıklar

Araştırma, Edirne ili merkezinde 0-13 yaş çocuğa sahip 5 farklı gelişim gösteren çocuk anneleri ve 5 normal gelişim gösteren çocuk anneleriyle sınırlandırılacaktır.

1.6. Tanımlar

Annelik Rolü: Öğrenilen, karşılıklı ve etkileşimli, karmaşık bir bilişsel ve sosyal süreç olarak tanımlamıştır.

Annelik Kimliği: Kadının rolü ile karakterize edilen, annelik rolü kazanmanın doruk ya da son noktası olarak kabul edilmektedir.

Anne Olmak: Anne olmak, annelik rolü kazanmaktan daha karmaşık, bilişsel ve davranışsal boyutları olan, bitmeyen ve sürekli gelişen bir süreçtir.

Öz-Yeterlik: Bandura (1982) tarafından, olası durumların üstesinden gelebilmeleri açısından kişilerin belirli davranış ve eylemleri ne kadar iyi yapabildiklerine dair yargıları olarak tanımlanmıştır.

BÖLÜM II

2. KURAMSAL ÇERÇEVE

2.1. Annelik

Anne, bir çocuğu doğuran ya da evlat edinen ve onun büyümesinde, gelişmesinde ve bakımında önemli bir yer tutan ve çocuğun hayatını önemli ölçüde etkileyen kadın olarak tanımlanabilir. Anneler, genellikle, çocuklarını sevgi, şefkat ve koruma içgüdüsü ile büyütürler ve hayat boyu onlara rehberlik ederler. Anne-çocuk ilişkisi oldukça derin, duygusal bağlar içerir. Annelik, kendi kültürümüz başta olmak üzere birçok kültürde kutsal olarak kabul edilir.

Bir kadının hayatı anne olmakla birlikte tamamen değişir. Annelik, genellikle, çok çeşitli duygusal, fiziksel ve sosyal boyutlarıyla birlikte beklentiler ve deneyimler neticesinde şekillenir. Anne olmak, bir kadının hayatında önemli bir dönüm noktasıdır ve sevgi ve bağlılık gibi iki önemli unsuru barındırır. Çocuk doğar doğmaz sevgi, şefkat, bağlılık ve koruma duygusunu yoğun bir şekilde tadar. Çünkü anne, çocuğunu bu duygularla sarıp sarmalar. Bunu yanı sıra annelik, büyük bir sorumluluk ve özveri gerektirir. Bir çocuğun bakımı, beslenmesi, eğitimi ve ihtiyaçlarının karşılanmasında annenin rolü yadsınamaz. Anneler çok fedakâr ve özverilidirler (Karaman ve Doğan, 2018; Miller, 2005; Sadıkoğlu, 2020; Tunçdemir, 2023).

Annelik, kadın kimliğinin önemli bir parçası olarak kabul edilir ve bu kimlik, kadınların kendilerini nasıl gördüklerini ve toplum tarafından nasıl algılandıklarını etkiler (Rich, 1976). Anneler, çocuklarının doğumuyla birlikte yeni bir kimlik kazanırlar ve bu kimlik, onların yaşamlarının birçok yönünü etkiler. Anneliğin kadın kimliğine olan etkisi, annelerin kendilerini nasıl algıladıklarını ve bu algının onların annelik deneyimlerini nasıl şekillendirdiğini anlamada kritik bir öneme sahiptir (Özkan, 2010; Kurt ve Özkan, 2023).

2.1.1. Anneliğin Duygusal Boyutu

Annelik, kadınların yaşamında derin duygusal katmanlar barındıran ve hayatlarını dönüştüren bir deneyimdir. Bu süreç, sevgi, şefkat, endişe ve sorumluluk gibi güçlü duyguları içerir ve kadınların duygusal dünyasında önemli değişimlere yol açar. Anneler, çocuklarıyla kurdukları bağı genellikle yaşamlarının en anlamlı ilişkilerinden biri olarak görürler. Annelik, yalnızca sevgi dolu anlarla değil, aynı zamanda belirsizlikler ve karmaşık duygularla şekillenen bir yolculuktur. Kimi annelik deneyimi planlanmış, kimi ise beklenmedik bir şekilde gerçekleşmiş olabilir. Planlı annelikte adaptasyon süreci genellikle daha kolay olurken, sürpriz annelikte kaygı, endişe ve merak gibi hisler daha baskın olabilir. Ancak her iki durumda da, annelik süreci sevgiyle harmanlanmış bir dizi güçlü duygu ve deneyimi beraberinde getirir. Bu açıdan, annelik, insanın hayatında en yoğun ve özel duyguların bir arada yaşandığı eşsiz bir süreçtir (Buldur ve Göcen, 2021; Kurt ve Özkan, 2023; Sadıkoğlu, 2020).

Annelik, duygusal açıdan yoğun bir süreçtir. Kadın, annelik yolculuğuyla birlikte daha önce deneyimlemediği bir yaşamın kapılarını aralar. Bu süreçte, yenilikler ve belirsizlikler hayatında önemli bir yer tutar. Kadının mevcut sorumluluklarına eklenen yeni bir rol olarak annelik, beraberinde hem fiziksel hem de duygusal bir yük getirir. Çocuğunun bakımını üstlenmenin yanı sıra, iyi ve yeterli bir anne olma çabası, zaman zaman kaygı yaratabilir. Ancak bu çaba, annenin kendini daha üretken ve tatmin olmuş hissetmesine de katkı sağlayabilir (Karaman ve Doğan, 2018).

2.1.1.1. Annelik ve Duygusal Bağlanma

Annelik, kadınların yaşamlarında derin duygusal boyutları içeren bir deneyimdir. Bu deneyim, annelerin çocuklarına karşı hissettikleri sevgi, şefkat, endişe ve sorumluluk duygularını kapsar. Annelik, kadınların duygusal dünyasında

önemli değişikliklere yol açar ve bu değişiklikler, annelik rolünü üstlenirken karşılaştıkları çeşitli zorluklar ve tatminlerle şekillenir.

Annelik, çocuk ile anne arasındaki duygusal bağlanmayı içerir. Bu bağlanma, bebeğin doğumuyla başlar ve anne ile çocuk arasında güçlü bir duygusal ilişki kurar. Bowlby'nin bağlanma teorisi, anne ve çocuk arasındaki bu bağlanmanın, çocuğun duygusal ve sosyal gelişimi için temel olduğunu savunur. Anne ile çocuk arasındaki güvenli bağlanma, çocuğun kendine güvenli, sosyal olarak yetkin ve duygusal olarak dengeli bir birey olmasını destekler (Demirel ve Batman, 2023).

2.1.1.2. Annelik ve Sevgi

Anne sevgisi, anneliğin duygusal yönünün en öne çıkan unsurlarından biridir. Anneler, çocuklarına derin bir sevgi ve şefkat besler, bu da onları çocuklarının ihtiyaçlarını karşılamaya, onları korumaya ve rehberlik etmeye yönlendirir. Bu sevgi, sadece bir duygusal bağ olmanın ötesinde, annelerin annelik rolüne dair algılarını ve bu rolü nasıl üstlendiklerini de büyük ölçüde etkiler. Çocuklarına duydukları bu güçlü sevgi, annelerin kararlarını, tutumlarını ve ebeveynlik pratiklerini şekillendirir. (Tunçdemir, 2023).

2.1.1.3. Annelik ve Endişe

Annelik, annelerin çocuklarının sağlığı, güvenliği ve geleceği hakkında sürekli endişe duymalarını da içerir. Bu endişe, annelerin çocuklarına daha iyi bir gelecek sağlama arzusuyla birleşir. Türk literatüründe de annelerin duygusal deneyimleri üzerine yapılan araştırmalar, annelerin çocuklarının geleceği hakkında duydukları endişelerin, annelik deneyimlerinin önemli bir parçası olduğunu göstermektedir (Yavuzer, 2013).

2.1.1.4. Annelik ve Mutluluk

Annelik, annelere büyük bir mutluluk ve tatmin duygusu da getirir. Anneler, çocuklarının gelişimlerini izlerken, onların başarılarını ve mutluluklarını paylaşarak büyük bir tatmin yaşarlar. Bu mutluluk, annelerin çocuklarına verdikleri emeğin karşılığını görmeleriyle de pekişir. Annelerin, çocuklarının mutlu ve sağlıklı bireyler olarak yetiştiklerini görmekten duydukları mutluluk, annelik deneyimlerinin olumlu yönlerinden biridir ((Aassve vd., 2012).

2.1.1.5. Annelik ve Stres

Annelik, aynı zamanda büyük bir stres kaynağı da olabilir. Anneler, çocuklarının bakımını sağlamak, onların ihtiyaçlarını karşılamak ve onlara uygun bir eğitim ve yaşam ortamı sunmak için büyük bir çaba sarf ederler. Bu çaba, annelerin fiziksel ve duygusal olarak yıpranmalarına neden olabilir. Annelerin, bu stresi yönetmek için sosyal destek sistemlerine ve başa çıkma stratejilerine ihtiyaçları vardır (Currie, 2004).

2.1.2. Anneliğin Fiziksel Boyutu

Anneler, fiziksel olarak çocuklarının bakımı ve ihtiyaçlarını karşılamakla yükümlü olduklarını algılarlar. Bu boyut, hamilelikten doğuma, emzirme döneminden çocuk bakımına kadar beslenme, temizlik, sağlık bakımı gibi günlük fiziksel ihtiyaçları da içeren geniş bir yelpazeyi kapsar. Fiziksel temas, bebeğin annesinin sesini tanıması gibi önemli bağlar oluşturur. Annelerin fiziksel sağlığı, çocuklarının sağlığı ve gelişimi için kritik öneme sahiptir. Aynı zamanda, hamilelik ve doğum süreci de annelerin annelik kavramını şekillendiren fiziksel deneyimler arasındadır (Çınar ve Hıra, 2017).

2.1.2.1. Hamilelik ve Doğum

Hamilelik, kadınların fiziksel sağlık durumlarında önemli değişikliklere neden olur. Bu dönemde kadınlar, kilo alımı, hormonal değişiklikler, yorgunluk, mide bulantısı ve sırt ağrısı gibi çeşitli fiziksel semptomlarla karşılaşabilirler (Erdoğan ve Hocaoğlu, 2020). Doğum süreci de fiziksel olarak zorlu olabilir ve anneler doğum sonrası iyileşme döneminde dikkatli bir bakım ve dinlenmeye ihtiyaç duyarlar.

2.1.2.2. Doğum Sonrası İyileşme

Doğum sonrası iyileşme süreci, annelerin fiziksel sağlıklarını yeniden kazanmaları için kritik bir dönemdir. Bu süreçte anneler, doğumdan kaynaklanan yorgunluk ve ağrılarla başa çıkmak zorundadırlar (Şanlı ve Öncel, 2014). Özellikle sezaryen doğum yapmış anneler, cerrahi yaraların iyileşmesi için daha uzun bir iyileşme sürecine ihtiyaç duyarlar (Apay ve Pasinlioğlu, 2009). Doğum sonrası depresyon da fiziksel iyileşmeyi zorlaştırabilir ve annelerin genel sağlığı üzerinde olumsuz etkiler yaratabilir (Atasoy vd., 2004).

2.1.2.3. Emzirme

Emzirme, annelerin fiziksel sağlığı üzerinde hem olumlu hem de olumsuz etkiler yaratabilir. Emzirme, bebeğin sağlıklı büyümesi ve gelişimi için en iyi beslenme şeklidir ve aynı zamanda anneler için de faydalıdır. Emziren annelerde meme kanseri ve yumurtalık kanseri riski azalır, doğum sonrası kilo kaybı hızlanır ve rahim daha hızlı toparlanır (Palmer, 2009; Tezergil, 2007). Ancak, emzirme süreci bazı anneler için fiziksel olarak yorucu ve ağrılı olabilir.

2.1.2.4. Çocuk Bakımı ve Fiziksel Aktivite

Çocuk bakımı, annelerin fiziksel aktivitelerini artırabilir. Anneler, çocuklarının bakımı sırasında sürekli hareket halinde olabilirler ve bu durum, onların fiziksel dayanıklılıklarını artırabilir. Özellikle farklı gelişim gösteren çocuk anneleri çok daha fazla sorumluluğu üstlenmektedirler. Farklı gelişim gösteren bir çocuğa sahip olmak psikolojik stresin yanı sıra beraberinde yeme, içme, temizlik gibi temel ihtiyaçlarının giderilmesi için sağlam da bir fiziksel aktivite seviyesi gerektirir (Üstün vd., 2022). Ayrıca, çocuk bakımı nedeniyle annelerin kendilerine yeterince zaman ayıramamaları, fiziksel egzersiz yapmalarını zorlaştırabilir (Lloyd vd., 2016)

2.1.2.5. Fiziksel Sağlık ve Psikolojik İyi Oluş

Annelerin fiziksel sağlıkları, onların psikolojik iyi oluşlarıyla da yakından ilişkilidir. Fiziksel olarak sağlıklı olan anneler, çocuklarına daha iyi bakım sağlayabilir ve annelik rollerini daha etkin bir şekilde yerine getirebilirler. Fiziksel sağlık sorunları yaşayan anneler ise daha fazla stres ve kaygı yaşayabilir, bu da annelik deneyimlerini olumsuz etkileyebilir (Kındıroğlu, 2018).

2.1.3. Anneliğin Sosyal ve Kültürel Boyutları

Anneliğin sosyal ve kültürel boyutları, annelik deneyimlerinin toplumsal normlar ve kültürel beklentiler doğrultusunda nasıl şekillendiğini inceler (Chodorow, 1978). Chodorow (1978), anneliğin, toplumsal cinsiyet rollerinin yeniden üretiminde merkezi bir rol oynadığını ve annelik deneyimlerinin, kadınların toplumsal rollerini nasıl algıladıklarını etkilediğini belirtmiştir. Anneler, toplumsal normlar ve kültürel beklentiler doğrultusunda çocuklarını yetiştirirken, aynı zamanda kendi annelik rollerini de bu normlar çerçevesinde değerlendirirler.

2.1.3.1. Annelik ve Toplumsal Cinsiyet Rollerinin Yeniden İnşası

Annelik, kadınların toplumsal cinsiyet rolleri ile yakından ilişkilidir. Toplumlar, genellikle annelerden çocuk bakımı ve ev işleri gibi görevleri üstlenmelerini bekler. Bu toplumsal beklentiler, annelerin iş hayatı ile aile yaşamı arasında denge kurmalarını zorlaştırabilir (Hays, 1999). Kültürel olarak, annelerin çocuklarına bakma ve onları yetiştirme şekli, toplumun normları ve değerleri tarafından da etkilenir (Rich, 1976).

2.1.3.2. Annelik ve Aile İçi İlişkiler

Annelik, aile içi ilişkiler üzerinde derin etkilere sahiptir. Annelerin ebeveynlik anlayışları ve çocuk yetiştirme pratikleri, aile üyeleri arasındaki ilişkileri doğrudan etkiler. Örneğin, annelerin disiplin yöntemleri ve çocuk yetiştirme tarzları, aile içindeki iletişimi ve uyumu şekillendirir (Aktaş, 2012).

2.1.3.3. Annelik ve Toplumsal Destek Sistemleri

Annelik, kadınların toplumsal destek sistemleriyle olan ilişkilerini de etkiler. Anneler, çocuk bakımı ve ev işleri gibi sorumlulukları paylaşmak için genellikle aile büyüklerinden, eşlerinden veya arkadaşlarından destek alırlar (Boakye vd., 2021). Toplumsal destek sistemlerinin güçlü olması, annelerin hem fiziksel hem de psikolojik sağlıklarını korumalarına yardımcı olabilir.

2.1.3.4. Annelik ve Kültürel Değerler

Annelik, kültürel değerler ve normlar tarafından da şekillenir. Farklı kültürlerde anneliğin tanımı ve rolü büyük ölçüde değişebilir. Örneğin, bazı

kültürlerde annelik, kadınların aile içindeki sosyal statüsünü güçlendirirken, diğer kültürlerde annelik rolü daha fazla dışsal beklentilere dayanabilir (Bian vd., 2022).

2.1.4. Sorumluluk ve Fedakârlık

Anneler genellikle annelik kavramını büyük bir sorumluluk ve fedakârlıkla ilişkilendirirler. Çocuklarına olan sevgi ve bağlılık, annelerin kendi ihtiyaçlarından vazgeçmelerine ve çocuklarının refahı için çaba sarf etmelerine neden olabilir (Jiao, 2019). Bu kavramlar, annelerin çocuklarına yönelik yükümlülüklerini ve onlar için gösterdikleri özveriyi ifade eder.

2.1.4.1. Sorumluluk

Annelik, büyük ölçüde çocukların bakımı, beslenmesi, sağlığı ve eğitimi gibi bir dizi sorumluluğu içerir. Anneler, çocuklarının fiziksel, duygusal ve sosyal ihtiyaçlarını karşılamakla yükümlüdürler. Bu sorumluluklar, çocuğun doğduğu andan itibaren başlar ve yaşları ilerledikçe değişiklik gösterir, ancak her zaman devam eder (Gökçek ve Boyacıoğlu, 2023).

Sorumluluğun altında yatan bazı ana unsurlar şunlardır:

Güvenlik ve Sağlık: Anneler, çocuklarının güvenliği ve sağlığından sorumludur. Bu, günlük bakım rutinlerini düzenleme, beslenmeyi sağlama ve güvenli bir ortam yaratma gibi pratik görevleri içerir. Anneler, çocuklarının fiziksel sağlıklarını korumak için çeşitli önlemler alırlar ve acil durumlara hazırlıklı olurlar (Can Öztürk, 2018; Persson vd., 2011).

Eğitim ve Gelişim: Anneler, çocuklarının eğitimi ve gelişimi için de sorumluluk taşırlar. Bu, erken çocukluk eğitimi, dil gelişimi teşviki, sosyal

becerilerin öğretimi gibi alanları kapsar. Eğitim, çocukların bilişsel ve sosyal becerilerini geliştirmek amacıyla uygulanan çeşitli stratejileri içerir (Kargı, 2009; Yıldız, 2018).

Duygusal Destek: Anneler, çocuklarının duygusal ihtiyaçlarını karşılamak ve onları duygusal olarak desteklemekle de sorumludur. Bu, sevgi gösterme, empati kurma ve duygusal olarak güçlü bir bağ kurma gibi süreçleri içerir (Ainsworth, 1989; Bowlby, 1982). Duygusal destek, çocukların psikolojik sağlıklarını ve kendilik değerlerini geliştirmelerine yardımcı olur (Cassidy & Shaver, 1999).

2.1.4.2. Fedakârlık

Annelik, büyük ölçüde fedakârlık gerektiren bir süreçtir. Anneler, kendi ihtiyaçlarını ve isteklerini çocuklarının gereksinimleri önünde ikinci plana atabilirler (Hays, 1999; Ruddick, 1989). Fedakârlık, annelerin çocukları için zaman, enerji, para ve duygusal desteği verme yeteneğini ifade eder.

Fedakârlığın örnekleri şunlar olabilir:

Zaman: Anneler, çocukları için zamanlarını ayırır ve onların ihtiyaçlarına cevap verirler. Bu, gece-gündüz demeden çocuklarıyla ilgilenmeyi ve zamanlarını onların eğitimi ve gelişimi için harcamayı içerir (Gibson, 1994). Anneler, çocuklarının ihtiyaçlarına cevap verebilmek için kendi sosyal ve kişisel zamanlarını kısıtlayabilirler (Bianchi & Milkie, 2010).

Enerji: Çocuk bakımı ve ev işleri gibi görevler, annelerin fiziksel ve duygusal enerjilerini tüketebilir. Anneler, yorgun olmalarına rağmen çocuklarının ihtiyaçlarını karşılamak için çaba gösterirler (Hochschild & Machung, 2012). Bu süreç, annelerin kendi enerjilerini çocuklarının bakımına adamalarını gerektirir (Moen & Yu, 2000).

Duygusal Destek: Fedakârlık, annelerin kendi duygusal ihtiyaçlarından vazgeçmeleri anlamına da gelir. Anneler, çocuklarının duygusal desteğe ihtiyaç duyduklarında, kendi duygusal tepkilerini ikinci plana atabilirler (Sadıkoğlu, 2020). Annelik sürecinde, anneler genellikle çocuklarının duygusal ihtiyaçlarını ön planda tutarak kendi duygusal gereksinimlerini erteleyebilirler (Hays, 1999).

2.1.5. Kişisel Deneyimler ve Kültürel Etkiler

Annelerin annelik kavramını algılamaları, kendi kişisel deneyimleri, kültürel arka planları ve toplumdaki rolleri gibi faktörlerden etkilenebilir (Harkness & Super, 1992; Kagitcibasi, 1996). Her kültürde annelik kavramı farklılık gösterebilir ve annelerin rolü, toplumun değerleri ve beklentilerine bağlı olarak değişebilir (Chao, 1994; Hays, 1999).

2.1.5.1. Kültürel Etkiler

Kültür, annelik kavramının şekillenmesinde önemli bir rol oynar. Her kültür, annelikle ilgili belirli normlar ve değerler geliştirir (Kagitcibasi, 1996). Örneğin, Batı kültürlerinde annelik genellikle bireyselliği ve bağımsızlığı teşvik ederken, Doğu kültürlerinde annelik daha çok topluluk ve bağlılık temaları etrafında şekillenir (Triandis, 1995; Rothbaum vd., 2000).

2.1.5.2. Kişisel Deneyimler

Annelerin kişisel deneyimleri, annelik algılarını derinden etkiler. Bir annenin kendi çocukluk deneyimleri, kendi annesiyle olan ilişkisi ve yaşam boyu edindiği deneyimler, onun annelik pratiğini ve algısını biçimlendirir (Bowlby, 2012; Belsky, 1984).

Sonuç olarak, annelerin annelik kavramını algılamaları karmaşık ve çok yönlü bir süreçtir ve birçok farklı faktörden etkilenir. Ancak genellikle, sevgi, bakım, sorumluluk ve fedakârlık gibi temel unsurlar annelik kavramının merkezinde yer alır (Uğurlu vd., 2021).

Bir anne için çocukları büyük bir heyecan ve mutluluk kaynağıdır. Bebeğin doğumu ve ilk anları, anne için unutulmaz deneyimlerdir (Cowan & Cowan, 2000). Bu heyecan ve mutluluk duygularının yanında anne olmak, çocuğun sağlığı, güvenliği ve refahıyla ilgili endişe ve kaygı durumlarını beraberinde getirir. Anne, çocuğunun geleceği ve mutluluğu için sürekli olarak endişe duyabilir. Bu da çocuğa karşı sonsuz bir bağlılık duygusu yaratır (Çakan ve Sezer, 2010). Anne, çocuğuna her zaman destek olmak ve onun yanında olmak ister.

Anne olmak, her kadın için eşsiz bir deneyimdir ve her anne, kendi eşsiz yolculuğunu yaşar. Bu yolculuk, sevgi, özveri, heyecan, endişe ve birçok duygu ile doludur. Anne olmak, aynı zamanda büyük bir ödül ve mutluluk kaynağıdır, ancak aynı zamanda zorluklarla dolu bir yolculuktur. Ancak tüm zorluklara rağmen, anne olmak genellikle birçok kadın için hayatlarının en değerli ve anlamlı deneyimlerinden biridir (Kurt ve Özkan, 2023).

2.2. Annelik Algısı ve Deneyimler

Annelik algıları, annelerin çocuklarıyla olan ilişkilerini, annelik rollerini ve toplumun bu rollere atfettiği anlamları içerir. Annelik, bireysel bir deneyim olmasının yanı sıra toplumsal ve kültürel normlarla da şekillenir. Annelerin, annelik deneyimlerini nasıl algıladıkları, çocuklarının gelişimsel özelliklerinden, sosyoekonomik durumlarından ve toplumsal beklentilerden etkilenir (Hays, 1999). Hays (1999), modern toplumlarda annelerden beklenen yüksek bakım standartlarını ve bu standartların anneler üzerindeki baskılarını "yoğun annelik" kavramı ile tartışmıştır. Bu kavram, annelerin kendi annelik algılarının, toplumsal normlar ve kendi ebeveynlik deneyimlerinden nasıl etkilendiğini açıklar.

Annelik rolü, sadece bireysel bir deneyim olmayıp, toplumsal ve kültürel normlarla da şekillenir (Arendell, 2000; Sarıtaş ve Bozkurt, 2020). Bu bağlamda, normal gelişim gösteren çocukların anneleri ile farklı gelişim gösteren çocukların anneleri arasındaki algı farklılıkları önemli bir araştırma konusudur.

2.2.1. Farklı Gelişim Gösteren Çocuklar ve Aileleri

Farklı gelişim gösteren çocukların anneleri, çocuklarının özel ihtiyaçlarını karşılarken, normal gelişim gösteren çocukların annelerinden farklı ve çoğunlukla daha karmaşık bir annelik deneyimi yaşarlar. Bu anneler, çocuklarının eğitim, sağlık ve sosyal gelişim ihtiyaçlarına yanıt verirken, aynı zamanda toplumsal önyargılar ve yetersiz destek sistemleriyle de mücadele etmek zorundadırlar. Gray (2002**)**, farklı gelişim gösteren çocukların, özellikle yüksek işlevli otizm tanısı alan çocukların ebeveynlerinin, çocuklarının özel ihtiyaçlarına yanıt verirken toplumsal önyargılar ve damgalama (hissedilen ve uygulanan stigma) ile nasıl başa çıktıklarını ele almıştır.

Farklı gelişim gösteren çocukların annelerinin annelik algıları, çocuklarının tanısı konulduktan sonra önemli ölçüde değişir. Özbesler (2008), bu annelerin, çocuklarının özel gereksinimlerini karşılamak için yoğun çaba sarf ettiklerini ve bu süreçte büyük bir stres ve duygusal yük altına girdiklerini vurgulamaktadır. Anneler, çocuklarının eğitim, sağlık ve sosyal ihtiyaçlarını karşılarken ciddi duygusal dalgalanmalar yaşar ve güçlü bir uyum sağlama çabası içine girerler. Bu da beraberinde hem psikolojik hem de sosyal açıdan önemli zorluklar getirmektedir.

Bu anneler, toplumdan ve sosyal çevrelerinden yeterli desteği alamadıklarında, kendilerini izole ve çaresiz hissedebilirler. Sosyal destek, bu anneler için kritik bir öneme sahiptir, çünkü sosyal destek mekanizmaları, annelerin stresle başa çıkmalarına ve psikolojik iyi oluşlarını korumalarına yardımcı olur (Çetin, 2023). Bununla birlikte, farklı gelişim gösteren çocukların anneleri, genellikle sosyal destekten yoksun kalabilirler veya mevcut destek, onların ihtiyaçlarını karşılamada yetersiz kalabilir.

Farklı gelişim gösteren çocukların annelerinin annelik algıları, aynı zamanda toplumsal cinsiyet rolleri ve beklentilerinden de etkilenir. Bu anneler, çocuklarının özel gereksinimlerini karşılarken, ev içi ve iş hayatı sorumluluklarını da dengelemek zorundadırlar (Hochschild & Machung, 2012). Annelerin, çocuklarının bakımına ve eğitimine ilişkin sorumlulukları, onların günlük yaşamlarını ve genel yaşam kalitelerini doğrudan etkiler. Bu süreçte, anneler sık sık kendi kişisel ve mesleki hedeflerini ertelemek zorunda kalabilirler.

Farklı gelişim gösteren çocukların anneleri, çocuklarının ihtiyaçlarına uygun hizmetlere erişimde de çeşitli engellerle karşılaşabilirler. Bu engeller, annelerin kendilerini nasıl algıladıklarını ve annelik rollerini nasıl deneyimlediklerini etkiler. Anneler, çocuklarının ihtiyaçlarını karşılamak için yoğun bir çaba harcar ve bu çaba, onların annelik algılarında önemli bir yer tutar (Dyson, 1997).

2.2.2. Normal Gelişim Gösteren Çocuklar ve Aileleri

Normal gelişim gösteren çocukların anneleri, çocuklarının büyüme ve gelişim süreçlerinde genellikle toplumun standart beklentilerine uygun bir annelik deneyimi yaşarlar. Bu anneler, çocuklarının sağlıklı gelişimi için gerekli olan fiziksel, duygusal ve sosyal ihtiyaçlarını karşılamaya odaklanırlar. Normal gelişim gösteren çocukların anneleri, çocuklarının gelişimsel kilometre taşlarını zamanında ve sorunsuz bir şekilde aşmalarını beklerler. Bu süreçte, anneler genellikle çocuklarının okul başarıları, sosyal becerileri ve genel sağlığı üzerinde yoğunlaşırlar (Bornstein, 2002). Normal gelişim gösteren çocukların anneleri, çocuklarının günlük yaşam aktivitelerini desteklerken, aynı zamanda kendi kişisel ve mesleki yaşamlarını dengelemek zorundadırlar. Bu anneler, çocuklarının büyüme sürecinde çeşitli zorluklarla karşılaşabilirler, ancak genellikle toplumdan ve sosyal çevrelerinden yeterli destek alabilirler (Bornstein & Bradley, 2003). Bu destek, annelerin psikolojik iyilik hallerini korumalarına ve annelik rollerini daha etkin bir şekilde yerine getirmelerine yardımcı olur.

2.2.3. Toplumsal Cinsiyet Rolleri ve Annelik

Toplumsal cinsiyet rolleri, annelerin annelik algılarını ve rollerini belirleyen önemli etkenler arasındadır (Eagly & Wood, 2012). Toplumun, annelere yüklediği sorumluluklar ve beklentiler, onların annelik deneyimlerini doğrudan etkiler. Anneler, çocuk bakımının yanı sıra ev işlerini ve genellikle iş hayatını da dengede tutmak zorunda kalırlar. Hochschild ve Machung (2012), "the second shift (ikinci vardiya)" kavramıyla, kadınların evde üstlendikleri iş yükünün, iş hayatındaki yükleriyle nasıl birleştiğini ve bu durumun annelik algıları üzerindeki etkilerini açıklamışlardır. Bu durum, annelerin üzerinde çift yönlü bir baskı yaratır ve annelik algılarını şekillendirir.

2.2.4. Annelik ve Psikososyal Stres

Annelik, beraberinde getirdiği sorumluluklar ve beklentiler nedeniyle önemli bir psikososyal stres kaynağı olabilir. Annelerin, çocuklarının bakımı ve eğitimi konusundaki sorumlulukları, onların psikolojik iyi oluşlarını etkiler. Farklı gelişim gösteren çocukların anneleri, genellikle daha yüksek düzeyde stres yaşarlar ve bu durum, onların annelik algılarını ve günlük yaşamlarını etkileyebilir (Deater-Deckard, 2004). Bu bağlamda, annelik deneyimlerinin psikososyal boyutları, annelerin stresle başa çıkma stratejileri ve destek mekanizmaları açısından incelenmelidir.

2.3. Annelik ve Eğitim

Eğitim, annelik rolü üzerinde derin ve çok yönlü etkiler yaratan önemli bir faktördür. Anneler, çocuklarının ilk ve en etkili öğretmenleri olarak, onların bilişsel, duygusal ve sosyal gelişimlerinde hayati bir rol oynarlar (Bornstein, 2002). Aynı zamanda, annelerin kendilerinin de eğitim hakkına erişimi, hem kişisel gelişimlerini hem de çocuklarının eğitimine olan katkılarını önemli ölçüde etkiler (Desforges &

Abouchaar, 2003). Bu bölümde, annelik ve çocuk eğitimi arasındaki ilişki, annelerin eğitim hakkı ve erişimi ve eğitim hizmetlerinin anneler üzerindeki etkileri ele alınacaktır. Eğitim, annelerin güçlenmesi, toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanması ve çocukların geleceğe daha iyi hazırlanması için kritik bir araçtır (UNESCO, 2015).

2.3.1. Annelik ve Çocuk Eğitimi

Annelik, çocuk eğitimi ile yakından ilişkilidir. Anneler, çocuklarının ilk öğretmenleri olarak kabul edilir ve erken çocukluk eğitiminde kritik bir rol oynarlar (Bornstein, 2002). Annelerin çocuklarının bilişsel ve sosyal gelişimlerine katkıda bulunmaları, onların eğitim süreçlerinde aktif bir rol oynamalarını gerektirir. Erken çocukluk döneminde annelerin çocuklarına sunduğu zengin ve uyarıcı çevre, çocukların gelecekteki akademik başarılarını ve sosyal becerilerini olumlu yönde etkiler.

Türk kültüründe de anneler, çocuklarının eğitiminde önemli bir yer tutar. Geleneksel olarak, anneler çocuklarının eğitimi ve okula hazırlanmalarında temel rolü üstlenirler. Ancak, son yıllarda kadınların iş gücüne katılımının artması, annelerin bu rolü daha dengeli bir şekilde paylaşma gerekliliğini ortaya çıkarmıştır (Özaydınlık, 2014).

2.3.2. Annelik Rolünde Eğitim Hakkı ve Erişimi

Eğitim hakkı, temel bir insan hakkıdır ve bu hakka erişim, annelik rolü üzerinde önemli bir etkiye sahiptir. Eğitimli anneler, çocuklarının eğitimi konusunda daha bilinçli kararlar verebilir ve onların akademik başarısını destekleyebilirler (Desforges & Abouchaar, 2003). Ancak, birçok ülkede kadınların ve annelerin eğitim hakkına erişimi çeşitli engellerle sınırlıdır. Özellikle düşük gelirli ve gelişmekte olan ülkelerde, kadınların eğitim fırsatlarına erişimi kısıtlı olabilir (UNESCO, 2015).

Türkiye'de, kadınların eğitim seviyesinin yükseltilmesi amacıyla çeşitli politikalar uygulanmaktadır. Acar (1993), bu politikaların, kadınların eğitim hakkına erişimini artırarak onların hem kişisel hem de profesyonel yaşamlarında daha etkin olmalarını sağladığını belirtmektedir. Eğitim, kadınların ekonomik bağımsızlıklarını artırırken, toplumsal cinsiyet eşitliğine katkı sağlamada kritik bir rol oynamaktadır. Eğitim hakkı ve erişimi, kadınların sosyal ve ekonomik bağımsızlıklarını artırarak, çocuklarının eğitimine daha fazla katkıda bulunmalarına olanak tanır.

2.3.3. Eğitim Hizmetlerinin Anneler Üzerindeki Etkisi

Eğitim hizmetleri, anneler üzerinde doğrudan ve dolaylı olarak çeşitli etkilere sahiptir. Anneler, çocuklarının eğitimine yönelik hizmetlerden faydalandıkça, kendi eğitim düzeylerini ve bilgi birikimlerini de artırabilirler (Epstein, 2001). Bu, annelerin çocuklarıyla daha etkili iletişim kurmalarını ve onların eğitimine daha aktif katılmalarını sağlar.

Eğitim hizmetlerinin yaygınlaşması, annelerin iş gücüne katılımını da teşvik eder. Çocuk bakım hizmetleri ve erken çocukluk eğitimi programları, annelerin iş yaşamına devam etmelerine olanak tanıyarak, ailelerin ekonomik durumlarını iyileştirir ve toplumsal cinsiyet eşitliğine katkıda bulunur (Kagitcibasi, 1996). Eğitim hizmetlerinin kalitesinin artırılması, annelerin hem kendileri hem de çocukları için daha iyi yaşam koşulları elde etmelerini sağlar.

2.4. Özel Gereksinimli Çocuklar ve Annelik

Özel gereksinimli çocuklara sahip annelerin deneyimleri, genel annelik deneyimlerinden farklı ve çoğu zaman daha zorlu olabilir. Bu anneler, çocuklarının özel ihtiyaçlarına yanıt vermek için ekstra çaba ve kaynak gerektiren bir bakım süreciyle karşı karşıya kalırlar.

2.4.1. Özel Gereksinimli Çocukların Annelerinin Deneyimleri

Özel gereksinimli çocuklara sahip anneler, çeşitli duygusal, sosyal ve ekonomik zorluklarla karşılaşırlar. Bu anneler, çocuklarının özel ihtiyaçlarına yanıt vermek için sürekli olarak sağlık hizmetleri, eğitim ve sosyal destek sistemleriyle etkileşim halindedirler (Plant ve Sanders, 2007). Anneler, çocuklarının sağlık ve eğitim gereksinimlerini karşılamak için zaman ve enerji harcamak zorunda kalırlar, bu da onların iş yaşamlarını ve sosyal ilişkilerini etkileyebilir (Knafl ve Gilliss, 2002).

Türk kültüründe, özel gereksinimli çocuklara sahip anneler genellikle geniş aile ve topluluk desteğine ihtiyaç duyarlar. Ancak, bu destek her zaman yeterli olmayabilir ve anneler kendilerini izole hissedebilirler (Ersoy ve Çürük, 2009). Bu durum, annelerin psikolojik sağlıklarını olumsuz yönde etkileyebilir ve stres düzeylerini artırabilir.

2.4.2. Farklı Gelişim Gösteren Çocukların Annelerine Yönelik Destek Mekanizmaları

Özel gereksinimli çocuklara sahip annelere yönelik destek mekanizmaları, bu annelerin karşılaştıkları zorluklarla başa çıkmalarına yardımcı olmayı amaçlar. Bu destek mekanizmaları arasında sosyal hizmetler, danışmanlık, eğitim programları ve ebeveyn destek grupları bulunur (Şahin vd., 2024). Bu tür destekler, annelerin bilgi ve becerilerini artırarak, çocuklarının gelişimini daha etkin bir şekilde desteklemelerine olanak tanır.

Türkiye'de, özel gereksinimli çocuklara yönelik eğitim ve rehabilitasyon hizmetleri sunan çeşitli kuruluşlar bulunmaktadır. Bu kuruluşlar, annelere çocuklarının eğitim ve bakım süreçlerinde rehberlik ederek, onların yaşam kalitelerini artırmayı hedefler. Ayrıca, kamu ve özel sektör iş birliği ile yürütülen

projeler, annelerin sosyal ve ekonomik hayata daha aktif katılımını destekler (Biber, 2012).

2.4.3. Özel Gereksinimli Çocukların Annelerinde Annelik Algısı ve Kimlik

Özel gereksinimli çocuklara sahip anneler, annelik algılarını ve kimliklerini yeniden tanımlamak zorunda kalırlar. Bu anneler, çocuklarının özel ihtiyaçlarına yanıt verirken, kendi kişisel kimliklerini ve annelik rollerini yeniden şekillendirirler (Hastings vd., 2005). Anneler, bu süreçte büyük bir duygusal yük taşırlar ve kendilerini sürekli olarak çocuklarının iyiliği için fedakârlık yaparken bulurlar (Gray, 2002). Bu durum, annelerin kendi benlik algılarını ve toplumsal rollerini yeniden değerlendirmelerini gerektirir.

Özel gereksinimli çocuklara sahip olmak, annelerin yaşamlarını ve günlük rutinlerini derinden etkiler. Bu anneler, çocuklarının bakımını ve eğitimini üstlenirken, aynı zamanda kendi ihtiyaçlarını da göz ardı etmemek için çaba göstermelidirler. Anneler, bu süreçte sosyal destek ağlarından ve profesyonel yardım hizmetlerinden yararlanarak, kendi duygusal ve psikolojik sağlıklarını korumaya çalışırlar (Yüksel ve Tanrıverdi, 2019).

2.5. Annelik ve Ekonomik Boyut

Annelik, ekonomik zorluklarla sık sık karşı karşıya kalan bir deneyimdir ve ekonomik faktörler annelerin yaşam kalitesini ve çocuklarına sağladıkları destek düzeyini önemli ölçüde etkileyebilir.

2.5.1. Ekonomik Zorluklar ve Annelik

Ekonomik zorluklar, annelerin hem kendileri hem de çocukları için yeterli kaynaklara erişimde yaşadıkları güçlükleri ifade eder. Yetersiz gelir, işsizlik veya düşük maaş gibi ekonomik faktörler, annelerin çocuklarına sağladıkları bakımı ve destekleri sınırlayabilir. Özellikle tek ebeveyn olarak çalışan anneler, ekonomik zorluklarla daha fazla mücadele edebilirler ve bu durum, aile içi stresi artırabilir (Sadıkoğlu, 2020).

Türkiye'de anneler, genellikle düşük gelirle geçinmek zorunda kalabilirler ve bu durum çocuklarına sağladıkları bakımı etkileyebilir. Özellikle kırsal kesimde ve göçmen ailelerde ekonomik zorluklar daha belirgin olabilir ve bu anneler, çocuklarının sağlık ve eğitim ihtiyaçlarını karşılamakta güçlük çekebilirler (UNICEF, 2011). Türkiye'de kadın iş gücüne katılım oranı düşük olup, bu da ekonomik bağımsızlığı zorlaştırabilir ve aile içi gelir dağılımını etkileyebilir (Yavuz, 2023).

Ekonomik zorluklarla başa çıkmanın yolları arasında sosyal yardımlar, hükümet destekleri ve ekonomik danışmanlık hizmetleri bulunur. Bu destekler, annelerin ekonomik güvenliklerini artırmaya ve çocuklarına daha iyi bir yaşam standardı sağlamalarına yardımcı olabilir (Gennetian ve Knox, 2003).

2.5.2. İş-Yaşam Dengesi ve Annelik

İş-yaşam dengesi, annelerin iş hayatı ile çocuk bakımı arasında denge kurmalarını gerektiren önemli bir konudur. Çalışan anneler, işe gitme süreleri ile çocuklarının bakımı ve ihtiyaçlarını karşılamak arasında bir denge sağlamak zorundadırlar. Bu dengeyi sağlamak, annelerin hem profesyonel hem de kişisel yaşamlarını etkileyebilir ve bazen stresli bir deneyim olabilir (Akyol, 2023).

Türkiye'de çalışan anneler, iş-yaşam dengesi konusunda çeşitli zorluklarla karşı karşıya kalabilirler. Özellikle büyük şehirlerde trafik sorunları ve uzun iş saatleri, annelerin çocuklarına yeterli zaman ayırmalarını zorlaştırabilir. Türkiye'de esnek çalışma modelleri ve kreş gibi desteklerin yaygınlaştırılması, iş-yaşam dengesini sağlamak isteyen annelere önemli kolaylıklar sağlayabilir (Akyol, 2023).

İşverenlerin esnek çalışma saatleri, uzaktan çalışma imkânları ve kreş gibi destekler sunması, iş-yaşam dengesini sağlamak isteyen annelere önemli avantajlar sağlayabilir (Tosun ve Keskin, 2017).

2.5.3. Ekonomik Destek ve Yardımların Annelik Üzerindeki Etkisi

Ekonomik destek ve yardımlar, annelerin çocuklarına sağladıkları bakımı ve destek düzeyini önemli ölçüde etkileyebilir. Devlet tarafından sunulan çocuk yardımları, aile içi geliri artırabilir ve çocukların temel ihtiyaçlarının karşılanmasına yardımcı olabilir (Gershoff vd., 2003). Duncan ve Chase-Lansdale (2000), refah reformlarının yalnızca ailelerin ekonomik refahını iyileştirmekle kalmadığını, aynı zamanda annelerin iş gücüne katılımını artırarak çocukların uzun vadeli yaşam standartlarını da yükseltebileceğini belirtmiştir. Bu tür yardımlar, özellikle düşük gelirli ailelerin ekonomik bağımsızlık kazanmalarına katkı sağlayarak, hem ebeveynlerin hem de çocukların yaşam kalitesini artırabilir.

Türkiye'de sosyal yardımlar ve devlet destekleri, düşük gelirli ailelerin ekonomik durumunu iyileştirmeye yönelik olarak çeşitli programlarla desteklenmektedir. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı tarafından sunulan çocuk yardımları ve aile desteği programları, annelerin ekonomik güvenliklerini artırmaya ve çocuklarının gelişimine katkı sağlamaya yöneliktir (ASHB, 2024). Ancak, bu desteklerin etkinliği ve erişim sorunları, bazı aileler için hala önemli bir sorun olabilir.

2.6. Konu ile İlgili Araştırmalar

Bu bölümde bu araştırmanın konusu ile ilgili alanyazında yer alan yurt içi ve yurt dışı çalışmalara yer verilmiştir.

2.6.1. Yurt İçinde Yapılan Araştırmalar

Yaptıkları çalışmada Aksoy ve Diken (2009) ebeveynlerin (özellikle annelerin) öz yeterlik düzeyleri ile çocuklarının erken çocukluk dönemindeki gelişimleri arasındaki ilişkiyi inceleyen araştırmaları gözden geçirmişlerdir. Ele alınan makalelerdeki bulgular, annelerin sahip olduğu ebeveyn öz yeterlik algısının düzeyi ile çocukların bilişsel, sosyal ve dil gelişimleri arasında ilişki olduğunu göstermektedir. Ayrıca ebeveynlik öz yeterlik düzeyleri sosyo-ekonomik durum, sosyal destekler, bekâr anne olma ve annelik yaşı gibi değişkenlerden etkilenmektedir. Annelerin öz yeterlikleriyle çocuğun problem davranışları, annelik depresyonu ve stresi gibi değişkenler arasında da ilişkiler olduğu çalışmalarda rapor edilmiştir.

İnekçi (2018) çalışmasında Serebral Palsi'li çocuğa sahip annelerin, anneliği nasıl deneyimlediklerini ortaya koymayı hedeflemiştir. Yaşları 15 ile 21 arasında değişen Serebral Palsi'li çocuğa sahip 15 gönüllü anne ile derinlemesine görüşme tekniği kullanılarak gerçekleştirilen çalışma sonucunda Serebral Palsi'li çocuğa sahip annelerin bu süreci yoğun stres altında deneyimledikleri, en büyük baş etme mekanizmalarının inançları olduğu ve büyük çoğunluğunun psikolojik yönden profesyonel desteğe ihtiyaç duyduğu bilgilerine ulaşılmıştır. Annelerin toplumsal cinsiyet rolleri altında ezilmesinin yanı sıra çocuklarının engelli olmasıyla ilgili de toplumdan soyutlanarak, sosyal işlevselliklerini yitirdikleri ortaya çıkan bulgular arasındadır. Serebral Palsi'li çocuğa sahip ailelere yönelik sosyal hizmetlerin ihtiyaçları karşılama noktasında yetersiz kaldığı, bütüncül bakış açısından uzaklaştığı görülmüştür.

Karakuş ve Kırlıoğlu (2019) yaptıkları çalışmada, engelli çocuğa sahip annelerin engelli çocukları için ne tür desteklerden faydalandıklarını, sosyal yaşama katılımlarını ve endişelerini ortaya koymayı amaçlamışlardır. Araştırmaya, engelli çocuğa sahip 14 anne katılmıştır. Yapılmış olan derinlemesine görüşmeler sonucunda çalışmaya katılan anneler, çocuklarının bakımı konusunda aile büyüklerinden sosyal destek aldıklarını ancak toplumsal destek görmediklerini, bunun sebebi olarak toplumun engellilik konusunda yeterince bilinçli olmadıklarını belirtmişlerdir. Toplumdaki bireylerin rahatsız edici bakışlarının sosyal hayata katılım önündeki en büyük engellerden biri olduğu belirtilmiş ve bunun engellilik konusunda duyarlılık eğitimi ile çözülebileceği önerilmiştir. Anneler, çocuklarının gelecekleri konusunda kaygılı olduklarını ve bu aşamada devletin desteğinin önemini vurgulamışlardır.

Ersoy ve Buluş'un (2019) çalışmasında, engelli çocuğu olan annelerin tükenmişlik deneyimleri nitel bir yaklaşımla incelenmiştir. Araştırma, annelerin kendi ihtiyaçlarından fedakârlık ederek çocuklarına yoğun enerji harcadıklarını ve bu durumun tükenmişliğe yol açtığını ortaya koymaktadır.

Sarıtaş ve Bozkurt (2020) yaptıkları çalışmada günümüzde annelerin anneliğe hangi anlamları yüklediği, annelik süreçlerindeki güçlü ve zayıf yönlerin neler olduğunu, iyi annelik algılarını, anne-baba eğitimini, annelik deneyiminde yararlanılan kaynakları, annelik modeli algılarını, anne çocuk ilişkisini, çocuk bakımını, çocuğun yetişmesinde ve bakımında yaşanılan zorlukları, ekonomik düzeydeki değişimlerin annelik sürecine etkisini, sosyal medya etkisini ve annelik gibi konuların toplumsal sınıflar ile etkileşimlerini incelemişlerdir. Annelik deneyimleri temel alınarak Balıkesir ilinde yaşayan 40 anne ile Fenomenolojik Analiz (IPA) kullanılarak mülakat yapılmıştır. Çalışma sonucunda annelerin deneyimlerinde sınıfsal farklılıklara bağlı olarak, değişiklikler gözlemlenmesine rağmen sınıfsal farklılıkların etki etmediği ortaya çıkmıştır. Çalışmada annelik deneyimlerinin sınıfsal bir farklılığa göre değişmediği ve her annenin bilinçli ve farkındalığı yüksek bir annelik sürecine girdiği ortaya çıkmıştır.

Sadıkoğlu (2020) yapmış olduğu çalışmasında küresel ölçekte yaşanan ekonomik dönüşüm ve teknolojik gelişmelerin kültürel boyutta neden olduğu değişimler ve bu değişimlerin ortaya çıkardığı yaşam deneyimleri sonucunda annelik üzerinde risk ve tehlike algısının artmasını, anne kimliğinin düşünümsellikle oluşturulup devam ettirilen bir tasarım niteliği kazanmasını ve gözetim kültürünün yaygınlaşmasını ele almıştır. Uzmanlık bilgilerinin toplumsallaşmasında yaşanan değişimlerin sonucu olarak ortaya çıkan bu etkiler anneliğin çocuk merkezli, risk bilinçli, maddi ve manevi sorumluluğu yüksek bir uzmanlığa dönüşümüne, yani yoğun annelik anlayışına yol açmıştır. Bu çalışmasının amacı söz konusu dönüşümün annelik deneyimine, çocuğa dair bakış açısına, anneliğin algılanışına yansımalarını da fenomenolojik araştırma deseni kullanılarak ortaya çıkarmaktır.

Yarımdağ ve Erciyes (2021) çalışmalarında engelli çocuğu olan ebeveynlerin toplumsal cinsiyet rolleri doğrultusunda çocuklarıyla ilişkilerinde rol ve sorumlulukları, yaşadıkları sorunlar ve kaygılar incelemişlerdir. Araştırma sonucunda, annelerin çocuklarının bakımında daha fazla sorumluluk üstlendiği, bu durumun onların psikolojik ve sosyal yaşamlarını olumsuz etkilediği belirlenmiştir. Babaların ise genellikle ekonomik destek sağlama rolünü üstlendikleri, ancak çocuklarının bakımına daha az katıldıkları tespit edilmiştir. Bu farklılıklar, toplumsal cinsiyet rollerinin ebeveynlerin deneyimlerini ve karşılaştıkları zorlukları nasıl şekillendirdiğini göstermektedir.

Kara ve Coşkun (2022) yaptıkları çalışmada erken çocukluk döneminde normal gelişim gösteren çocukları olan annelerin engellilik algılarını incelemişlerdir. Çalışmaya erken çocukluk döneminde normal gelişim gösteren çocukları olan 10 anne katılmıştır. Veriler birebir mülakat yönetimiyle yapılan görüşmeler sonucunda toplanmıştır. Elde edilen veriler içerik analizi yöntemi ile çözümlenmiştir. Çalışmanın sonucunda, erken çocukluk döneminde normal gelişim gösteren çocuklara sahip annelerin engellilik algısında ayrımcılığa rastlanmamış, annelerin engelli bireylerle birebir deneyimlerinin çocuklarını yetiştirmede de onlara olumlu bir tutum kazandırdığı gözlemlenmiştir.

Gökçek ve Boyacıoğlu (2023) yaptıkları çalışmada kadınların annelik algısına ilişkin algılarını metaforlar aracılığıyla ortaya koymayı hedeflemişlerdir. Fenomenolojik (olgubilim) deseni kullanılarak tasarlanan çalışmada, Mart-Temmuz 2022 tarihleri arasında, annelik deneyimine sahip 30 kadın ile yürütülmüştür. Çalışmanın sonucunda kadınların anneliği en fazla, onlara yüklenen ekstra yükler ve sorumluluklar olarak algıladıkları görülmüş olup, en az olarak da anneliğin fedakâr ve verici olan yönünü algıladıkları görülmüştür.

Akyol'un (2023) çalışmasında 1992-2019 yılları arasında uluslararası literatürde çalışan anneler üzerine yapılan 51 makaleyi derlemiştir. Makaleleri yazarları, yayın yılı, yayınlandığı dergi, kullanılan araştırma yöntemi ve inceleme konuları açısından inceleyerek kronolojik şekilde (1992-2019) tablo ile açıklamıştır. Çalışma sonucunda incelenen makaleler kapsamında en sık 2011, 2012 ve 2014 yıllarında makale yayınlandığı görülmektedir. Makaleler Journal of Marriage and Family, Gender & Society, Women's Studies International Forum, International Journal of Sociology and Social Policy dergilerinde yayınlanmıştır. Makalelerde en sık kullanılan araştırma yöntemi nicel ve nitel yöntemdir. Bu derleme, annelik ve çalışma hayatının kesişiminde yaşanan zorlukları ve toplumsal algıları ele almaktadır.

Ayrıca, Çelik ve Erdem (2023), Türkiye'de özel gereksinimli bireylerin aileleri için 1986-2022 yılları arasında geliştirilen 60 tane aile eğitim programını incelemişlerdir. Bu çalışma, ailelerin ihtiyaçlarını ve mevcut programların etkinliğini değerlendirmektedir. Araştırma, Türkiye'de özel gereksinimli bireylerin ailelerine yönelik aile eğitim programlarının mevcut durumunu ortaya koyarak, bu alandaki çalışmaların artırılması ve programların daha geniş kitlelere ulaştırılması gerektiğini vurgulamaktadır. Ayrıca, aile eğitim programlarına anneler dışındaki diğer aile üyelerinin de katılımının teşvik edilmesi önerilmektedir.

2.6.2. Yurt Dışında Yapılan Araştırmalar

Kearney ve Griffin'in (2001) çalışmalarında, gelişimsel engelli bir çocuğa sahip olmanın annelerde yarattığı duygusal ve psikolojik etkileri derinlemesine incelemişlerdir. Araştırma, bu annelerin hem "neşe" hem de "keder" duygularını birlikte deneyimlediklerini ve bu durumun, toplumun engelli çocuğa sahip annelere yüklediği beklentilerle daha da karmaşık hale geldiğini vurgulamaktadır. Çalışmada, annelerin çocuklarına yönelik sevgi dolu ve destekleyici yaklaşımlar geliştirdikleri, ancak toplumdan yeterli desteği alamadıkları için çeşitli baş etme stratejileri kullanmak zorunda kaldıkları belirtilmiştir. Bu stratejiler arasında, güçlü bir sosyal destek ağı oluşturma, manevi güç bulma ve çocuğun gelişimini olumlu bir bakış açısıyla değerlendirme gibi yaklaşımlar yer almaktadır. Araştırma, toplumsal destek eksikliğinin, annelerin bakım verme sürecindeki stresini artırdığına işaret ederken, annelik algısının hem bireysel hem de toplumsal dinamikler tarafından şekillendiğini göstermektedir.

Blacher ve Baker'in (2007) çalışması, zihinsel engelli (zihinsel gerilik/ gelişimsel yetersizlikler) bir çocuğa sahip olmanın aileler üzerindeki hem olumlu hem de olumsuz etkilerini anlamaya odaklanmaktadır. Araştırma iki farklı çalışma şeklinde ele alınmıştır. Birinci çalışmada 282 zihinsel engeli olan genç yetişkin ikinci çalışmada ise gelişimsel gecikmeleri olan veya olmayan 214 küçük çocuk yer almıştır. Her iki çalışmada da olumlu etki davranış sorunlarıyla ters orantılıydı. Dahası, olumlu etkinin davranış sorunları ile ebeveynlik stresi arasındaki ilişkiyi daha ılımlı hale getirdiği ortaya çıkmıştır. Ayrıca çalışmada olumlu etkinin algılanmasında ebeveynin etnik kökeninin de önemli bir etken olduğu anlaşılmıştır Latin kökenli anneler, Anglo-Amerikan kökenli annelere kıyasla zihinsel engelli veya gelişimsel yetersizliği olan çocuklarına karşı algılarının daha olumlu olduğu ifade edilmiştir. Bu bulgular, kültürel farklılıklar bağlamında tartışılmıştır.

Nealy vd. (2012) göre Amerika Birleşik Devletleri'nde 21 yaşın altında yaklaşık 730.000 Amerikalının otizm spektrum bozukluğuna (OSB) sahip olduğu ve

mevcut sayının da her yıl 36.500 yeni tanı ile birlikte artacağı öngörülmektedir. OSB tanılarındaki bu hızlı artış nedeniyle yapılmış olan bu çalışmada amaçlanan, OSB tanısı almış bir çocuğa sahip aileleri daha iyi anlamak ve gerekli önlemleri alarak onlara daha iyi hizmet vermektir. Sekiz anne ile yapılan nitel araştırmalardan birisi olan yarı yapılandırılmış görüşme tekniği ile sekiz anne ile görüşülmüş ve çalışmanın sonucunda, OSB'li bir çocuğa sahip olmanın esas olarak olumsuz etkilerini tanımlayan dört ana tema ortaya çıkmıştır. Uygulamalar ve gelecekteki araştırmalar için çıkarımlar ele alınarak aileler için en iyi uygulamaların geliştirilmesi amaçlanmıştır.

Lebni vd., (2020) yaptıkları çalışmada İran'da engelli çocuk sahibi annelerin yaşam deneyimlerini araştırmışlardır. Annelerin, engelli çocuklarına karşı güçlü duygusal bağları nedeniyle diğer aile üyelerine kıyasla daha fazla sorun ve gerilim yaşadıkları vurgulanmaktadır. Araştırma, Tahran'da yaşayan 17 anneyle yapılan derinlemesine görüşmeler yoluyla yürütülmüş ve Colaizzi'nin yöntemi kullanılarak analiz edilmiştir. Bulgular, annelerin kişilerarası ve sosyal deneyimlere dayanan iki ana tema altında sınıflandırılmış olup suçluluk duygusu, fırsat kaybı, annelik fedakarlığı, gelecek kaygısı, diğer çocuklara karşı suçluluk, sosyal izolasyon, sosyoekonomik destek eksikliği ve damgalanma gibi sekiz alt tema belirlenmiştir. Bu bulgular, annelere sağlanacak duygusal ve sosyal desteklerin geliştirilmesi ve yaşam kalitelerinin artırılması için önemli bir çerçeve sunmaktadır.

Smith ve Blamires (2022) yaptıkları çalışmada serebral palsili çocukları olan annelerin deneyimlerini anlatan nitel araştırmalardaki bulgularını araştırmış, sentezlemiş ve sunmuşlardır. Çalışmanın sonucunda serebral palsili çocuğu olup onunla ilgilenen annelerin durumunu yansıtan beş kapsamlı tema ortaya çıkmıştır: 1. adaptasyon ve fedakârlık; 2. suçluluk ve kültürel suçlama; 3. sosyal damgalama ve ötekileştirme; 4. fiziksel, çevresel ve mali zorluklar ve 5. sağlık hizmetleri deneyimleri.

Ntre vd., (2022) bu çalışmada, otizm spektrum bozukluğu (OSB) olan çocuklara sahip annelerin kullandığı başa çıkma stratejilerini ve bu stratejilerin anne stres ve depresyonu ile ilişkisini incelemişlerdir. Araştırmaya, yaşları 6-17 arasında değişen çocukları olan 143 anne katılmıştır. Anneler, demografik özellikler, depresyon, başa çıkma stratejileri ve ebeveynlik stresi ile ilgili anketleri doldurmuştur. Çalışmanın sonucunda, otizmli çocuk sahibi annelerin başa çıkma stratejileri, anne kişisel özellikleri, çocuk tedavisi ve ailevi özellikler gibi çeşitli faktörlerle ilişkilendirilmiştir. Çalışma, ruh sağlığı uzmanlarının annelerin başa çıkma stratejilerini güçlendirmeye yönelik faktörleri dikkate alması gerektiğini önermektedir.

Annelik algısı, annenin kendisini ve annelik rolünü nasıl algıladığı, toplumun annelere yüklediği rolleri ve beklentileri nasıl deneyimlediği ve bu rolü nasıl tanımladığıyla ilgili bir kavramdır. Bu algı, bireyin kendi duygusal dünyası, kültürel değerler, toplumsal normlar, annenin kişisel değerleri, sosyal çevre ve içinde bulunduğu yaşam koşulları tarafından şekillenir. Annelik algısı, bir annenin çocuklarıyla olan ilişkisini, kendine yönelik algısını ve aile dinamiklerindeki yerini anlamak için önemlidir.

Yapılmış olan çalışmalar ele alındığında genel olarak normal gelişim gösteren çocukları olan annelerle ilgili çok fazla kaynağa erişilememektedir. Genel olarak, Türkiye ve diğer ülkelerde yapılan araştırmalar, engelli çocuk sahibi anneler ya da ebeveynlerle ilgili olup onların yaşadığı zorluklar ele alınmıştır. Kültürel ve sosyal farklılıklar olsa da, annelerin bakım sürecinde karşılaştıkları duygusal yükler, sosyal izolasyon, ekonomik zorluklar ve toplumsal damgalama ortak temalar olarak öne çıkmaktadır. Bu ortak sorunların giderilmesi için daha fazla destek mekanizmasının sağlanması ve farkındalık çalışmalarının yapılması gerektiği de araştırmalar sonucunda ortaya konmuştur.

Hem Türk hem de yabancı araştırmalarda, engelli çocuk sahibi annelerin sıklıkla suçluluk, kaygı, üzüntü ve gelecek korkusu gibi güçlü duygusal yükler

taşıdıkları görülmektedir. Anneler, özellikle diğer çocuklarına zaman ayıramadıkları için suçluluk hissetmekte, çocuklarının bağımsız bir yaşam süremeyeceği endişesi yaşamaktadır.

Engelli çocuk sahibi anneler, sosyal destek ağlarının eksikliğinden ve toplum tarafından dışlanmış hissetmekten bahsetmektedir. Toplumun engelli bireyler ve aileleri hakkında yeterli farkındalığa sahip olmaması, annelerde yalnızlık duygusunu artırmaktadır. Türk ve yabancı literatürde, bu izolasyonun annelerin psikolojik durumunu olumsuz etkilediği ortak bir bulgu olarak öne çıkmaktadır.

Engelli çocuğa sahip anneler, zorluklarla başa çıkabilmek için çeşitli stratejiler geliştirmektedir. Hem Türk hem de uluslararası çalışmalar, annelerin dini inançlardan güç aldığını, sosyal destek arayışına girdiğini ve günlük hayatı yeniden yapılandırarak esneklik geliştirdiklerini belirtmektedir.

Kültürel bağlamdan bağımsız olarak, engelli çocuk sahibi anneler toplumsal damgalama ile karşı karşıya kalmaktadır. Hem Türk hem de yabancı çalışmalarda, toplumun anneleri yargılama eğiliminde olduğu ve bu durumun annelik algılarını olumsuz etkilediği görülmektedir. Bazı kültürel çevrelerde, anneler bu yükle daha fazla başa çıkmak zorunda kalmaktadır.

Ailelerin sosyoekonomik durumunun annelerin stres düzeyine doğrudan etkisi olduğu görülmektedir. Hem Türk hem de yabancı kaynaklarda, ekonomik zorlukların annelerin hem çocuklarına sundukları olanakları hem de kendi yaşam kalitelerini kısıtladığı belirtilmiştir. Destek eksikliği, bakım hizmetleri ve eğitim masrafları gibi faktörler anneleri zorlamaktadır.

Hem Türk hem de yabancı çalışmalarda, annelerin psikolojik destek ihtiyaçlarının önemine dikkat çekilmektedir. Bu araştırmalar, annelere yönelik

psikososyal destek hizmetlerinin sağlanmasının ve onların duygusal ihtiyaçlarının karşılanmasının önemini vurgulamaktadır.

BÖLÜM III
3. YÖNTEM

Bu bölümde; araştırmanın modeli, katılımcıları, veri toplama süreci, verilerin analizi ve araştırmanın geçerlik-güvenirliği ele alınmıştır.

3.1. Araştırma Modeli

Bu araştırma nitel araştırma yöntemlerinden fenomenolojiye dayalı olarak desenlenmiştir. Fenomenoloji, bir olgu hakkında bireylerin yaşadığı ortak deneyimleri anlamaya çalışır. Az sayıda katılımcının deneyimleri üzerine yapılan bu çalışmalarda, araştırmacı elde ettiği veriler sayesinde araştırmada ulaşmak istediği öze ulaşmış olur (Yalçın, 2022). Fenomenolojik araştırmalar, yorumlayıcı ve betimleyici olmak üzere iki yaklaşıma dayanır. Bu çalışmada, da yorumlayıcı yaklaşım kullanılarak hem farklı hem de normal gelişim gösteren çocuk annelerinin deneyimlerinin doğasını oluşturan esas temalar belirlenmiş ve katılımcıların deneyimlerine neyin, nelerin, nasıl sebep olduğu soruları incelenmiştir (Yalçın, 2022).

Fenomenolojik araştırmalarda önemli bir diğer aşama veri toplama aşamasıdır. Bu çalışmada, nitel araştırma teknikleri arasında sıklıkla kullanılan derinlemesine görüşme tekniği kullanılmıştır. Derinlemesine görüşme, araştırmacı ile katılımcı arasında sözlü iletişim yoluyla bilgi toplama sürecidir (Uslu ve Demir, 2022). Derinlemesine görüşmeler yapılandırılmış, yarı yapılandırılmış ve yapılandırılmamış görüşme olarak üç farklı şekilde gerçekleştirilebilir. Bu görüşme çeşitleri görüşülmesi hedeflenen katılımcı grubun demografik özelliklerine göre, araştırmanın içeriği ve amaçlarına göre değişiklik gösterebilmektedir (Allmark vd., 2009). Bu araştırmada, araştırmacı tarafından uzman görüşü alınarak oluşturulmuş yarı yapılandırılmış açık uçlu sorular planlı ve sistematik bir şekilde katılımcılara yöneltilmiş ve çevrimiçi ya da yüz yüze olarak gerçekleştirilmiştir.

3.2. Çalışma Grubu

Bu araştırmanın çalışma grubunu, Edirne ili merkezinde 0-13 yaş çocuğa sahip 5 farklı gelişim gösteren çocuk annesi ve 5 normal gelişim gösteren çocuk annesi oluşturmaktadır. Katılımcılar, medeni durum ve eğitim durumu gibi demografik farklılıklar göz önünde bulundurularak gönüllülük esasına göre amaçlı örnekleme yöntemlerinden maksimum çeşitlilik örneklemesine uygun olarak seçilmiştir. Amaçlı örnekleme, sınırlı kaynakların en etkin kullanımı için bilgi bakımından zengin vakaların belirlenmesi ve seçilmesi için nitel araştırmalarda yaygın olarak kullanılan bir tekniktir (Yağar ve Dökme, 2018). Maksimum çeşitlilik yönteminin kullanılmasının amacı ise seçilmiş olan küçük bir katılımcı grubunun çeşitliliğinden maksimum derecede faydalanmaktır (Yıldırım ve Şimşek, 2011). Ayrıca, 2022 Eylül ayında her iki gruptan birer katılımcı ile pilot çalışma yapılmış ve uzman görüşleri doğrultusunda görüşme soruları geliştirilmiştir.

Çalışma grubundaki anneler demografik özellikler açısından farklılıklar göstermektedir. Çalışma başlatılmadan önce anneler hakkında elde edilen bilgiler doğrultusunda demografik açıdan çeşitlilik gösteren annelerle görüşme yapılması uygun görülmüştür. Böylelikle farklı koşullardaki annelerin annelik algılarının neler olduğu ortaya konmaya çalışılmıştır.

Normal gelişim gösteren çocukları olan beş anneden dördü çalışmaktadır. Çalışmayan tek anne olan **Anne 4 (A4)** işitme engellidir. Onunla yapılan görüşmede, engelli bir annenin annelik algısı üzerinde durulmuştur.

Anne 3 (A3) ise öğretmen olarak çalışmakta olup koruyucu anne olmayı seçmiş ve iki yaşındaki kızını evlat edinmiştir. Sonrasında biyolojik olarak ikizlerine hamile kalmıştır. Öğretmen olan diğer iki anneden **Anne 1 (A1)**, 22 yaşında evlenmiş, 29 yaşında anne olmuştur ve ilerleyen yıllarda eşinden ayrılmıştır. Bir süre ayrı yaşadıktan sonra kızının babası olan eski eşiyle tekrar evlenmiştir.

Anne 5 (A5) de öğretmendir. Oğlunu dünyaya getirdikten kısa süre sonra eşini bir kazada kaybetmiş, daha sonra ise şimdiki eşiyle evlenmiştir.

Bu anneler, mesleki durumları, aile yapıları ve yaşadıkları kişisel deneyimlerle annelik algılarına farklı bakış açıları kazandırmıştır.

Farklı gelişim gösteren çocukları olan annelerden hiçbiri çalışmamaktadır; bu durum, çocuklarının özel ihtiyaçları nedeniyle bakım sorumluluklarını tam zamanlı üstlenmelerini gerektirmiştir. Bu gruptaki anneler, çocuklarının sağlık durumları ve bakım süreçleri nedeniyle yoğun bir destek ağına ihtiyaç duymakta, genellikle ailelerinden ya da yakın çevrelerinden destek almaktadırlar.

Anne 6 (A6), yedi yaşındaki çocuğu ile ilgilenirken Sitomegalovirüs (CMV) virüsüne bağlı beyin hasarı olan çocuğuna özel bakım sunmaktadır. Eşi ve yakın çevresi, çocuğun bakımında ona destek olmaktadır.

Anne 7 (A7) biri farklı gelişim gösteren iki çocuk sahibidir. Farklı gelişim gösteren kızı, hamilelik süreci boyunca düzenli olarak yapılmış takiplerinde ortaya çıkmamış olmasına rağmen Down sendromlu olarak dünyaya gelmiştir. Ortaokul mezunu olan ve ev hanımı olarak yaşamını sürdüren A7, çocuğunun özel ihtiyaçları nedeniyle ev dışında bir işte çalışmamaktadır. Aileden aldığı maddi destek, çocuğun gereksinimlerinin karşılanmasında önemli rol oynamaktadır.

Anne 8 (A8) de birisi normal birisi de farklı gelişim gösteren iki çocuk sahibidir. Farklı gelişim gösteren oğlu, hem hipotoni, hem de diyabet tanısı almıştır. Kuaförlük mesleğini yapmamakta ve özellikle özel gereksinimli çocuğunun ihtiyaçlarını karşılayabilmek için evde bakım sağlamak zorundadır. Bu süreçte geniş bir aile desteğine ihtiyaç duymaktadır.

Anne 9 (A9), beyin küçülmesi ve kas problemi olan bir kız çocuğunun annesidir. Boşanmış olan A9, çocuğunun bakımını çoğunlukla tek başına üstlenmiş ve ailesinden sınırlı destek almaktadır.

Anne 10 (A10)'nun de iki kızı bulunmaktadır. İlk eşinden olan kızı 24 yaşında ve normal gelişim göstermekte iken 41 yaşında ikinci eşinden dünyaya getirdiği ve görüşmeler esnasında 4 yaşında olan kızına ise gelişim geriliği tanısı konmuştur. Büyük kızı maddi bağımsızlığını kazandığından onun ihtiyaçlarını karşılamak durumunda olmadığını ifade eden A10, farklı gelişim gösteren diğer kızının bakımında maddi ve manevi desteği ailesinden alarak süreci yönetmektedir.

3.3. Veri Toplanması

Bu çalışmada öncelikle hem ulusal hem de uluslararası yayınlarda literatür taraması yapılmıştır. Hem normal gelişim gösteren çocuğa sahip anneler ve onların annelik algısı ve farklı gelişim gösteren çocuğa sahip annelerin annelik algıları üzerinde yapılmış olan çalışmalar araştırılmıştır ve bunlarla ilgili veriler toplanmıştır. Bu veriler doğrultusunda uzman görüşü de alınarak, amaçlı örnekleme yöntemiyle seçilen hem normal gelişim gösteren çocuk annesiyle hem de farklı gelişim gösteren çocuk annesi seçilmiştir. Veri toplama aracı olarak olan 'Demografik Bilgi Formu' ve yarı yapılandırılmış 'Normal ve Farklı Gelişim Gösteren Çocuk Annelerinin Annelik Algılarını Belirlemek İçin Oluşturulmuş Görüşme Soruları Formu' araştırmacı tarafından oluşturulmuştur.

Araştırmanın yöntem ve araçlarının geçerliliğini ve güvenirliğini sağlamak için veri toplama sürecinden önce bir pilot çalışma gerçekleştirilmiştir. Yarı yapılandırılmış görüşme formu katılımcılara uygulanmadan önce pilot çalışma uygulanmıştır. Bu bağlamda, hem normal gelişim gösteren çocuk annelerinden hem de farklı gelişim gösteren çocuk annelerinden birer katılımcıyla görüşmeler yapılmıştır.

Pilot çalışmanın amacı, kullanılan demografik bilgi formu ve yarı yapılandırılmış görüşme formunun anlaşılırlığını ve uygulanabilirliğini test etmek olmuştur. Bu süreçte elde edilen bulgular, soruların netliği ve katılımcılar tarafından kolay anlaşılırlığı açısından değerlendirilmiştir. Uzman görüşü ve katılımcılardan alınan geri bildirimler doğrultusunda, görüşme formundaki ifadelerde gerekli düzenlemeler yapılmıştır. Pilot çalışmadan elde edilen sonuçlar, veri toplama sürecinin etkinliğini artırmış ve araştırma araçlarının çalışma amacına uygunluğunu sağlamıştır.

Araştırmanın etik prosedürü açısından katılımcılardan onam formu alınarak gönüllülük esas alınmıştır. Bununla birlikte araştırmacı çalışmasının uygunluk durumunun incelenmesi için Trakya Üniversitesi Etik Kuruluna başvuruda bulunmuştur. Trakya Üniversitesi Etik Kurulu (Ek-1) 22.12.2021 tarihli toplantısında 10/05 numaralı kararla araştırmanın etik bilimsel standartlar açısından sakınca bulunmadığına dair mevcudun oy birliği ile karar vermiştir.

Araştırmada yapılan tüm görüşmeler tamamlandıktan sonra, görüşmeler dinlenmiş ve yazıya aktarılarak deşifresi tamamlanmıştır. Görüşmeler, katılımcıların içinde bulunduğu gruplara ayrılarak veri analizi için hazır hale getirilmiş ve bu araştırma ile ilgili veri toplama aşamasına geçilmiştir.

3.4. Veri Toplama Araçları

Yapılan çalışmada, bu araştırmaya katılan annelere ‘Demografik Bilgi Formu’ ve ‘Normal ve Farklı Gelişim Gösteren Çocuk Annelerinin Annelik Algılarını Belirlemek İçin Oluşturulmuş Görüşme Soruları Formu’ verilmiştir. Çevrimiçi görüşmeler için bir adet bilgisayar, yüz yüze görüşmelerde de ses kayıt cihazı bulundurulmuştur. Yüz yüze ve çevrimiçi görüşmeler planlı ve sistematik bir biçimde sessiz ve güvenilir bir ortamda gerçekleştirilmiştir.

3.4.1. Demografik Bilgi Formu

Oluşturulmuş formda çalışmaya katılan annenin yaşı, medeni durumu, eğitim durumu, mesleği, çalışıp çalışmadığı, gelir düzeyi, evlilik yaşı, çocuk sayısı, farklı gelişim gösteren çocuk anneler için farklı gelişim gösteren çocuklarının kaçıncı çocukları olduğu ve annelerin kiminle ikamet ettiği yer almıştır.

3.4.2. Normal ve Farklı Gelişim Gösteren Çocuk Annelerinin Annelik Algılarını Belirlemek İçin Oluşturulmuş Görüşme Soruları Formu

Bu formda, Edirne ili merkezinde 0-13 yaş çocuğa sahip 5 farklı gelişim gösteren çocuk annesi ve 5 normal gelişim gösteren çocuk annesine açık uçlu 26 adet soru derinlemesine görüşme için yöneltilmiştir.

3.5. Verilerin Analizi

Analiz aşamasında, bu analiz yöntemleri aracılığıyla elde edilen ifadeler temalar ve alt temalar altında gruplandırılmıştır.

Bu çalışmada elde edilen bulgular hem betimsel analiz hem de içerik analizi yöntemleri kullanılarak elde edilmiştir. Yıldırım ve Şimşek (2011)' e göre; betimsel analiz önceden belirlenmiş bir çerçeveye bağlı olarak nitel verilerin işlenmesi, bulguların tanımlanması ve tanımlanan bulguların yorumlanması adımlarını içeren analiz yaklaşımıdır. Tavşancıl ve Aslan (2001)'e göre içerik analizi, "sözel, yazılı ve diğer materyallerin içerdiği mesajı, anlam ve/veya dilbilgisi açısından nesnel ve sistematik olarak sınıflandırma, sayılara dönüştürme ve çıkarımda bulunmadır.

Bu çalışmada betimsel analiz annelerden toplanan ifadeleri tematik bir çerçeveye oturtmak için kullanılmıştır. Bu yöntem, elde edilen ifadelerin olguya

sadık kalarak incelenmesini ve her iki grup annenin algıları arasındaki benzerlik ve farklılıkların belirginleştirilmesini sağlamıştır. Ayrıca, betimsel analiz aracılığıyla, araştırma sorularına yanıt verecek şekilde öne çıkan bulguların net ve sistematik bir şekilde sunulması hedeflenmiştir (Yıldırım ve Şimşek, 2011).

İçerik analizi ise, annelik deneyimlerinin bireysel farklılıklarını ve bu deneyimlerde öne çıkan belirgin temaları ortaya çıkarmak ve daha anlamlı ve derinlemesine sonuçlar elde etmek için uygulanmıştır. Annelik algısı gibi karmaşık bir olguyu anlayabilmek, katılımcı annelerin ifadelerindeki gizli ve açık ifadeleri ortaya çıkarabilmek içerik analiziyle mümkün olabilmektedir. Katılımcı sayısı sınırlı olmasına karşın her görüşme derinlemesine yapıldığından, elde edilen veriler ayrıntılı ve zengindir. Özellikle, katılımcı sayısının sınırlı olmasına rağmen, verilerin derinlemesine işlenebilmesi sayesinde içerik analizi, çalışmanın sonuçlarının güvenilirliğini ve geçerliliğini artırmıştır. Ayrıca çalışmada kullanılan içerik analizi, temaların ve bulguların araştırmanın teorik çerçevesiyle ilişkilendirilmesine olanak tanır. Bu sayede, araştırma bulguları, literatürdeki kuramsal bilgilerle desteklenerek daha anlamlı hale gelir. Normal ve farklı gelişim gösteren çocuk annelerinin deneyimleri ve algıları arasında hem bireysel hem de gruplar arası farklılıklar bulunmaktadır. İçerik analizi, bu farklılıkları açık bir şekilde ortaya koyarak karşılaştırmalı bir analiz yapılmasına olanak sağlar (Tavşancıl ve Aslan, 2001).

Araştırmanın birinci aşamasında katılımcıların demografik özellikleri, yaş, cinsiyet ve eğitim durumu gibi bilgileri içeren bir demografik form uygulanmıştır. Çalışmanın ikinci aşamasında ise normal ve farklı gelişim gösteren çocukların annelerinin annelik algılarının incelenmesi hedeflenmiştir. Bu amaçla katılımcılara bazı açık uçlu sorular yöneltilmiştir. Araştırmanın katılımcı örneklemini 5 farklı gelişim gösteren çocuk annesi ile 5 normal gelişim gösteren çocuk annesi oluşturmaktadır.

Betimsel Analiz Sürecinde, veriler, doğrudan katılımcı ifadelerinden yola çıkarak kodlandı. Kodlar, çalışmanın ana temalarını temsil edecek şekilde

oluşturuldu. Kodlar arasında benzerlik ve farklılıklar incelenerek kategoriler oluşturuldu. Her kategori, araştırma sorularına yanıt verecek şekilde detaylı olarak betimlendi. Bu aşamada, veriler olabildiğince olduğu gibi (olguya sadık kalarak) sunuldu.

İçerik Analizi Sürecinde, tüm veriler satır satır okunarak anlamlı birimlere ayrıldı. Kodlama sırasında, veri içinde sık tekrar eden ifadeler ve örtük anlamlar dikkate alındı. Kodlar bir araya getirilerek daha büyük ve anlamlı temalar oluşturuldu. Belirlenen temalar, çalışmanın teorik çerçevesi ve araştırma sorularıyla ilişkilendirilerek yorumlandı. Temaların bağlamsal anlamları ve çalışmanın genel sonuçlarına katkıları analiz edildi.

3.6. Güvenirlik ve Geçerlik

Sonuçların inandırıcılığı, bilimsel araştırmalarda önemli bir rol oynamaktadır. Bu amaçla en yaygın olarak kullanılan iki ölçüt de güvenirlik ve geçerliktir. Bu araştırmada da sonuçların inandırıcılığını ortaya koymak ve ortaya çıkan sonuçların diğer kişilere aktarılabildiğini göstermek, tutarlı ve doğrulanabilir sonuçlar elde etmek amacıyla çeşitli stratejiler benimsenmiştir. Araştırmanın iç geçerliğini artırmak için katılımcı ifadelerinin doğrudan ve ayrıntılı olarak aktarılmasına özen gösterilmiştir. Yıldırım ve Şimşek (2011) tarafından önerilen yöntemler doğrultusunda, verilerin toplanması ve analiz sürecinde tarafsızlık ve sistematik bir yaklaşım benimsenmiştir. Ayrıca, bulguların güvenilirliğini artırmak amacıyla kodlama sürecinde ikinci bir araştırmacının görüşüne başvurularak kodlama kontrolü yapılmıştır. Kodlama aşaması analizin sistematik ve disiplin gerektiren kısmı olarak görülür ve bu nedenle doğrulamaya gereksinim duyulmaktadır (Cresswell ve Miller, 2000). Miles ve Huberman modeli kodlayıcılar arası görüş birliğinin kavramsallaştırıldığı benzerlik; "Δ= C ÷ (C + ∂:)×100" formülü kullanılarak hesaplanmaktadır. Formüle göre "Δ" güvenirlik katsayısını, "C" görüş birliği sağlanan konu veya terim sayısını, "∂" görüş birliği bulunamayan konu veya terim

sayısını temsil eder. İç tutarlılık veren kodlama denetimine ilişkin kodlayıcılar arası görüş birliği en az %80 olarak belirlenmektedir (Miles ve Huberman, 1994).

Dış geçerliği sağlamak amacıyla araştırma süreci ve yöntemleri ayrıntılı bir şekilde tanımlanmış, böylece çalışmanın farklı araştırmacılar tarafından, farklı yer ve zamanlarda tekrar edilerek farklı katılımcılara uygulanabileceği ortaya konmuştur. Verilerin güvenilirliği için araştırmanın tüm aşamaları dikkatli bir şekilde ele alınarak planlanmış ve pilot çalışmadan elde edilen geri bildirimlerle görüşme soruları son halini almıştır. Ayrıca, görüşmelerin tamamı ses kaydı ile kaydedilmiş ve deşifre edilerek analiz sürecine dâhil edilmiştir.

Bu doğrultuda, bu çalışmada elde edilen veriler iki alan uzmanı tarafından öncelikle tüm yanıtlar bağımsız bir biçimde kodlanmış, ardından uzmanlar (Bu uzmanlardan biri özel eğitim alanında doktor ve diğeri de profesör) bir araya gelerek kodlayıcılar arası güvenirlik için kodlarını karşılaştırmıştır. Bu karşılaştırma sonucunda kodlayıcılar arası güvenirliğin 0.90 oranında olduğu tespit edilmiştir. Bu doğrultuda bu araştırma için yanıtlarının kod, kategori ve temalarının yüksek düzeyde bir güvenirlikte olduğu söylenebilir.

Uzman görüşü alınanlar, hazırlanan yarı yapılandırılmış görüşme formu, hem geçerlik hem de güvenirlik açısından değerlendirilmiştir. Görüşme formlarında yer alan soruların kapsam geçerliğini artırmak amacıyla uzmanlardan gelen geri bildirimler doğrultusunda düzenlemeler yapılmıştır.

BÖLÜM IV

4. BULGULAR

Bu araştırma, farklı ve normal gelişim gösteren çocuklara sahip annelerin annelik algılarını derinlemesine incelemek amacıyla gerçekleştirilmiştir. Araştırma kapsamında 0-13 yaş grubunda çocukları bulunan 5 farklı gelişim gösteren çocuk annesi ve 5 normal gelişim gösteren çocuk annesi ile nitel görüşmeler yapılmıştır. Elde edilen veriler, fenomenolojik bir yaklaşımla analiz edilerek, annelerin çocuklarının gelişim düzeyine bağlı olarak annelik algılarında ortaya çıkan farklılıklar ve ortak noktalar tespit edilmiştir. Aşağıdaki şekilde çalışmanın bulguların ilk bölümünde çalışma grubunda yer alan annelerin özelliklerine ilişkin nicel bulgular (anne olma yaşı, medeni durum vb.) ele alınmıştır.

Bulguların ikinci bölümünde ise hem normal hem de farklı gelişim gösteren çocukların annelerinin annelik deneyimlerine ilişkin görüşleri tema ve alt tema şeklinde ifade edilmiştir.

4.1. Çalışma Grubunda Yer Alan Annelerin Özelliklerine İlişkin Bulgular

Bu çalışma, farklı gelişim gösteren çocukların anneleri ile normal gelişim gösteren çocukların annelerinin annelik algılarını ve deneyimlerini incelemek amacıyla yürütülmüştür. Çalışma, her iki grup annede annelik sürecini etkileyen demografik özellikler, anneliğe karar verme süreçleri, hamilelik ve doğum deneyimleri, annelikte rol model olarak alınan kişiler, annelik algısı, destek kaynakları, çocuk bakımında sorumluluk dağılımı ve ekonomik ve eğitim durumunun annelik algısı üzerindeki etkilerini kapsamaktadır. Araştırma, annelik algısının biyolojik bir bağdan öte sosyal, psikolojik ve kültürel faktörlerle nasıl şekillendiğini ortaya koymakta ve annelerin yaşam koşullarının, çocuklarının gelişim

düzeylerinin ve çevresel destek sistemlerinin annelik rollerine katkısını incelemektedir. Bu bulgular, anneliğin çok yönlü bir kavram olduğunu ve farklı annelik deneyimlerinin bireylerin toplumsal ve duygusal yaşantılarına olan etkisini gözler önüne sermektedir.

Tablo 4.1'de katılımcılara yönelik demografik bilgi formu aracılığıyla elde edilen veriler sunulmuştur. Bu tablo, farklı gelişim gösteren çocuk anneleri ile normal gelişim gösteren çocuk annelerinin yaş, medeni durum, eğitim durumu, meslek, çalışma durumu, gelir düzeyi, evlilik yaşı, çocuk sayısı ve yaşları gibi temel demografik özellikleri ile ikamet ettikleri aile yapısını kapsamaktadır. Her iki grup arasında gözlemlenen benzerlikler ve farklılıklar, annelik algısı ve yaşam koşullarının anlaşılmasına katkı sağlamaktadır.

Tablo 4.1 Katılımcıların Demografik Özelliklere Göre Dağılımı

Farklı Gelişim Gösteren Çocuk Anneleri					
Sorular	**Anne 6**	**Anne 7**	**Anne 8**	**Anne 9**	**Anne 10**
Yaşı	33	26	43	35	46
Medeni Durumu	Evli	Evli	Evli	Boşanmış	Boşanmış
Eğitim Durumu	Ön lisans	Ortaokul	Ön lisans	Lise	Lise
Mesleği	Ev hanımı	Ev hanımı	Ev hanımı (Kuaför)	Ev hanımı	Ev hanımı
Çalışıyor mu?	Hayır	Hayır	Hayır	Hayır	Hayır
Gelir Düzeyi	Belirtmemiş	Asgari Ücret	Asgari Ücret	Evde bakım maaşı+kız kardeşinin geliri	Evde bakım maaşı+ babasının geliri
Evlilik Yaşı	18	23	27	20	19
Çocuk Sayısı ve Yaşları	1/7 yaş	2/7-2 yaş	2/14-6 yaş	1/7 yaş	2/24-4.5 yaş

Farklı Gelişim Gösteren Çocukları	1. Çocuk	1. Çocuk	2. Çocuk	1. Çocuk	2. Çocuk
Kiminle ikamet ettikleri	Aile	Aile	Aile	Aile	Aile
Normal Gelişim Gösteren Çocuk Anneleri					
Sorular	**Anne 1**	**Anne 2**	**Anne 3**	**Anne 4**	**Anne 5**
Yaşı Medeni Durumu	42 Evli	36 Evli	36 Evli	43 Evli	44 Evli
Eğitim Durumu	Lisans	Lisans	Lisans	Lise	Lisans
Mesleği	Öğretmen	Optisyen	Öğretmen	Ev hanımı	Öğretmen
Çalışıyor mu?	Evet	Evet	Evet	Hayır	Evet
Gelir Düzeyi	7500TL	Belirsiz	9300TL	yok	7500TL
Evlilik Yaşı	22	22	25	22	25
Çocuk Sayısı ve Yaşları	1/12 yaş	3/11-2 yaş ikizler	1/2.5 yaş İkiz gebelik	2/20-13 yaş	1/13 yaş
Kiminle ikamet ettikleri	Aile	Aile	Aile	Aile	Aile

Tablo 4.1'e göre, farklı gelişim gösteren çocuk anneleri ile normal gelişim gösteren çocuk anneleri arasındaki demografik farklılıklar ve benzerlikler olduğu söylenebilir.

Farklı gelişim gösteren çocuk annelerinin yaşları 26 ile 46 arasında değişmekte olup, ikisi boşanmış, üçü de evlidir. Buna karşılık, normal gelişim gösteren çocuk anneleri 36 ile 44 yaşları arasında olup hepsi evlidir.

Eğitim düzeyine bakıldığında, farklı gelişim gösteren çocuk annelerinin çoğunlukla lise veya ön lisans mezunu olduğu, aralarında bir ortaokul mezunu annenin de bulunduğu görülmektedir. Normal gelişim gösteren çocuk anneleri ise daha yüksek bir eğitim düzeyine sahiptir; çoğu lisans mezunudur. Sadece A4 lise mezunudur.

Farklı gelişim gösteren çocuk annelerinin tamamı ev hanımıdır ve çalışmamaktadır. Bu anneler, çocuklarının özel ihtiyaçları nedeniyle iş yaşamına katılamamaktadır. Öte yandan, normal gelişim gösteren çocuk annelerinin dördü aktif olarak çalışmaktadır; çalışmayan tek anne işitme engellidir.

Gelir düzeyinde farklı gelişim gösteren çocuk annelerinin asgari ücret veya evde bakım maaşı gibi sınırlı gelir kaynaklarına sahip oldukları ve aile desteğine ihtiyaç duydukları dikkat çekmektedir. Buna karşın, normal gelişim gösteren çocuk annelerinin gelir düzeyleri kamu veya özel sektörde çalışmaları nedeniyle daha yüksek olup, çoğunlukla 7500 TL ve üzerindedir. Görüşmeler Ağustos-Eylül 2021 tarihlerinde gerçekleştirilmiştir. Gelirler o tarihlerdeki maaş aralıklarında belirtilmiştir.

Farklı gelişim gösteren çocuk anneleri genellikle 18-27 yaş aralığında evlenmiş ve bir veya iki çocuk sahibidir. Normal gelişim gösteren çocuk anneleri ise 22-25 yaş aralığında evlenmiş olup, bir ila üç çocuk sahibidir. Katılımcıların 4'ünün 1 çocuğu, 6'sının ise 2 veya daha fazla çocuğu olduğu görülmektedir. İki katılımcının 3 çocuğu bulunmaktadır. Bu annelerden birinin ikiz çocukları vardır ve ilk çocuğu 11 yaşında bir erkek çocuktur. İkizleri ise biri kız, biri erkek olmak üzere çift yumurta ikizleridir. Diğer annenin durumu ise farklıdır; bu anne 2.5 yaşındaki kız çocuğuna koruyucu aile olmuştur ve görüşmeler esnasında bir kız bir erkek ikiz bebeklerine hamileydi.

Her iki gruptaki anneler de genel anlamda çekirdek aileleriyle birlikte yaşamaktadırlar. Ancak, farklı gelişim gösteren çocuk anneleri, çocuklarının özel ihtiyaçları nedeniyle geniş ailelerinden de yoğun bir destek almaktadır.

Özetle, farklı gelişim gösteren çocuk anneleri iş yaşamına katılamamakta ve çocuklarının özel ihtiyaçlarına odaklanmaktadır. Eğitim ve maddi kaynaklardaki kısıtlılıklar bu annelerin yaşamını etkileyen temel unsurlardandır. Normal gelişim gösteren çocuk anneleri ise eğitim ve gelir açısından daha avantajlıdır; bu durum, onların annelik algılarını ve çocuk bakımıyla ilgili sorumluluklarını olumlu yönde etkilemektedir.

Tablo 4.2'de çalışma grubunda yer alan annelere "Anne olmaya nasıl karar verdiniz? İsteyerek mi hamile kaldınız?" sorusu sorulmuş ve bu doğrultuda verilen cevaplar tabloda yerini almıştır.

Tablo 4.2 Çalışma Grubunda Yer Alan Katılımcıların Anne Olma Kararlarının Dağılımı

Anne Olma Kararı	**Frekans (n)**
İsteyerek ve Normal Yolla	5
Plansız	4
Koruyucu Aile Deneyimi	1

Tablo 4.2'ye göre, çalışmaya katılan annelerden 5'inin isteyerek ve planlı bir şekilde hamile kaldığı anlaşılmaktadır. Diğer 4 annenin ise plansız bir şekilde hamile kaldığı, ancak yine de bu süreci isteyerek ve doğal yollarla deneyimledikleri görülmektedir. Bu durum, annelerin bir kısmının hamilelik sürecine önceden karar vermeden girmiş olmalarına rağmen, anneliği kabul etme ve içselleştirme konusunda pozitif bir yaklaşıma sahip olduklarını göstermektedir.

Bir katılımcı ise koruyucu aile olma kararı vererek bu süreci başlatmış, ancak aynı dönemde doğal yollarla ikiz bebeklerine hamile kaldığını öğrenmiştir. Görüşme sırasında bu annenin ikiz bebeklerini beklediği belirtilmiştir. Bu katılımcının hem koruyucu aile deneyimini hem de biyolojik olarak anne olmayı aynı dönemde yaşaması, annelik algısını etkileyebilecek çok yönlü bir deneyimi yansıtmaktadır.

Bu bulgular, annelik kararlarının planlı ya da plansız bir şekilde gelişebildiğini ve her iki durumda da annelik rolünün isteyerek kabul edildiğini göstermektedir. Ayrıca, koruyucu aile deneyimi, annelik üzerine farklı bir perspektif sunarak, annelik algısının biyolojik sınırların ötesine geçebileceğini vurgulamaktadır.

Tablo 4.3, hamilelik sürecinde annelerin bebeklerinin sağlık durumlarını öğrenme durumlarını göstermektedir. Çalışmaya katılan annelerin büyük bir çoğunluğu, hamilelik dönemlerinde bebeklerinin sağlık durumlarına dair bilgi edinmiş ve bu süreci yakından takip etmiştir. Yalnızca bir anne, hamilelik süresince bebeğinin sağlık durumunu öğrenmediğini ifade etmiştir. Bu bulgu, annelerin hamilelikleri boyunca sağlık durumlarını öğrenme ve doktor kontrollerine düzenli katılma konusunda ne kadar özen gösterdiklerini yansıtmaktadır.

Tablo 4.3 Çalışma Grubunda Yer Alan Katılımcıların Hamilelik Sürecinde Bebeğin Sağlık Durumunu Öğrenme Durumu

Hamilelik Sürecinde Bebeğin Sağlık Durumunu Öğrenme	**Frekans (n)**
Evet	8
Hayır	1

Tablo 4.3, hamilelik sürecinde annelerin bebeklerinin sağlık durumunu öğrenme durumunu göstermektedir. Katılımcılar arasında gerçekleştirilen anket sonucunda, annelerin neredeyse tamamı hamilelik sürecinde bebeklerinin sağlık durumlarını öğrenmişlerdir. Yalnızca bir anne bu bilgiyi edinmediğini belirtmiştir. Bu sonuç, annelerin hamilelikleri boyunca sağlık durumlarına dair bilgi edinme

isteklerinin yüksek olduğunu ve doktor kontrollerine düzenli olarak katıldıklarını ortaya koymaktadır.

Tablo 4.3'de sunulan verilere göre, annelerin sağlık kontrollerini düzenli olarak takip ettiği anlaşılmaktadır. Ancak, hamilelik sürecinde tüm test sonuçları normal olarak bildirilmiş olmasına rağmen, doğum sonrası Down sendromlu bir bebek sahibi olan bir katılımcının durumu, araştırmanın dikkat çekici bulguları arasındadır. Bu bulgu, sağlık kontrollerine özen gösterilmesine rağmen, sağlık hizmetlerinden beklenen sonuçların her zaman doğrulanmayabileceğini gözler önüne sermektedir.

Bu durumu daha iyi anlamak için A7 numaralı katılımcının ifadesi incelenmiştir: "Sürekli her ay kontrollerime düzenli gidiyordum. Zaten sürekli aynı doktora gittim. Sağlık ocağı ve ona gittim... Bütün tahlillerim de yapıldı, ikili ve üçlü tarama, ne istediyse yaptırdım… Ama her şeyin normal dedi... Doğumdan sonra söyledi…" Bu ifade, annelerin sağlık kontrollerine verdikleri önemi vurgulamakla birlikte, beklenmedik durumlarla karşılaşma ihtimalini de göstermektedir.

Tablodaki annelere ilave olarak, hamilelik sürecini devam ettirmekte olan koruyucu anne tabloya dâhil edilmemiştir. Ancak görüşme esnasında, bu annenin de düzenli bir doktor takibinde olduğu ve sağlık kontrollerine büyük önem verdiği belirtilmiştir.

Tablo 4.4, çalışmaya katılan annelerin tercih ettikleri veya zorunlu olarak uygulanan doğum yöntemlerini incelemektedir. Doğum süreci, annelerin doğum deneyimlerini etkileyen önemli bir faktördür ve farklı doğum yöntemleri, annelerin bu süreci nasıl yaşadıklarını belirleyebilmektedir. Tabloda, sezaryen ve normal doğumun anneler arasındaki dağılımı sunulmaktadır.

Tablo 4.4 Çalışma Grubunda Yer Alan Katılımcıların Doğum Süreci

Doğum Süreci	**Frekans (n)**
Sezaryen Doğum	7
Normal Doğum	2
Henüz Doğum Yapmamış	1

Tablo 4.4'te yer alan doğum süreci verileri, katılımcıların doğum yöntemleri hakkında bilgi sunmaktadır. Katılımcıların yedisi sezaryen doğum gerçekleştirmişken, ikisi normal doğum yapmış ve bir katılımcı henüz doğum yapmamıştır. Sezaryen doğum yapan annelerin deneyimleri, doğum sürecinin daha az zorluk içerdiğini gösterirken; normal doğum yapan anneler, doğum sürecini zorlu bir süreç olarak tanımlamışlardır. Bu durum, farklı doğum yöntemlerinin annelerin doğum deneyimlerine olan etkisini ortaya koymaktadır. Sezaryen doğum, genellikle cerrahi bir müdahale olarak değerlendirildiği için, annelerin daha az fiziksel zorluk yaşadıkları söylenebilir. Öte yandan, normal doğum yapan anneler, doğum sürecinin fiziksel ve psikolojik olarak daha fazla zorluk taşıdığını ifade etmişlerdir. Bu bulgular, doğum yöntemlerinin annelerin doğum deneyimlerini nasıl şekillendirdiğine dair önemli bir perspektif sunmaktadır.

Tablo 4.5, katılımcıların anne olarak rol model aldıkları kişilere ilişkin bilgileri içermekte ve annelik algıları ile tutumlarının şekillenmesinde bu rol modellerin etkisini ortaya koymaktadır. Tablo 4.5, çalışmaya katılan annelerin anne olarak rol model aldıkları kişilere dair bilgileri sunmaktadır. Bu aynı zamanda Annelerin "anne" rolünde kimleri örnek aldıkları, annelik algılarını ve tutumlarını şekillendirmede önemli bir rol oynamaktadır. Bu doğrultuda, katılımcıların büyük bir kısmı kendi annelerini ya da aileden birini rol model olarak görmektedir.

Tablo 4.5 Çalışma Grubunda Yer Alan Katılımcıların Anne Olarak Rol Modelleri

Anne Olarak Rol Model Alma	**Frekans (n)**
Kendi Annesi-Ablası	6
Yakın Arkadaş	1
Ünlüler	1
Alınan Rol Model yok	2

Tablodaki verilere göre, 6 anne, annelik konusunda kendi annelerini örnek aldığını belirtmiş, bunlardan biri aynı zamanda ablasını da rol model olarak tanımlamıştır. Bir katılımcı, yakın arkadaşını rol model alırken, bir diğer katılımcı ise ünlü bir anneyi örnek aldığını ifade etmiştir. Öte yandan, 2 anne, annelik sürecinde herhangi bir rol model almamış ve bu deneyimi kendi içsel yönlendirmeleriyle sürdürdüğünü belirtmiştir.

Bu bulgular, annelerin genellikle aileden veya yakın çevreden birini annelik konusunda örnek aldığını, ancak bazı annelerin de annelik yolculuğunu dışsal bir etkiden bağımsız olarak deneyimlediğini ortaya koymaktadır.

Tablo 4.6, çalışma grubundaki katılımcıların anneliği nasıl algıladıklarına dair veriler sunmaktadır. Katılımcıların bir kısmı anneliğin doğuştan gelen bir özellik olduğunu ifade ederken, diğerleri bu rolün sonradan öğrenildiğini veya her iki özelliği de barındırdığını belirtmişlerdir.

Tablo 4.6 Çalışma Grubundaki Katılımcılara Göre Annelik

Annelik Öğrenilen mi, Doğuştan mı gelir?	**Frekans (n)**
Annelik doğuştan gelir	4
Annelik öğrenilir	1
Annelik hem doğuştan gelir hem de öğrenilir	5

Tablo 4.6'ya göre, katılımcı anneler arasında anneliğin doğuştan mı geldiği yoksa öğrenilen bir süreç mi olduğu konusunda farklı görüşler mevcuttur. Katılımcılardan 4'ü anneliğin doğuştan geldiğini ve bu rolün kadınlara içgüdüsel olarak yüklendiğini ifade etmiştir. Bu görüşe sahip anneler, anneliği doğal ve biyolojik bir süreç olarak tanımlamışlardır.

Diğer yandan, 5 katılımcı anneliğin hem doğuştan gelen bir yeti olduğunu hem de zamanla öğrenilen bir süreç olduğunu belirtmiştir. Bu görüş, anneliğin sadece içgüdüsel bir yeti değil, aynı zamanda çevresel faktörler ve deneyimler tarafından şekillendirildiğini savunmaktadır. Özellikle çocukların, annelik içgüdüsünü pekiştirdiği ve annelik becerilerinin zamanla geliştiği vurgulanmıştır.

Buna karşılık, sadece 1 katılımcı anneliğin doğuştan gelmediğini, çocuğuyla birlikte bu rolü öğrenerek geliştirdiğini ifade etmiştir. Bu katılımcı, anneliği bir süreç olarak değerlendirerek, anneliğin gözlem ve deneyim yoluyla kazanıldığını belirtmiştir.

Sonuç olarak, katılımcıların büyük çoğunluğu anneliğin hem doğuştan gelen hem de öğrenilen bir olgu olduğunu kabul etmektedir. Ancak, azınlıkta kalan bir grup anneliğin tamamen doğuştan geldiğini veya öğrenildiğini savunmaktadır.

Tablo 4.7, çalışma grubundaki katılımcıların annelik sürecinde destek aldıkları kaynakları ve sorumluluk paylaşımını göstermektedir. Verilere göre, katılımcıların çoğu annelik sürecinde eşleri veya yeni eşlerinden destek alırken, aileden (anneanne veya babaanne) de önemli ölçüde yardım görmektedirler.

Tablo 4.7 Çalışma Grubundaki Katılımcıların Destek Aldığı Kaynaklar ve Sorumluluk

Destek Alınan Kaynaklar ve Sorumluluk	Frekans (n)
Eş-Yeni eş	7
Anneanne- Aile (Anne tarafı)	8
Babaanne-Aile (Baba tarafı)	5
Çevre	1
Evdeki çalışan	1

Tablo 4.7'ye göre, annelerin çocuk bakımında destek aldıkları kaynaklar çeşitlilik göstermektedir. Annelerden 7'si çocuk bakımında en büyük desteği eşlerinden aldıklarını belirtmiştir. Bu anneler, eşlerinin özellikle günlük sorumlulukların paylaşılmasında önemli bir rol oynadığını vurgulamışlardır. Annelerden 8'i, başta kendi anneleri olmak üzere ailelerinden destek aldıklarını ifade etmiştir. Bu destek, genellikle çocuk bakımı ve ev işlerinin paylaşımı ile ilgilidir. 5 anne ise kayınvalideleri veya eşlerinin ailelerinden yardım gördüğünü belirtmiştir.

Destek kaynaklarının ayrıntılı olarak sunulmasına rağmen, bazı anneler hem kendi annelerinden hem de kayınvalidelerinden yardım aldıklarını ifade etmişlerdir. Bunun dışında, bir anne çevresinden de destek gördüğünü belirtmiş, başka bir anne ise evde çalışanından zaman zaman destek aldığını dile getirmiştir.

Özel durumlara sahip bazı anneler de farklı deneyimlerini paylaşmışlardır. İkiz bebek bekleyen ve aynı zamanda koruyucu anne olan bir katılımcı, en büyük desteği eşinden aldığını ve doğumdan sonra eşinin ailesinden de yardım beklediğini ifade etmiştir. Bir başka katılımcı, oğlunun babası olan ilk eşini trafik kazasında kaybetmesine rağmen, yeni eşinden, kendi ailesinden ve eski eşinin annesinden destek aldığını dile getirmiştir. Buna karşılık, eşinden ayrı olan ve farklı gelişim gösteren bir çocuğa sahip olan bir anne, eski eşinin ve ailesinin çocuğun bakımına hiçbir katkıda bulunmadıklarını belirtmiştir.

Bu veriler, annelerin çocuk bakımında destek kaynaklarının genellikle aile üyelerine dayandığını ve eşlerin, özellikle yeni evliliklerde, destek konusunda önemli bir rol oynadığını göstermektedir. Destek alma konusunda farklı deneyimler yaşansa da, genel olarak aile ve eş desteği çocuk bakımında belirleyici bir unsur olarak öne çıkmaktadır.

Tablo 4.8, çalışma grubundaki katılımcıların çocuklarının bakımında sorumluluk dağılımını göstermektedir. Veriler, çocuk bakımı konusunda sorumluluğun kimler arasında paylaşıldığını ve bu paylaşımın hangi düzeyde gerçekleştiğini ortaya koymaktadır.

Tablo 4.8 Çalışma Grubundaki Katılımcıların Çocuklarının Bakımında Sorumluluk Dağılımı

Çocukların bakımında sorumluluk dağılımı	**Frekans (n)**
Anne	2
Baba	1
Anne-Baba (Eşit Sorumluluk)	4
Diğer	3

Tablodaki verilere göre, çocuk bakımında sorumluluk dağılımı anneler arasında farklılık göstermektedir. Katılımcılardan 2'si, çocuklarının bakımında en büyük sorumluluğu kendilerinin üstlendiğini belirtmiştir. Bu anneler, babaların genellikle yardımcı olduklarını, ancak katkılarının sınırlı kaldığını ifade etmişlerdir. Özellikle ikiz bebek bekleyen bir anne, doğumun yaklaşması nedeniyle babanın çocuğun bakımında birincil sorumluluğu aldığını vurgulamıştır.

4 katılımcı çocuk bakımında eşleriyle eşit sorumluluk aldıklarını ifade etmiştir. Bu ailelerde, her iki ebeveyn de çocuk bakımında aktif rol oynamakta ve sorumlulukları dengeli bir şekilde üstlenmektedir.

Farklı gelişim gösteren çocukların anneleri arasında, diyabetli bir çocuğa sahip olan bir katılımcı, çocuğun bakımında kendisinden sonra en çok eşine güvendiğini belirtmiştir. Ayrıca, 3 katılımcı bakım sorumluluğunu aile üyeleri veya destek kaynakları gibi "diğer" kategorisindeki kişilerle paylaşmaktadır. Bununla birlikte, bu annelerden 2'si, sorumluluğun büyük kısmının kendilerinde olduğunu ve bunun büyük bir yük oluşturduğunu dile getirmiştir.

Bu sonuçlar, bazı ailelerde bakım sorumluluğunun tek bir ebeveynin üzerinde yoğunlaştığını, diğer ailelerde ise eşit olarak paylaşıldığını ve bazen dış desteklerin devreye girdiğini göstermektedir.

Bu çalışmada gerçekleştirilen derinlemesine görüşmeler sırasında, profesyonel destek alımına ilişkin sorular yalnızca farklı gelişim gösteren çocuklara sahip annelere yöneltilmiştir. Görüşmelerde, annelere hem kendileri hem de çocukları için profesyonel destek alıp almadıkları sorulmuş ve bu doğrultuda çeşitli bulgular elde edilmiştir. Elde edilen veriler, annelerin hem kendi iyilik hâlleri hem de çocuklarının gelişim süreçleri açısından profesyonel yardıma başvurma eğilimlerini ve bu yardımların ne ölçüde tercih edildiğini ortaya koymaktadır. Tablo 4.9, farklı gelişim gösteren çocuklara sahip annelerin kendileri için profesyonel destek alımını göstermektedir.

Tablo 4.9 Çalışma Grubundaki Katılımcıların Kendileri İçin Profesyonel Destek Alımı

Kendisi İçin Profesyonel Destek Alımı	**Frekans (n)**
Evet	2
Hayır	3

Tablo 4.9'da görüldüğü üzere, çalışmaya katılan annelerin profesyonel destek alımı konusunda farklı tutumlar sergiledikleri anlaşılmaktadır. Katılımcılardan 2'si kendisi için profesyonel destek aldığını belirtirken, 3'ü profesyonel destek almadığını

ifade etmiştir. Bu bulgu, annelerin çoğunluğunun, özellikle duygusal ve psikolojik destek ihtiyaçlarını profesyonel yardım arayışıyla karşılamadığını göstermektedir.

Profesyonel destek alımı, annelerin kişisel iyilik hâlleri ve baş etme mekanizmaları açısından önemli bir faktördür. Özellikle farklı gelişim gösteren çocukların anneleri için bu tür desteklerin önemi literatürde sıkça vurgulanmaktadır. Destek alan katılımcılardan gelen geri bildirimler, bu tür yardımların annelerin ruhsal sağlığı ve annelik rollerini daha etkili bir şekilde yerine getirme kapasiteleri üzerinde olumlu etkiler yarattığını göstermektedir. Bununla birlikte, destek almayan katılımcıların, sosyal çevrelerinden ya da kendi içsel kaynaklarından güç almayı tercih ettikleri anlaşılmaktadır.

Bu bulgu, annelerin kişisel iyilik hâlleri ve annelik rollerini nasıl değerlendirdiklerini, dışarıdan yardım almayı ne ölçüde ihtiyaç gördüklerini ve bunun farklı gelişim gösteren çocuk anneleri üzerindeki etkilerini incelemek açısından önem arz etmektedir.

Tablo 4.10, farklı gelişim gösteren çocuklara sahip annelerin çocukların için profesyonel destek alımını göstermektedir.

Tablo 4.10 Çalışma Grubundaki Katılımcıların Çocukları İçin Profesyonel Destek Alımı

Çocukları İçin Profesyonel Destek Alımı	**Frekans (n)**
Evet	3
Hayır	2

Tablo 4.10'da yer alan veriler, annelerin çocukları için profesyonel destek alma durumlarını yansıtmaktadır. Katılımcıların 3'ü çocukları için profesyonel destek aldıklarını ifade ederken, 2'si herhangi bir destek almadıklarını belirtmiştir. Bu

sonuç, annelerin çoğunluğunun çocuklarının gelişim süreçlerinde profesyonel yardıma başvurma eğiliminde olduğunu göstermektedir.

Çocukları için profesyonel destek alan anneler, genellikle çocuklarının gelişimsel ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla uzmanlardan yardım almayı tercih etmişlerdir. Bu durum, annelerin çocuklarının eğitim, sağlık ya da psikolojik gelişimi için profesyonel müdahalenin önemini fark ettiklerini ve bu desteği sağlama yönünde adım attıklarını göstermektedir. Profesyonel destek almayan annelerin, farklı nedenlerle bu tür yardımlara başvurmadığı anlaşılmakta olup, bu tercihlerin arkasında maddi, sosyal ya da kişisel etkenlerin yer alabileceği düşünülebilir.

Bu bulgu, çocuklarının gelişimi için annelerin nasıl bir destek mekanizması oluşturduklarını ve profesyonel yardım alma eğilimlerinin ne ölçüde olduğunu incelemek açısından önemli bir veridir. Aynı zamanda, çocuklarına yönelik alınan profesyonel desteğin annelik algısı üzerindeki etkisi de bu bağlamda değerlendirilmeye devam edecektir.

Gerçekleştirilen derinlemesine görüşmelerde, farklı gelişim gösteren çocuklara sahip annelere yöneltilen sorulardan biri, çocuklarını büyütme aşamasında anneliğe olan bakış açılarının değişip değişmediğiydi. Tablo 4.11'de annelerin çocuklarının özel durumuna bağlı olarak anneliğe bakış açılarında bir değişim olup olmadığına ilişkin bulgular yer almaktadır.

Tablo 4.11 Çalışma Grubundaki Katılımcıların Anneliğe Bakış Açısı

Anneliğe Bakış Açısı	**Frekans (n)**
Değiştirdi	1
Değiştirmedi	4

Tablo 4.11’de elde edilen verilere göre, katılımcı annelerden 1'i anneliğe bakış açısının değiştiğini belirtirken, 4'ü anneliğe olan bakış açılarında bir değişiklik olmadığını ifade etmiştir.

Bu sonuçlar, annelerin büyük çoğunluğunun çocuklarının özel gereksinimlerine rağmen anneliğe bakışlarının sabit kaldığını göstermektedir. Anneliği temel olarak bir sorumluluk ve sevgi bağlamında gören bu anneler, sadece bu rolün gerektirdiği iş yükünün arttığını vurgulamışlardır. Diğer yandan, yalnızca bir anne, çocuğunun özel durumu nedeniyle anneliğe dair algısının değiştiğini ve bu sürecin onun annelik deneyimini derinleştirdiğini belirtmiştir.

Bu annenin ifadesi, anneliğin zamanla nasıl bir dönüşüm geçirdiğini ve çocuğun özel durumunun, annenin sosyal etkileşimlerdeki tutumunu nasıl etkilediğini açık bir şekilde yansıtmaktadır. Anne, başlangıçta çocuğuyla ilgili sorulara karşı daha hassas ve kaygılı bir tutum sergilediğini belirtirken, zamanla bu kaygıların azaldığını ifade etmektedir. İlk başlarda oğlunu tanıtırken kendisini daha fazla açıklama yapma gereği hissettiğini ve toplumun gözünden çekindiğini dile getiren anne, zamanla bu kaygıların yerini daha rahat bir tutuma bıraktığını vurgulamaktadır. "Millet ne der" endişesi ile dolu olan ilk döneminin ardından, sosyal ortamlara daha özgürce çıkabildiğini ve başkalarının çocuk hakkındaki yorumlarına karşı daha kayıtsız bir hale geldiğini belirtmektedir.

Özellikle, çocuğunun fiziksel durumuna dair gelen eleştirilere, "Ha evet, uykusu geldi" gibi rahat ve geçiştirici yanıtlar verme becerisi, onun bu süreçte yaşadığı dönüşümün bir göstergesidir. Bu değişim, annenin kendine güvenini artırmış ve sosyal etkileşimlerde daha rahat olmasını sağlamıştır. Sonuç olarak, bu deneyim, çocuğunun özel durumu ile başa çıkma konusunda daha güçlü ve esnek bir yaklaşım geliştirdiğini göstermektedir.

Bu bulgular, annelerin kişisel tecrübelerine ve annelikle ilgili beklentilerine göre bu rolü farklı biçimlerde algıladıklarını ve deneyimlediklerini ortaya koymaktadır.

Tablo 4.12'de, katılımcıların ekonomik durumları ile anneliğe olan bakış açıları arasındaki ilişkiye dair görüşleri yer almaktadır. Verilere göre, yedi katılımcı ekonomik durumun annelik algısı üzerinde bir etkisi olduğunu belirtirken, üç katılımcı bu iki durum arasında herhangi bir bağlantı olmadığını ifade etmiştir.

Tablo 4.12 Çalışma Grubundaki Katılımcıların Annelik ve Ekonomik Duruma Bakışı

Annelik ve Ekonomik Durum	**Frekans (n)**
Ekonomik durum ve annelik algısı arasında bir bağlantı var	7
Ekonomik durum ve annelik algısı arasında bir bağlantı yok	3

Tablo 4.12'ye göre katılımcıların büyük bir kısmının ekonomik durumun annelik deneyimi üzerinde etkili olduğunu düşündüğünü göstermektedir. Maddi koşulların çocuğa sunulan imkânlar, eğitim ve bakım olanakları gibi alanlarda belirleyici olduğu ifade edilmiştir. Özellikle, ekonomik durumu daha iyi olan anneler, çocuklarının ihtiyaçlarını daha rahat karşıladıklarını ve bu durumun annelik deneyimini olumlu etkilediğini vurgulamışlardır. Maddi rahatlık, anneliğin daha kolay ve imkânlı bir şekilde sürdürülmesine katkı sağlarken, maddi zorluklar ise bu süreci sınırlayabilmektedir.

Diğer yandan, ekonomik durum ile annelik algısı arasında bir bağlantı olmadığını düşünen üç katılımcı, anneliği maddi durumdan bağımsız olarak sevgi, sorumluluk ve bağlılıkla tanımlamışlardır. Bu anneler, ekonomik koşullar ne olursa olsun annelik algısının değişmediğini, sevginin ve sorumluluğun maddi duruma bağlı olmadığını ifade etmişlerdir.

Ekonomik durum ile annelik algısı arasında bir bağlantı olmadığını düşünen üç katılımcıdan biri olan A1, öğretmen olarak görev yapmakta ve ekonomik durumunu Türkiye şartlarında ortalama olarak değerlendirmektedir. Ekonomik durumunun çocuğuna sunabileceği imkânları etkileyebileceğini kabul etmekle birlikte, bunun annelik algısını doğrudan etkilemediğini vurgulamıştır. Bu koşullar altında elinden gelenin en iyisini yapmaya çalıştığını ifade etmiştir.

Ekonomik durumun annelik algısıyla bağlantılı olmadığını ifade eden A4 ekonomik durumunu "normal" olarak değerlendirirken, annelik algısının ekonomik koşullardan bağımsız olduğunu düşünmektedir. Ona göre, annelik her zaman aynı sevgi ve bağlılıkla sürdürülen bir rol olup, ekonomik koşullar ne olursa olsun bu temel değişmemektedir.

Eşinin vefatından sonra oğluna bağlanan maaş sayesinde maddi olarak rahatladığını belirten A5 ise ekonomik durumunun iyi olmasına rağmen, annelik algısının değişmediğini dile getirmiştir. Maddi açıdan herhangi bir zorluk yaşamadığını, ancak bu durumun anneliği yalnızca sorumluluk anlamında etkilediğini ifade etmiştir.

Sonuç olarak, ekonomik durumun annelik üzerindeki etkisi konusunda farklı görüşler olsa da, çoğu katılımcı maddi koşulların annelik deneyimini doğrudan veya dolaylı olarak etkilediğini kabul etmektedir.

Tablo 4.13, katılımcıların eğitim durumları ile anneliğe olan bakış açıları arasındaki ilişkiye dair bulguları içermektedir.

Tablo 4.13 Çalışma Grubundaki Katılımcıların Annelik ve Eğitim Durumuna Bakışı

Annelik ve Eğitim Durumu	**Frekans (n)**
Eğitim durumu ve annelik algısı arasında bir bağlantı var	7
Eğitim durumu ve annelik algısı arasında bir bağlantı yok	3

Tablo 4.13'teki verilere göre, yedi katılımcı eğitim durumu ve annelik algısı arasında bir bağlantı olduğunu belirtirken, üç katılımcı ise bu iki durum arasında bir ilişki olmadığını ifade etmiştir.

Bu sonuçlar, katılımcıların büyük bir kısmının eğitim düzeyinin anneliğe olan bakış açısını etkilediğini düşündüğünü göstermektedir. Eğitim durumunun, annelerin çocuk yetiştirme konusundaki bilgi ve farkındalıklarını arttırdığı ve bu nedenle annelik algısına katkıda bulunduğu ifade edilmiştir. Eğitimli anneler, çocuğun gelişimi ve bakımı konusunda daha bilinçli ve donanımlı olduklarını, bu durumun anneliğe yaklaşım tarzlarını etkilediğini belirtmişlerdir.

Eğitim durumu ve annelik algısı arasında bir bağlantı olduğunu düşünen A3, üniversite mezunu olduğunu belirterek, eğitim düzeyinin annelik algısına ve tarzına etkisi olduğuna inandığını ifade etmiştir. Katılımcıya göre, eğitim almış anneler ile eğitim fırsatı bulamamış veya çeşitli sebeplerden dolayı eğitimini tamamlayamamış anneler arasında annelik algısı ve yaklaşım tarzında farklar bulunduğunu belirtmiştir. Bu durum, anneliğin eğitim düzeyi ile ilişkilendirilebileceğini ve eğitimli annelerin çocuk yetiştirme konusundaki bilgi ve bilinç seviyelerinin daha yüksek olabileceğini göstermektedir.

Diğer yandan, eğitim durumu ile annelik algısı arasında bir bağlantı olmadığını belirten üç katılımcı, anneliğin sevgi, sorumluluk ve içgüdüsel bir rol olduğunu ve eğitim düzeyinin bu algıyı değiştirmediğini dile getirmiştir. Onlara göre,

annelikte en önemli faktör, eğitime bakılmaksızın çocuğa duyulan sevgi ve verilen emektir.

A7, anneliğin içgüdüsel ve içten gelen bir deneyim olduğunu vurgulamakta ve eğitim seviyesinin bu temel algıyı değiştirmediğini ifade etmektedir. Katılımcı, eğitim düzeyi daha yüksek olsaydı çocuklarına belki daha bilgili bir şekilde yaklaşabileceğini kabul etmekle birlikte, anneliğin özünde sevgi ve içgüdüyle şekillenen bir süreç olduğunu savunmaktadır. Bu nedenle, annelik algısının eğitimle doğrudan ilişkili olmadığını, annelik becerilerinin ve anlayışının eğitim seviyesinden bağımsız olarak gelişebileceğini belirtmektedir.

Sonuç olarak, çoğu katılımcı eğitim düzeyinin annelik algısı üzerinde etkili olduğunu düşünmektedir, ancak azınlıkta kalan bir grup eğitim durumunun anneliği etkilemediğini savunmaktadır.

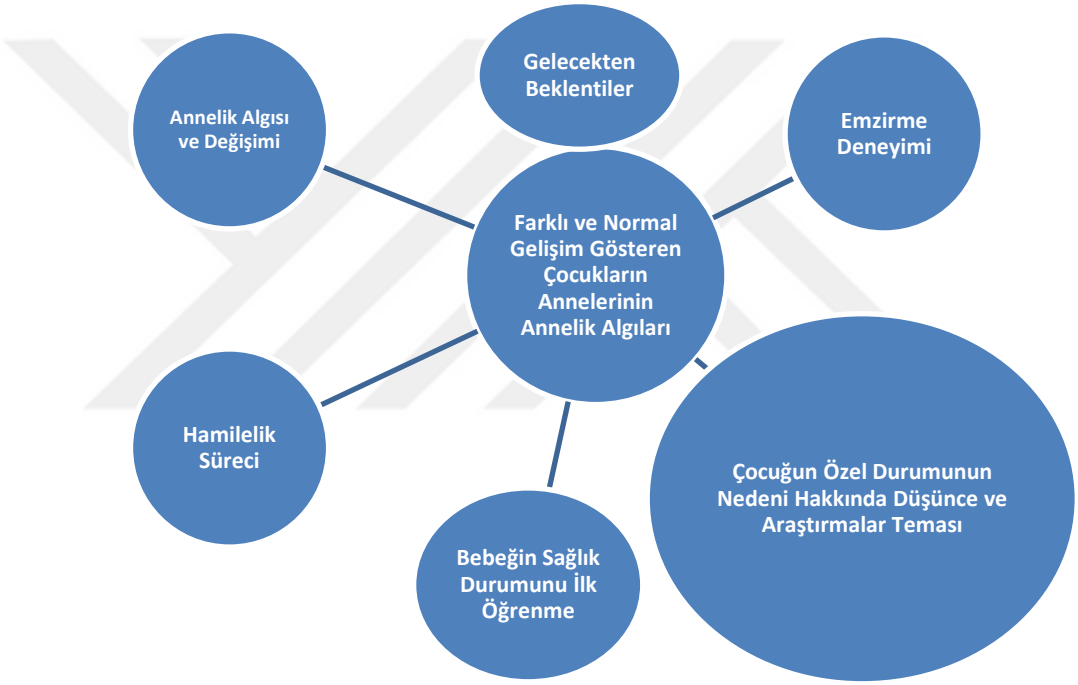
4.2. Çalışma Grubunda Yer Alan Annelerin Annelik Deneyimlerine İlişkin Görüşlerinin Dağılımı

Bu bölümde, araştırmaya katılan farklı gelişim gösteren çocukların anneleri ile normal gelişim gösteren çocukların annelerinin annelik algıları, deneyimleri ve bu algıların şekillenmesinde etkili olan faktörlere dair elde edilen bulgular sunulmaktadır. Katılımcılardan toplanan veriler, annelerin annelik kavramına bakış açılarını, annelik rollerini nasıl tanımladıklarını, karşılaştıkları zorlukları ve bu süreçte sosyal, ekonomik ve kişisel destek mekanizmalarının etkilerini anlamaya yönelik olarak temalar altında incelenmiştir. Bulgular, normal gelişim gösteren çocukların anneleri ile farklı gelişim gösteren çocukların annelerinin deneyimlerini ve algılarını karşılaştırmalı bir perspektifle ele alacak şekilde yapılandırılmıştır.

Şekil 4.1’de, farklı ve normal gelişim gösteren çocukların annelerinin annelik algıları ve deneyimleri sonucunda oluşturulan temalar gösterilmiştir. Temalar

arasında; hamilelik süreci, bebeğin sağlık durumunu ilk öğrenme, çocuğun özel durumunun nedeni hakkında düşünce ve araştırmalar, emzirme deneyimi, annelik algısı ve değişimi, gelecekten beklentiler, eğitim ve ekonomik durumun annelik algısına etkisi ve anneliğe bakış açısı yer almaktadır. Bu temalar, annelerin yaşadığı benzersiz deneyimlere ışık tutmak ve algılarındaki farklılıkları anlamak açısından önemli bir çerçeve sunmaktadır.

Şekil 4.1. Farklı ve Normal Gelişim Gösteren Çocukların Annelerinin Annelik Algılarına İlişkin Temalar

4.2.1 Çalışma Grubunda Yer Alan Annelerin Annelik Kavramını Nasıl Algıladıklarına İlişkin Bulgular

Bu bölümde, annelerin annelik kavramını nasıl algıladıkları ve zamanla nasıl değiştiği ve şekillendiği incelenmiştir. Anneler, annelik deneyimlerinin sadece çocuğa bakım vermekle sınırlı olmadığını, aynı zamanda kendi kişisel gelişimlerine de katkıda bulunduğunu ifade etmişlerdir. Çalışmada yer alan katılımcılar, annelikle

birlikte sabır ve sorumluluk duygularının arttığını, anneliği kutsal ve özel bir deneyim olarak gördüklerini ve bu süreçte bilinçlenme ve farkındalık kazandıklarını vurgulamışlardır. Bu alt temalar, anneliğin sadece biyolojik bir olgu olmaktan öte, kişisel ve manevi bir dönüşüm süreci olduğunu göstermektedir. Bu tema ve alt temaları Şekil 4.2 'de gösterilmektedir.

Şekil 4.2. Annelik Algısı ve Değişimi Teması

Bilinçlenme ve farkındalık, annelik deneyimiyle birlikte kadınların yaşamlarında derin bir dönüşüm yaşadıkları önemli bir süreçtir. Anne olma, yalnızca biyolojik bir rol üstlenmekle sınırlı kalmamakta; aynı zamanda duygusal, zihinsel ve manevi boyutlarıyla bireyin yaşamını anlamlandıran bir deneyim olarak öne çıkmaktadır. Kadınların anne olmadan önce anneliğe dair sahip oldukları düşünceler, bu deneyimle birlikte yeni bir anlam kazanmakta ve bilinç düzeylerinde belirgin bir artış gözlemlenmektedir.

Bu bağlamda, annelik süreci, sadece çocuğun bakımını üstlenmek değil, aynı zamanda kendi iç dünyasında bir yolculuğa çıkmak, duygusal derinlikleri keşfetmek ve yaşamına yeni bir perspektif kazandırmak anlamına gelmektedir. Tablo 4.14'te, bilinçlenme ve farkındalık alt temasını yansıtan katılımcı görüşleri sunulmuştur. Bu

ifadeler, anneliğin bireysel gelişime olan katkısını ve katılımcılar üzerinde yarattığı etkileri anlamak açısından büyük bir değer taşımaktadır.

Tablo 4.14 Alt Tema 1: Bilinçlenme ve Farkındalık - Katılımcı İfadeleri

A1: "Çok özel bir duygu, sorumluluk. Anne olmadan önce düşüncem farklıydı, **çok farkında değildim**."
A2: "Çok kutsal bir duygu. Anne olmadan önce düşüncem farklıydı**, çok bilinçli değildim.**"

Tablo 4.14'te katılımcıların ifadelerinde de Bilinçlenme ve Farkındalık temasına ilişkin önemli örnekler yer almaktadır. Bilinçlenme ve farkındalık, annelerin çocuk sahibi olduktan sonra yaşamlarında en sık deneyimledikleri değişimlerden biridir. Anne olmadan önceki düşünce yapıları ve annelik deneyimiyle birlikte farkındalık düzeylerinin nasıl evrildiği bu alt temada ortaya çıkmıştır. Katılımcıların ifadelerinde, annelikten önce bu role dair düşüncelerinin farklı olduğu ve yeterli bulunmadığı ifade edilmiştir.

A1 ve A2'nin ifadelerinde annelik deneyiminin, katılımcıların daha önce fark etmedikleri bir sorumluluk ve duygusal derinlik getirdiği görülmektedir. Özellikle "anne olmadan önce farklı düşünme" ve "çok farkında/bilinçli değildim" ifadeleri, bu bilinçlenme sürecinin ne kadar etkili olduğunu vurgulamaktadır. Bu bağlamda, annelik sadece biyolojik bir olgu olmaktan öte, kadınların yaşamlarına duygusal ve manevi bir anlam kazandıran, farkındalık düzeylerini arttıran bir deneyim olarak değerlendirilmektedir.

İkinci alt tema olan Kutsallık ve Özel Olma Durumu, annelerin çocuk sahibi olduktan sonra yaşadıkları duygusal değişimlerle ve annelik kavramına verdikleri manevi anlamlarla ilgilidir. Bu alt temada, annelik deneyiminin kutsal ve özel bir rol olarak algılanışı ele alınmıştır. Katılımcılar, anne olduktan sonra bu rolün manevi derinliğini ve anlamını daha iyi kavradıklarını belirtmişlerdir. Tablo 4.15 'te, bilinçlenme ve farkındalık alt temasını yansıtan katılımcı görüşleri sunulmuştur.

Tablo 4.15 Alt Tema 2: Kutsallık ve Özel Olma Durumu - Katılımcı İfadeleri

A1: "**Çok özel** bir duygu, sorumluluk. Anne olmadan önce düşüncem farklıydı, çok farkında değildim.."
A3: "**Çok kutsal** bir duygu. Anne olmadan önce düşüncem farklıydı, çok bilinçli değildim."
A7: "**Anneliğin tarifi yok**. Anne olmadan önce düşüncem farklıydı."

Tablo 4.15'te katılımcıların ifadelerine göre, annelik rolü yalnızca bir biyolojik süreç değil, aynı zamanda derin bir duygusal ve manevi boyuta sahip bir sorumluluk olarak görülmektedir.

A1, A3 ve A7 numaralı katılımcılar, anneliği hem "kutsal" hem de "özel" bir duygu olarak tanımlamışlardır. Bu ifadeler, anneliğin toplumda ve bireysel yaşamda ne kadar önemli ve anlamlı bir yere sahip olduğunu göstermektedir. Ayrıca, "Anne olmadan önce düşüncem farklıydı" vurgusu, annelerin çocuk sahibi olmadan önce anneliğin derinliğini tam olarak kavrayamadıklarını, bu süreçle birlikte düşüncelerinin ve duygusal algılarının değiştiğini ifade etmektedir.

Sabır, sorumluluk ve zorluk, annelik sürecinde karşılaşılan önemli unsurlar olarak annelerin yaşamlarında derin izler bırakmaktadır. Bu alt tema, annelerin annelik deneyimleri boyunca üstlendikleri sorumlulukları, bu süreçte karşılaştıkları zorlukları ve bu zorluklara karşı geliştirdikleri sabır becerilerini ele almaktadır. Annelik, yalnızca bir bakım ve koruma görevi olmaktan öte, aynı zamanda bireyin karakterinde ve duygusal dayanıklılığında önemli değişimlere yol açan bir süreçtir. Tablo 4.16'da, sabır, sorumluluk ve zorluk alt temasına ilişkin katılımcıların bireysel ifadeleri sunulmuştur. Bu ifadeler, annelik sürecinin duygusal ve pratik boyutlarına ışık tutmakta ve anneliğin birey üzerindeki etkilerini derinlemesine anlamak açısından büyük bir değer taşımaktadır.

Tablo 4.16 Alt Tema 3: Sabır ve Sorumluluk - Katılımcı İfadeleri

A1: "Çok özel bir duygu, **sorumluluk**. Anne olmadan önce düşüncem farklıydı, çok farkında değildim."
A5: "Koruma, kollama, **sorumluluk** hissi çok güzel. Anne olmadan önce düşüncem çok farklı değildi ama anne olunca yoğunlaştı."
A9: "Evlat için **uğraş vermek**. Anne olmadan önce daha rahatmış**.** "
A9: "Emzirdim. Emzirmeyi **bilmiyorum**. Nasıl yapacağımı bilmiyorum. Ondan sonra yastıkları üst üste koydum. Küçücük bir beden. Ondan sonra dedim ki ben bunu nasıl emzireceğim? O doğumhanenin kendi yatağımda **tek başımdayım** o anda. Doğduktan sonra hemen soğuk bir odaya aldılar. Ondan sonra yani çok güzel bir duygu."

Tablo 4.16'daki katılımcıların ifadelerinde de görüldüğü üzere annelerin sabır ve sorumluluk gibi değerleri nasıl içselleştirdiklerini, anneliğe dair algılarında yaşanan değişimleri ve deneyimlerinin onların kişisel gelişimine nasıl katkıda bulunduğunu görmekteyiz. Katılımcılar, anneliğin, zorluklarla baş etmeyi öğrenmek ve bu süreçte sabrı bir erdem olarak geliştirmek için önemli bir yol olduğunu ifade etmişlerdir. Özellikle ilk kez anne olan kadınların, bebek bakımına dair yaşadıkları belirsizlikler ve zorluklar, bu öğrenme sürecinin en çarpıcı yönlerinden biri olarak öne çıkmaktadır.

A1 ve A5 numaralı katılımcılar, anneliğin önemli bir sorumluluk olduğunu ve bu süreçte sabrın ve özverinin devreye girdiğini belirtmişlerdir. Özellikle A5, anne olduktan sonra sorumluluk hissinin yoğunlaştığını vurgulamaktadır.

A9 numaralı katılımcı, annelik sürecindeki zorlukları özellikle emzirme deneyimi üzerinden anlatmaktadır. Bu ifade, annelik sürecinin öğrenme ve sabır gerektiren bir deneyim olduğunu, bazı görevlerin anneler için zorlu olabileceğini

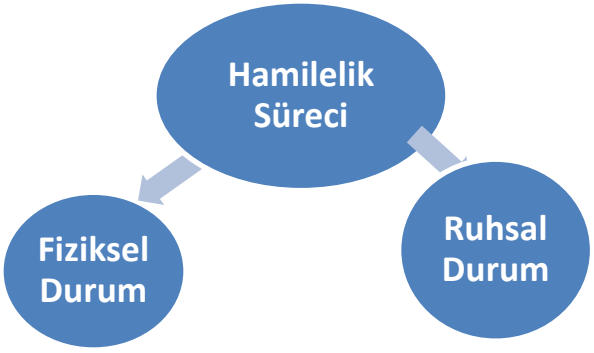
yansıtmaktadır. Emzirme ile ilgili deneyiminde yaşadığı zorluklar, anneliğin her anında sorumluluk bilincini derinleştiren bir süreç olduğunu gözler önüne sermektedir.

Sonuç olarak, annelik, sabır ve sorumluluk gerektiren bir süreç olarak tanımlanmakta ve anneler bu süreçte birçok zorlukla karşılaşsalar da, bu zorluklar aynı zamanda onları daha güçlü ve sabırlı bireyler haline getirmektedir.

4.2.2. Çalışma Grubunda Yer Alan Annelerin Hamilelik Süreçlerine Dair Bulgular

Hamilelik süreci, anneler üzerinde hem fiziksel hem de ruhsal etkiler yaratan çok yönlü bir deneyimdir. Bu çalışmada katılımcıların hamilelik süreçlerine dair anlatıları incelendiğinde, hamilelik döneminin farklı fiziksel ve ruhsal boyutları ön plana çıkmaktadır. Hamilelik süreci teması, fiziksel durum ve ruhsal durum olmak üzere iki alt tema etrafında ele alınmıştır. Şekil 4.3'te gösterilen tema haritasında da görüldüğü gibi, hamilelik sürecinin anneler üzerinde farklı etkiler bıraktığı anlaşılmaktadır.

Şekil 4.3. Hamilelik Süreci Teması

Hamilelik, kadınların yaşamında hem fiziksel hem de ruhsal olarak önemli değişimlerin yaşandığı özel bir dönemdir. Bu süreç, bireyden bireye farklılık gösteren deneyimlerle şekillenmektedir.

Hamilelik sürecinde yaşanan fiziksel durumlar, genellikle vücuttaki hormonal ve fizyolojik değişimlerle ilişkilidir. Görüşmelerde, katılımcıların bir kısmı bu süreci genel olarak rahat ve sorunsuz bir şekilde geçirdiklerini ifade ederken, diğerleri belirli dönemlerde çeşitli zorluklarla karşılaştıklarını dile getirmiştir. Bu bulgular, hamilelik sürecinin bireysel deneyimlere göre farklı şekillerde yaşandığını ve fiziksel boyutlarının annelik algısının oluşumunda önemli bir rol oynadığını göstermektedir.

Tablo 4.17, hamilelik sürecinde yaşanan fiziksel durumlara ilişkin bireysel ifadeleri detaylı olarak sunmakta ve bu döneme ait deneyimlerin çeşitliliğini gözler önüne sermektedir. Bu ifadeler, hamileliğin fiziksel zorluklarının yanı sıra, süreç boyunca hissedilen olumlu deneyimleri de ortaya koymaktadır.

Tablo 4.17 Alt Tema 1: Fiziksel Durum Alt Teması - Katılımcı İfadeleri

A1: "..hamileliğim de rahat geçti. Kansızlıkla ilgili sorunlarım vardı. Bir o beni zorlamıştı. Öncesinde işte sürekli kan takviyesi ya da işte buna benzer ilaçlar almam gerekti.."
A2: "İkisinde de kolay geçti çok şükür. "İlki zaten çok gençtim ve toydum. İkincide birazcık hamile iki ikiz hamilelik olduğu için biraz ağırlığı rehaveti oldu ama yine de çok şükür kolay atlattım."
A3: "Hamilelik döneminde ilk başlarda benim için sıkıntı olmadan çok güzel geçti. Şimdi son haftalara yaklaştığım için biraz artık doğal olarak sıkıntılar yaşıyorum. Nefes almada, oturup kalkmada, ayaklarım şişiyor ama bunlar zaten beklenen şeyler olduğu için de bu sürecin bir parçası."
A4: "Kızımda güzel ve rahat bir hamilelik geçirdim. Oğluma hamileyken bir kaza geçirdim; merdivenlerden düştüm bu yüzden bebek rahime doğru indi ve baskı yaptı, baya zorlu oldu ve yorucu geçti. Sürekli yatmam gerekiyordu. Uzun bir süreçti."

A5: “Rahat bir hamilelik yani ilk zamanlarda tabi hemen hemen çok bayanda olduğu gibi bulantı, kusma oldu..”
A6: “Başta rahat sonrasında problemli. "Hamileliğim 5. aya kadar çok güzeldi. Sonra 5. beşinci ayda bir kanamam geldi. Kanamamda meğer suyum bitmiş o yüzden kanamam gelmiş. Sonra 5 aydan sonra problemli bir hamilelik geçirdim. Devamlı yattım...31 haftalık doğum yaptım.”
A7: “Hamilelik sürecim de çok farklıydı. İlk kızımda biraz daha kendimi böyle ben yalnız hissediyordum. Daha yeni evliydim zaten. Bayağı yorucu bir iş yoğunluğum vardı... Hamileliğim ödem yapıyordu vücudum. Daha yani evliliğe alışamadan hamile de kaldım bayağı bir stresli geçti benim için. Hani öyle biraz ağır geldi bana açıkçası. Ama ikinci çocukta çok farklıydı. Onda da çalıştım. Ama hiç bu şekilde yaşamadım. Yani kızım da zaten altı aya yakın hep sürekli istifram oldu. İşte kötü oldum yani gebelikte. Bu çocuğumda bir kere bile istifra etmedim. Hamileliğim de gayet güzel geçti. Daha tabii ki hani aile hayatına alışmış oldum.”
A8: “İkisi de çok güzeldi. Sadece ilk aylar mide bulantısı. Klasik, herkesin yaşadığı sıkıntılar, mide bulantısı koku hassasiyeti vs. İlk 3 ay onlardan rahatsızlık duyuyordum ama sonrası çok güzeldi. Çok rahattı, çok fazla kilo almadım. Her şey yolundaydı. İkisinde de aynı şekilde. Hiçbir problem yaşamadım çok şükür.”

Tablo 4.17’de yer alan katılımcı ifadeleri, hamilelik sürecinin fiziksel durum açısından bireysel farklılıklar gösterdiğini ortaya koymaktadır.

Hamilelikte yaşanan fiziksel zorluklar arasında kansızlık, bulantı, kusma, nefes darlığı, ödem, düşük riski ve yatak istirahati gerektiren durumlar gibi sorunlar öne çıkmıştır. Örneğin, A1 ve A5 numaralı katılımcılar bu süreci genel olarak rahat ve sorunsuz bir şekilde geçirdiklerini belirtirken, diğer bir açıdan da hamileliklerinde kansızlık, bulantı ve kusma gibi yaygın belirtileri de beraberinde yaşamışlardır.

Bununla birlikte, bazı katılımcılar hamileliğin ilerleyen dönemlerinde önemli sorunlar yaşadıklarını belirtmişlerdir. A4 ve A6 numaralı katılımcılar hamileliklerinde ciddi komplikasyonlar yaşamışlar ve bu durum, hamilelik

süreçlerinin stresli ve zor geçmesine sebep olmuştur. Örneğin, A4 numaralı katılımcının yaşadığı kaza sonucu hamileliğinin riskli hale gelmesi, bu tür dış etkenlerin hamilelik üzerinde ne kadar ciddi sonuçlar doğurabileceğini göstermektedir. Ayrıca, A6 numaralı katılımcının hamileliğinin 5. ayından sonra gelişen su eksikliği nedeniyle sürekli yatmak zorunda kalması, bu tür komplikasyonların fiziksel ve psikolojik boyutlarda zorluklar yarattığını göstermektedir.

Bir diğer dikkat çekici bulgu ise bazı katılımcıların hamilelik süreçlerinde yaşadığı ödem ve şişlik gibi semptomlardır. A7 numaralı katılımcı, özellikle ilk hamileliğinde ödem ve iş yoğunluğundan kaynaklanan fiziksel zorluklarla karşılaştığını ifade etmiştir.

Hamilelik süreci, sadece fiziksel değil, aynı zamanda ruhsal etkiler de yaratmaktadır. Katılımcılardan biri olan A10, hamileliği sırasında ciddi bir fiziksel rahatsızlık yaşamamış olmasına rağmen, ruhsal olarak endişeli bir hamilelik geçirdiğini belirtmiştir. Hamilelik döneminde yaşanan ruhsal durumlar, annenin hamilelik deneyimini ve doğum sonrası süreci derinden etkileyebilir. Bu annenin de ruhsal durumuna ilişkin ifadeleri Tablo 4.18'de yer almaktadır.

Tablo 4.18 Alt Tema 2: Ruhsal Durum Alt Teması - Katılımcı İfadeleri

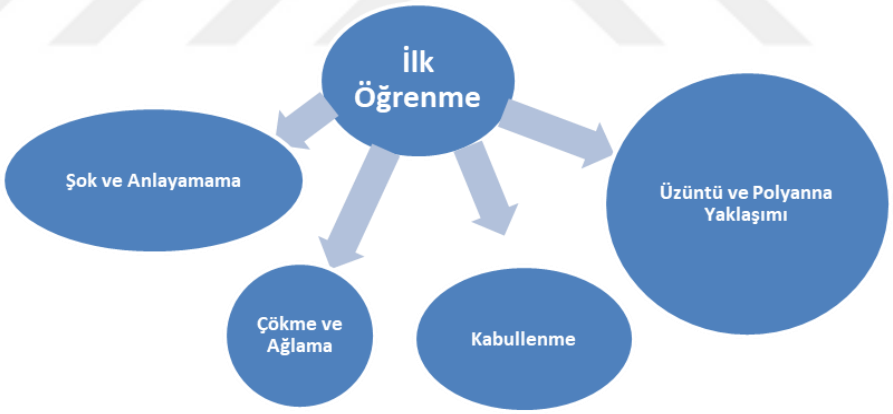
A10: "Rahatsızlık olmadı fiziksel olarak. Sadece **psikolojik** olarak. **Korkular** vardı."

Tablo, 4.18'de A10'un, "Rahatsızlık olmadı fiziksel olarak. Sadece psikolojik olarak. Korkular vardı," ifadesi, hamilelik sürecinde annelerin psikolojik durumlarının ne kadar önemli olduğunu göstermektedir. Fiziksel olarak rahat geçen bir hamilelikte bile, endişeler ve korkular gibi duygusal deneyimler süreci zorlaştırabilmektedir. Bu durum, hamileliğin sadece bir biyolojik olay olmadığını; aynı zamanda annenin duygusal ve zihinsel olarak da bir uyum sürecinden geçtiğini vurgulamaktadır.

4.2.3. Çalışma Grubunda Yer Alan Annelerin Bebeğin Sağlık Durumunu İlk Kez Öğrenme Deneyimleri

Bu bölümde, katılımcıların bebeklerinin sağlık durumunu ilk öğrendiklerinde yaşadıkları deneyimleri anlamak için oluşturulan temalar sunulmaktadır. Bu bağlamda, "Bebeğin Sağlık Durumunu İlk Öğrenme Teması" çerçevesinde dört alt tema belirlenmiştir: şok ve anlayamama, çökme ve ağlama, kabullenme ve üzüntü ve Polyanna yaklaşımı. Aşağıda, bu temaların daha iyi anlaşılabilmesi için düzenlenen tablo yer almaktadır. Tabloda, her bir alt tema ile ilgili katılımcıların ifadeleri ve bu ifadelerin içerdiği duygusal durumlar ayrıntılı olarak gösterilmektedir. Bebeğin Sağlık Durumunu İlk Öğrenme teması Şekil 4.4'te gösterilmektedir.

Şekil 4.4. İlk Öğrenme Teması

Yapılan görüşmelerde, farklı gelişim gösteren çocuk annelerine bebeklerinin sağlığına ilişkin durumu ilk öğrendiklerinde ne hissettikleri sorulmuştur. Verilen cevaplarda şok ve duruma ilişkin sonucu anlayamama duygusu önem arz etmektedir. Annelerin şok ve anlayamama alt temasına ilişkin ifadeleri Tablo 4.19'da yer almaktadır.

Tablo 4.19 Alt Tema 1: Şok ve Anlayamama - Katılımcı İfadeleri

A6: “İlk öğrendiğimde **şok** oldum. Yani aslında **anlayamadım**.”
A8: “Ben şöyle söyleyeyim. Gözlerinden şüphe ediyordum. Yani bakışları sabit değil. Yani bana bakmıyordu o şekilde bir his uyandı içimde. Göz doktoruna gittik. Hani gözdür diye hep böyle avuttuk kendimizi. Gözlük kullanırız vesaire diye. Ama sonra nörolojiye gitmemiz gerektiğini söyleyince **şok** yaşadım tabii ki. Hani neden dedim. Mutlaka dedi hemen gidin. Bu açıklamayı ben size yapmayacağım. Onlar yapacak dediklerinde yani çok ağladım.”

Tablo 4.19’da yer alan katılımcı ifadeleri, bebeklerinin sağlık durumu hakkında aldıkları bilgilerin, ani ve beklenmedik bir şekilde gerçekleştiğini göstermektedir. Örneğin, A6 numaralı katılımcının “İlk öğrendiğimde şok oldum. Yani aslında anlayamadım.” ifadesi, şokun yoğunluğunu ve durumun anlamlandırılamamasını ortaya koymaktadır. Bu durum, annelerin ilk tepkilerinin bir tür geçiş süreci olduğunu ve yaşadıkları duygusal karmaşanın bir parçası olarak, bilgiyle başa çıkma yeteneklerinin sınırlı olduğunu göstermektedir.

A8 numaralı katılımcının ifadesi, bu durumun karmaşıklığını daha da derinleştirir. Gözlemlerine dayanarak, önce göz sağlığı konusunda kendilerini teselli ettiklerini, ancak nörolojiye yönlendirildiklerinde yaşadıkları derin şok ve belirsizliğin arttığını belirtmektedir. “Neden dedim” ifadesi, annelerin durumu sorgulama ihtiyacını ve bunun getirdiği kaygıyı yansıtmaktadır. Burada, durumu anlamaya yönelik bir çaba olduğu ancak bunun sonuçsuz kalması, duygu durumlarını zorlaştıran bir faktördür. A8, bu süreçte yoğun duygusal tepkiler yaşadığını belirtirken, "çok ağladım" ifadesi, annelerin içsel acı ve çaresizlik hissini açığa çıkarır. Bu ifade, durumun duygusal ağırlığını ve kabullenme sürecinin başlangıcındaki zorluğu vurgular. Annelerin hissettikleri bu yoğun duygusal tepkiler, durumu anlamlandıramamanın bir yansıması olarak değerlendirilebilir.

Çökme ve ağlama, özellikle annelerin çocuklarının sağlık durumuyla ilgili olumsuz bir haber aldıklarında veya belirsizlikle karşılaştıklarında yaşadıkları yoğun duygusal tepkiyi ifade etmektedir. Bu alt tema, annelerin zorlu süreçlerle yüzleştiklerinde hissettikleri çaresizlik, üzüntü ve korkuya odaklanmaktadır. Tablo 4.20'de yer alan katılımcı ifadeleri, bu duygusal tepkilerin ne kadar derin ve güçlü olduğunu göstermektedir.

Tablo 4.20: Alt Tema 2: Çökme ve Ağlama - Katılımcı İfadeleri

A7: "Hani ben hastanede daha olabilir de olmayabilir de dendikten sonra zaten **çöktüm**. Eve geldiğimizde sürekli hep **ağladım**."
A8: "Ben şöyle söyleyeyim. Gözlerinden şüphe ediyordum. Yani bakışları sabit değil. Yani bana bakmıyordu o şekilde bir his uyandı içimde. Göz doktoruna gittik. Hani gözdür diye hep böyle avuttuk kendimizi. Gözlük kullanırız vesaire diye. Ama sonra nörolojiye gitmemiz gerektiğini söyleyince şok yaşadım tabii ki. Hani neden dedim. Mutlaka dedi hemen gidin. Bu açıklamayı ben size yapmayacağım. Onlar yapacak dediklerinde yani çok **ağladım**."

Katılımcıların ifadeleri, çocuklarının sağlık durumu hakkında aldıkları bilgilerin ardından yaşadıkları duygusal çöküşü açıkça ortaya koymaktadır. A7'nin "Hani ben hastanede daha olabilir de olmayabilir de dendikten sonra zaten çöktüm." ifadesi, belirsizliğin ve korkunun yarattığı psikolojik baskıyı yansıtmaktadır. Bu aşamada, annelerin hissettiği çaresizlik ve düş kırıklığı, onları derin bir duygusal çöküşe sürüklemiştir.

A7'nin evde sürekli ağlama durumu, duygusal tepkilerin ne kadar yoğun olduğunu gösterir. Bu ifade, duygusal acının dışavurumu olarak değerlendirilebilir ve annelerin yaşadığı zor süreçte duygusal yüklerinin altını çizer. Ağlama, duygusal başa çıkma mekanizması olarak karşımıza çıkar ve bu sürecin ne denli zorlu geçtiğini ortaya koyar. Katılımcılar, çocuklarının durumunu kabullenme çabalarının yanı sıra bu süreçte yaşadıkları olumsuz duyguları da ifade etmişlerdir. A8'in ifadesinde, durumu kabullenme ve buna dair yaşanan çelişkili duygular açıkça görülmektedir.

Çocuklarının gözleriyle ilgili ilk şüpheleri ve bu sürecin sonunda yaşadığı şok, onun için ağır bir yük oluşturmuştur. “Yani çok ağladım” demesi, sadece bir şok anının değil, aynı zamanda yaşadığı kaygı ve acının bir dışavurumu olarak yorumlanabilir.

Katılımcıların benzer duygusal tepkiler vermesi, bu deneyimin yaygınlığını ve ortak acıyı vurgulamaktadır. Her bir annenin, durumu farklı şekillerde kabullenmeye çalışmasına rağmen, temel duyguların ortak olduğu görülmektedir. Bu durum, kolektif bir deneyim alanı oluşturmakta ve katılımcıların birbirlerine destek arayışını güçlendirmektedir.

Tablo 4.21’de Kabullenme ve Sürdürme Alt Temasına yönelik katılımcı ifadeleri yer almaktadır. Kabullenme ve sürdürme, özellikle farklı gelişim gösteren çocukların ebeveynleri için önemli bir süreçtir. Bu alt tema, ebeveynlerin çocuklarının sağlık durumu veya gelişimsel farklılıklarına ilişkin bilgileri öğrendikten sonra yaşadıkları duygusal kabul sürecini ve bu süreci nasıl sürdürdüklerini ele almaktadır. Çocuklarının tanı süreçleri, sağlık durumu ve ihtiyaçlarıyla ilgili gerçeklerle yüzleşen anneler, bu durumları kabullenmek ve yaşamlarını buna göre şekillendirmek için çeşitli yollar geliştirmektedir.

Tablo 4.21: Alt Tema 3: Kabullenme ve Sürdürme - Katılımcı İfadeleri

A9: “Yani kasları, ilikleri falan boşalmış dediler. Bu saatten sonra yürüyemez falan dediler. Yaşayamaz, yaşamaz dediler. Ondan sonra ama maşallah yedi yaşında ve yani yine yatıyor. Yanımda yatıyor mesela. Ama dediğimi anlıyor. Konuştuğumu anlıyor. Konuşamasa da mesela küçük küçük tepkiler veriyor.”

Çalışmaya katılan farklı gelişim gösteren çocuk annelerinden birisi çocuğuna yaşamaz dedikleri halde hala yaşadığını ve onunla paylaşımları olduğunu, annesi olarak onu anladığını, konuşamasa da anlayabildiğini ve söylenenlere de tepkiler verdiğini vurguluyor. A9 ifadesinde, olumsuz tıbbi açıklamalara rağmen, çocuğunun yaşadığını ve onunla paylaşımlarda bulunduğunu vurgulamaktadır. “Yani kasları,

ilikleri falan boşalmış dediler. Bu saatten sonra yürüyemez falan dediler.” ifadesi, annelerin çocuklarının durumunu öğrenirken yaşadığı derin bir hayal kırıklığını yansıtırken, “ama maşallah yedi yaşında” demesi, çocuğunun yaşamasını ve onunla olan ilişkisini kabullenme çabasını göstermektedir.

A9 numaralı katılımcı, çocuğu ile kurduğu iletişimi ön plana çıkararak, çocuğunun kendisini anladığını ifade etmektedir. “Ama dediğimi anlıyor. Konuştuğumu anlıyor” ifadesi, annenin çocuğu ile olan bağını güçlendirdiğini ve bu süreçte iletişimin devam ettiğini göstermektedir. Bu durum, çocuğun fiziksel kısıtlamalarına rağmen duygusal ve zihinsel bir bağlantısının olduğu gerçeğini ortaya koyar.

Katılımcının “küçük küçük tepkiler veriyor” demesi, çocuğunun içsel dünyasının ve duygusal ifadesinin hala aktif olduğunu gösterir. Annenin bu tepkileri anlama çabası, durumu kabullenme sürecinin bir parçasıdır. Bu sayede, anne, çocuğuyla olan ilişkisinde anlam bulmakta ve zorluklarla başa çıkma gücünü elde etmektedir.

Üzüntü ve Polyanna Yaklaşımı Alt Teması, yaşanan zorluklar karşısında geliştirilen duygusal tepkileri ile bu zorluklara rağmen olumlu bir bakış açısı sergileme çabasını ele almaktadır. Bu tema, zorlu durumlarla başa çıkarken üzüntü ve çaresizlik hissine kapılan, ancak bu hislerin üstesinden gelmek için umutlu ve pozitif bir tutum geliştiren annelerin deneyimlerini ortaya koymaktadır.

Tablo 4.22’de yer alan katılımcı ifadeleri, bu çelişkili duygusal sürecin annelik deneyiminde nasıl bir rol oynadığını göstermektedir.

Tablo 4.22 Alt Tema 4: Üzüntü ve Polyanna Yaklaşımı- Katılımcı İfadeleri

A10: “Ben her zaman çok **Polyannayımdır** öyleyimdir. Hep iyi düşünürüm her şeyi genelde. Ama tabii ki de çok çok **üzüldüm** ve ilk defa böyle bir şey

duyuyoruz. Ne ailede var ne etrafımda da hiç görmediğim bir şey. Çok çok uzak olduğum şeyler yani açıkçası. Yani ben sanki bir rüyada gibiydim, geçecek...”

A10’un ifadesinde, katılımcının genellikle olumlu düşünme eğiliminde olduğu belirtilmektedir. “Ben her zaman çok Polyannayımdır” ifadesi, annelerin zorlu durumlarla başa çıkma stratejisi olarak olumlu düşünceyi benimseme çabasını yansıtır. Bu yaklaşım, bireylerin olumsuz durumları daha az travmatik hale getirmek için kullandıkları bir mekanizmadır. Bununla birlikte, katılımcı, durumu kabullenirken yaşadığı yoğun üzüntüyü da dile getirmektedir. “Ama tabii ki de çok çok üzüldüm” ifadesi, olumlu düşünme çabasının yanı sıra, içsel bir acı ve hayal kırıklığı hissettiğini göstermektedir. Burada, katılımcının yaşadığı duygusal çelişki, durumun zorluğunu daha belirgin hale getirir.

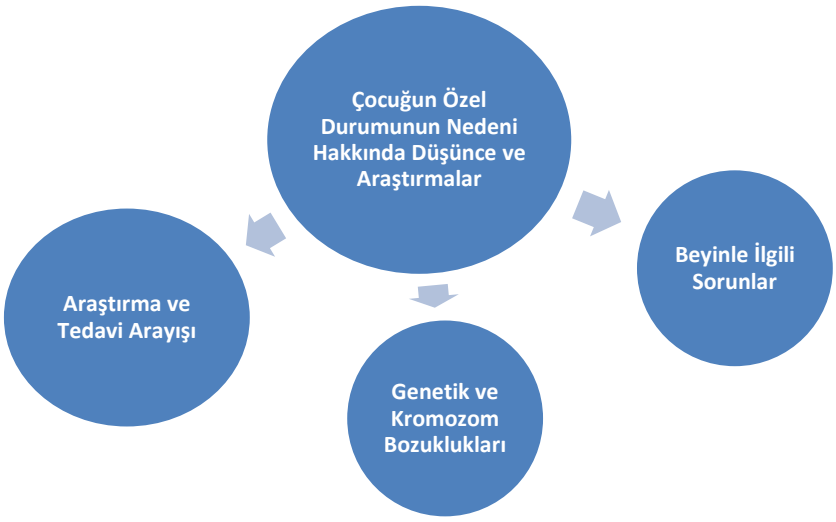
Katılımcı, yaşadığı durumu “ne ailede var ne etrafımda da hiç görmediğim bir şey” şeklinde tanımlarken, bu durumun getirdiği yalnızlık ve belirsizlik hissini vurgulamaktadır. Bu ifade, benzer deneyimleri yaşamayan bir çevrede bulunmanın, sürecin duygusal yükünü artırdığını gösterir. Katılımcı, yaşadığı durumla ilgili daha önce karşılaşmadığı için derin bir yabancılaşma hissi yaşamaktadır.

“Yani ben sanki bir rüyada gibiydim, geçecek...” ifadesi, katılımcının yaşadığı gerçeklikten uzaklaşma ve durumu kabullenememe hissini ifade etmektedir. Bu, bireyin zorlu bir duruma adapte olma sürecindeki karmaşıklığı ortaya koyar; zira bazen olumsuz gerçeklerle yüzleşmekten kaçınma eğilimi, duygusal bir savunma mekanizması olarak karşımıza çıkabilir. Tablo 10’da üzüntü ve Polyanna yaklaşımı alt teması yer almaktadır.

4.2.4. Çocuğun Özel Durumunun Nedeni Hakkında Düşünce ve Araştırmalar Temasına İlişkin Bulgular

Bu bölümde, katılımcı annelerin çocuklarının özel durumlarına dair düşüncelerini ve araştırma süreçlerini ele alan üç alt tema incelenmektedir. İlk olarak, annelerin çocuklarının sağlık durumunu anlamak ve çözüm arayışında bulundukları "Araştırma ve Tedavi Arayışı" alt teması, ebeveynlerin yaşadığı zorlukları ve buna karşı geliştirdikleri olumlu yaklaşımları ortaya koymaktadır. İkinci olarak, "Genetik ve Kromozom Bozuklukları" alt teması, annelerin çocuklarının sağlık sorunlarının genetik kökenlerine dair bilgi eksikliklerini ve yaşadıkları belirsizlikleri yansıtmaktadır. Son olarak, "Beyinle İlgili Sorunlar" alt teması, annelerin çocuklarının sağlık durumunu anlama çabası içindeki psikolojik ve duygusal zorlukları ele almaktadır. Bu üç alt tema, annelerin çocuklarıyla ilgili yaşadığı deneyimlerin derinliğini ve karmaşıklığını anlamak için önemli bir çerçeve sunmaktadır. Çocuğun Özel Durumunun Nedeni Hakkında Düşünce ve Araştırmalar teması Şekil 4.5'te gösterilmektedir.

Şekil 4.5. Çocuğun Özel Durumunun Nedeni Hakkında Düşünce ve Araştırmalar

Araştırma ve tedavi arayışı, çocuğunun özel durumu hakkında daha fazla bilgi edinmek ve mümkün olan en iyi çözümleri bulmak için annelerin gösterdiği çabaları ifade etmektedir. Bu alt tema, annelerin çocuklarının durumunu anlamak ve iyileştirmek adına girdikleri yoğun araştırma ve tedavi süreçlerini, aynı zamanda bu süreçte karşılaştıkları duygusal ve pratik zorlukları ele almaktadır.

Tablo 4.23'te yer alan katılımcı ifadeleri, annelerin hem tıbbi hem de alternatif yöntemlere yöneldiklerini, bu süreçte bilimsel destek almanın yanı sıra kendi içgüdü ve inançlarına da güvendiklerini göstermektedir.

Tablo 4.23 Alt Tema 1: Araştırma ve Tedavi Arayışı - Katılımcı İfadeleri

A6: "Tabii biz sonra bunun **araştırmalarına** geçtik. Bir doktor vardı fakültede, o da geçti, o da **araştırdı** eşimle beraber. Sonra bir **ilaç tedavisi** bulduk. ...çok **araştırdık** yani ne yapabiliriz, ne yapabiliriz en son işte bu **ilaç tedavisini** de bulduk yani."
A8: "Hala sürüyor. Herkese çok saçma gelen şeyleri bile **deniyorum.** Hala da sürecek. Çok ümitliyim ben. Belki bütün anneler böyledir ama ben çok olumlu düşünmeye başladım. İlk başta çok olumsuz düşündüm. Kabul etme evresi diye bir evre var ya o evreyi aştım herhalde. Kabul ettim ve en iyi nasıl olabilir ve olacak diye düşünüyorum açıkçası. Elimden ne geliyorsa, gönlüme yatan her şeyi **deniyorum**. Bana sıcak gelen, mantıklı gelen her şeyi deniyorum."
A10: "Hiçbir fikrim yok yani. Tabii ki **test** yapıldı. Bütün nörologlara gidildi tabii ki. Sırayla onların dediği her şey yapıldı. Fizyoterapi önerildi. Genetik testler, onların önerdiği **testler** yapıldı. Başka şeyler de yapıldı. Bütün **taramalarda** yapıldı.. Kas hastalıklarıyla ilgili taşıyıcılıklar çıktı. Onun dışında ya ben hep benim psikolojimle alakalı olduğunu düşünüyorum."

Tablo 4.23'teki ifadeler, annelerin çocuklarının durumlarına çözüm ararken ne kadar azimli olduklarını ve bu süreçte bilgiye ulaşma, uzmanlardan destek alma ve farklı yöntemleri deneme konularında kararlı bir tutum sergilediklerini ortaya koymaktadır. A6'nın ifadesinde, katılımcının çocuğunun durumu hakkında

araştırmalara yöneldiği ve doktorlarla iş birliği yaptığı anlaşılmaktadır. “Tabii biz sonra bunun araştırmalarına geçtik” ifadesi, ailenin çocuklarının sağlık durumu için daha etkili bir yaklaşım benimsediğini gösterir. Eşinin de bu süreçte yer alması, ailenin birlikte hareket ettiğini vurgular. Katılımcının, araştırmalar sonucunda “bir ilaç tedavisi bulduk” demesi, elde edilen bilgilerin pratik bir çözüm arayışına dönüştüğünü gösterir. Bu durum, ebeveynlerin çocuklarının sağlıkları için çözümler arama konusundaki kararlılığını ve araştırma isteğini yansıtır.

A8, yaşadığı sürecin başlangıcında olumsuz hissettiğini ancak zamanla olumlu düşünmeye başladığını belirtmektedir. “Kabul etme evresi” ifadesi, bireylerin durumla yüzleşme ve kabullenme süreçlerinin önemine işaret eder. Katılımcı, mevcut durumu kabul ettikten sonra “elinden geleni” yapma motivasyonunu da dile getirir. Bu, annelerin çocuklarının durumlarına yönelik duygu ve düşüncelerinin nasıl evirildiğini gösterir.

A10'un “test yapıldı. Bütün nörologlara gidildi” ifadesi, tıbbi sürecin ne denli kapsamlı olduğunu vurgulamaktadır. Bu durum, ebeveynlerin çocuklarının sağlık durumunu anlamaya yönelik çabalarını ve çeşitli uzmanlardan destek arayışlarını ifade eder.

Genetik ve Kromozom Bozuklukları Alt Teması, annelerin çocuklarının sağlık durumuyla ilgili genetik ve kromozom kaynaklı nedenlerle yüzleştikleri süreci ve bu süreçte yaşadıkları deneyimleri ele almaktadır. Katılımcılar, çocuklarının sağlık durumlarının nedenlerine ilişkin olarak yapılan genetik testler, uzman değerlendirmeleri ve bu değerlendirmelerin sonucunda aldıkları bilgilere dair düşüncelerini paylaşmışlardır.

Tablo 4.24’te yer alan ifadeler, genetik ve kromozom bozukluklarının tanımlanma sürecinde yaşanan belirsizliklerin, sınırlı bilgilendirmelerin ve alınan sonuçların anneler üzerindeki etkilerini yansıtmaktadır.

Tablo 4. 24 Alt Tema 2: Genetik ve Kromozom Bozuklukları - Katılımcı İfadeleri

A7: "Bize hiçbir şekilde kendisi bir açıklama yapmadı zaten. **Genetik** yani **kromozom** fazlalığından, hani ailenizde var mı, sülalenizde var mı dendi. Yok dedik. Başka bir şekilde hiçbir şey denmedi. Sadece **genetik** bir **bozukluk**, **genetik** bir fazlalık, 21. kromozom dediler."
A10: "Hiçbir fikrim yok yani. Tabii ki test yapıldı. Bütün bizi nörologlara gidildi tabii ki. Sırayla onların dediği her şey yapıldı. Fizyoterapi önerildi. **Genetik** testler, onların önerdiği testler yapıldı. Başka şeyler de yapıldı. Bütün taramalarda yapıldı. Her şey yapıldı ama tabii ki birkaç bir şey çıktı da taşıyıcılık falan çıktı. Kas hastalıklarıyla ilgili taşıyıcılıklar çıktı. Onun dışında ya ben hep benim psikolojimle alakalı olduğunu düşünüyorum."

Tablo 4.25'te "Beyinle İlgili Sorunlar" alt teması ile ilgili, annelerin çocuklarının yaşadığı gelişimsel farklılıklara ilişkin deneyim ve algılarını derinlemesine anlamaya yönelik ifadeleri kapsayan önemli bulgular sunmaktadır. Katılımcılar, çocuklarının yaşadığı sorunların kökenlerini araştırarak bu durumların beyinle ilişkili nedenlere dayandığını ifade etmişlerdir.

Tablo 4. 25 Alt Tema 3: Beyinle İlgili Sorunlar - Katılımcı İfadeleri

A9: "Araştırdım. Mesela bir hastalığı söylüyorlar. Bu hastalık nedir? O hastalığı söylüyorlar. O hastalık nedir? Yani hepsinin sonucuna göre bu hastalığı **beyinden** ötürü yenemeyeceğimiz ortaya çıkıyor."

A9 numaralı katılımcının ifadeleri hastalığın nedenini araştırma çabasını ortaya koymaktadır. Katılımcının ifadesinde, bu durumun hem bir sorgulama hem de kabullenme süreciyle ilişkili olduğu görülmektedir. "Mesela bir hastalığı söylüyorlar. Bu hastalık nedir?" demesi, ebeveynlerin durumu anlamak için duyduğu merakı ve belirsizlik hissini ifade eder. Katılımcı, hastalıkla ilgili yapılan araştırmaların sonucunun "beyinden ötürü yenemeyeceğimiz" olduğu ifadesiyle, yaşadığı çaresizlik hissini dile getirmektedir.

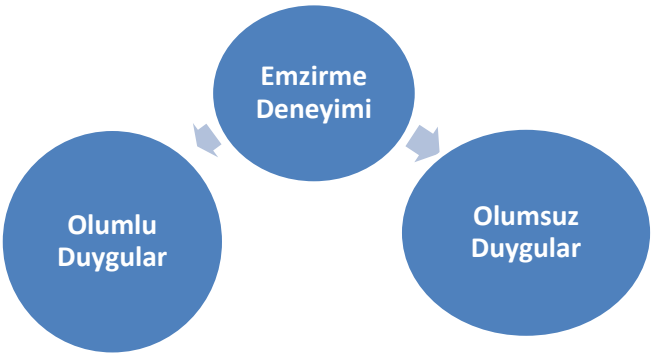
4.2.5. Çalışma Grubundaki Annelerin Emzirme Sürecine İlişkin Bulguları

Emzirme, yalnızca fiziksel bir beslenme süreci değil, aynı zamanda anne ile bebek arasındaki duygusal bağı güçlendiren, anne kimliğini pekiştiren ve bir anlamda anneliğin öznel bir deneyimi haline gelen önemli bir yaşam sürecidir. Bu süreç, annelerin bebeklerine duyduğu sevgi ve bağlılığın somut bir göstergesi olarak görülebilir. Ancak her anne için bu deneyim aynı duygusal ve fiziksel kolaylıkta gerçekleşmeyebilir. Bazı anneler emzirme sürecinde büyük bir memnuniyet ve tatmin hissederken, bazıları bu süreçte zorluklarla karşılaşabilir ve hatta kendilerini yetersiz ya da çaresiz hissedebilir.

Emzirme deneyimi, yalnızca annelerin bireysel koşullarıyla değil, aynı zamanda bebeklerinin özel gelişim durumları, çevresel destek sistemleri ve toplumsal beklentiler gibi birçok faktörle şekillenmektedir. Annenin fiziksel sağlığı, duygusal durumu ve çevresinden aldığı destek, bu deneyimin ne kadar olumlu ya da olumsuz algılandığını belirlemede kritik bir rol oynamaktadır. Bu nedenle, emzirme süreci, hem annenin hem de bebeğin karşılıklı ihtiyaçlarının ve hislerinin bir dengesi olarak ortaya çıkmakta ve her bir anne için farklı bir anlam taşımaktadır.

Bu çalışmada, katılımcı annelerin emzirme sürecine dair deneyimleri, hem olumlu hem de olumsuz duygular açısından ele alınmıştır. Emzirme Deneyimi Teması, olumlu düşünceler ve olumsuz düşünceler olmak üzere iki alt tema halinde incelenmiştir. Söz konusu tema ve alt temalar, Şekil 4.6'da görselleştirilmiştir.

Şekil 4.6. Emzirme Deneyimi Teması

Olumlu Duygular alt teması, emzirme sürecinin anneler için oluşturduğu olumlu duygusal etkilerini ve bu sürecin annelik algısı üzerindeki güçlü bağlayıcı rolünü ortaya koymaktadır. Katılımcıların ifadeleri, emzirmenin yalnızca bir beslenme faaliyeti olmadığını, aynı zamanda annelik deneyimini derinleştiren, sevgi, mutluluk ve gurur gibi yoğun duyguların yaşanmasına neden olan eşsiz bir süreç olduğunu göstermektedir

Annelerin olumlu duygularını ve bu süreci özel kılan deneyimlerini Tablo 4.26'da yer alan ifadelerde görmek mümkündür.

Tablo 4.26 Alt Tema 1: Olumlu Duygular - Katılımcı İfadeleri

A2: "**Çok güzel** bir duygu. Allah herkese nasip etsin. Ne bileyim **değişik** bir duygu. Yani **tarif edilmez** bir şey. Orada bir can var ve sana bağlı, sana muhtaç. **Çok güzel** bir şey."
A4: "İlk emzirdiğimde çok **tuhaf** hissettim gerçekten **anne olduğumu o an anladım**."
A5: "İlk emzirdiğimde **çok mutlu** oldum. Çünkü bekliyordum yani anne olmayı zaten çok istiyordum. Bu böyle tabii o şey olunca diyorum ya süt gelmemişti daha önce. Sonra gelince tabii **çok mutlu** oldum onu doyurabileceğim için falan çok güzel bir duygu yani herkesin tatmasını tabii ki isterim.
A6: "İlk emzirme yoktu çünkü şey. Ben hep pompayla sağdım. İlk zamanlar

bir ay yaptık. Refleks olarak çünkü biberon refleksi daha akışkan geldiği için göğsümü istemiyordu. Yani ne hissettiğim evet ilk zamanlar böyle hani **güzeldi**. Ama tabii sonra gece on ikiden sonra biberonla besledikleri için daha akışkan istiyordu. Hep sağdım yani açıkçası.”
A8: “İlk emzirdiğimde çok acı çektim.(Gülüyor) Yara, acı ama sonrası **muhteşem**. O acı geçtikten sonra o ilk süt olayı, göğsün alışması vs.den sonrası **muhteşem**. Hatta ben bırakmalarını bile istemedim. Kızım 2.5 yaşına kadar emdi. Oğlum 3.5 yaşına kadar emdi. Yani, emme olayı bittikten sonra benden kopmuşlar gibi hissettim. **Harika bir duygu**.”
A9: “Emzirdim. Emzirmeyi bilmiyorum. Nasıl yapacağımı bilmiyorum. Ondan sonra yastıkları üst üste koydum. Küçücük bir beden. Ondan sonra dedim ki ben bunu nasıl emzireceğim? O doğumhanenin kendi yatağımda tek başımdayım o anda. Doğduktan sonra hemen soğuk bir odaya aldılar. Ondan sonra yani **çok güzel bir duygu**.”
A10: “**Çok güzel bir şey. Çok güzel bir duygu**. Emzirmek zaten **çok güzel** bir duygu.”

Tablo 4.26’da katılımcı anneler, bebekleriyle kurdukları fiziksel ve duygusal bağın verdiği mutluluğu sıklıkla vurgulamış, bu deneyimin onları daha fazla anne olduklarını hissettirdiğini ifade etmişlerdir. İlk emzirme deneyimi, çoğu anne için unutulmaz bir anı olarak tanımlanmış; bu süreçte yaşanan heyecan, sevgi ve bağlılık duyguları dikkat çekmiştir. Bunun yanı sıra, emzirmenin bazı fiziksel zorluklarla başlamasına rağmen, zamanla gelişen bir alışkanlık ve annelik duygusunun güçlendiği bir süreç olduğu da dile getirilmiştir.

Katılımcı anneler, emzirme sürecinde yaşadıkları olumlu duyguları dile getirmişlerdir. Bu alt temada, emzirmenin hem fiziksel hem de duygusal olarak tatmin edici bir deneyim olduğu vurgulanmaktadır. Anneler, emzirme sayesinde bebekleriyle kurdukları bağın ne kadar özel ve anlamlı olduğunu hissettiklerini ifade etmişlerdir. Ayrıca, emzirmenin annelik duygusunu pekiştirdiği, anneleri mutlu ettiği ve onlara bu süreçte derin bir sorumluluk ve bağlılık hissettirdiği anlaşılmaktadır.

A2 numaralı katılımcı, emzirmenin kendisi için tarif edilmez bir duygu olduğunu vurgulamış, bebeğinin tamamen kendisine bağlı olmasının onda büyük bir mutluluk ve sorumluluk duygusu uyandırdığını belirtmiştir: “Çok güzel bir duygu. Allah herkese nasip etsin. Ne bileyim değişik bir duygu. Yani tarif edilmez bir şey. Orada bir can var ve sana bağlı, sana muhtaç. Çok güzel bir şey.”

Benzer şekilde, A4 de emzirmenin ona gerçekten anne olduğunu hissettirdiğini söylemiştir. Emzirmenin, annelik rolünü somutlaştıran ve derinleştiren bir deneyim olduğunu dile getirmiştir: “İlk emzirdiğimde çok tuhaf hissettim gerçekten anne olduğumu o an anladım.”

A5 ise emzirmenin ona büyük bir mutluluk verdiğini ifade ederek, emzirmenin bebeğini doyurabilme hissini pekiştirdiğini, annelik hayalini gerçekleştirmiş olmanın verdiği memnuniyetle süreci tarif etmiştir: “İlk emzirdiğimde çok mutlu oldum. Çünkü bekliyordum yani anne olmayı zaten çok istiyordum. ...onu doyurabileceğim için çok güzel bir duygu yani herkesin tatmasını tabii ki isterim.”

Bazı anneler ise ilk emzirme deneyimlerinde zorluk yaşasalar bile sonrasında bu sürecin ne kadar değerli olduğunu fark etmişlerdir. Örneğin, A8, ilk emzirmenin acı verici olduğunu ancak sonrasında bu deneyimin çok anlamlı ve keyifli hale geldiğini dile getirmiştir: “İlk emzirdiğimde çok acı çektim...(Gülüyor) ama sonrası muhteşem. O acı geçtikten sonra o ilk süt olayı... muhteşem. Hatta bırakmalarını bile istemedim.”

Olumsuz Duygular alt teması, emzirme sürecinde annelerin karşılaştığı zorluklar ve bu süreçte deneyimledikleri olumsuz duygulara odaklanmaktadır. Emzirme, anneler için sevgi dolu ve bağlayıcı bir deneyim olmasının yanı sıra, fiziksel ve duygusal açıdan çeşitli zorluklar da barındırabilir. Katılımcıların ifadeleri, özellikle emzirme sürecinin ilk dönemlerinde yaşanan zorlukların, annelerde hayal

kırıklığı, endişe ve yetersizlik duyguları yaratabileceğini göstermektedir. Annelerin olumsuz duyguları ile ilgili deneyimleri Tablo 4.27'de gösterilmiştir.

Tablo 4.27 Alt Tema 2: Olumsuz Duygular - Katılımcı İfadeleri

A1: "biraz **zor** oldu emzirmem. Çünkü benim hani göğüs uçlarımda problem vardı yani yok yani göğüs ucum. O yüzden bebeğin tutması **zor** oldu. Plastik başlıklar kullandık falan. Biraz **zorlandım** yani onda. Zaten sonrasında da çok **başarılı geçmedi**."
A7: "**Sıkıntı** yaşadık iki ay sürecinde mama kullandık ememedi ..Makine aldık. Sağdım. Biberona koyduk öyle verdik, sağdık, biberona koydum işte ne kadar çıkarsa yeri geldi mama verdik. Ondan sonra Öykü biraz sonra iki aylık üç iki buçuk aylık falandı işte. Ondan sonra emmeye başladı."
A8: "İlk emzirdiğimde çok **acı** çektim.(Gülüyor) **Yara**, **acı** ama sonrası muhteşem. O acı geçtikten sonra o ilk süt olayı, göğsün alışması vs.den sonrası muhteşem. Hatta ben bırakmalarını bile istemedim. Kızım 2.5 yaşına kadar emdi. Oğlum 3.5 yaşına kadar emdi. Yani, emme olayı bittikten sonra benden kopmuşlar gibi hissettim. Harika bir duygu."
A9: "Emzirdim. Emzirmeyi **bilmiyorum**. Nasıl yapacağımı bilmiyorum. Ondan sonra yastıkları üst üste koydum. Küçücük bir beden. Ondan sonra dedim ki ben bunu nasıl emzireceğim? O doğumhanenin kendi yatağımda **tek başımdayım** o anda. Doğduktan sonra hemen soğuk bir odaya aldılar. Ondan sonra yani çok güzel bir duygu."

Tablo 4.27'de katılımcı anneler, ilk emzirme deneyiminde yaşadıkları acıyı, teknik sorunları ve çocuğun emmeyi reddetmesi gibi durumların zorluğunu paylaşmışlardır. Özellikle göğüs ucu problemleri, süt sağma cihazlarının kullanımı ve mamanın zorunlu bir alternatif haline gelmesi gibi faktörlerin, emzirme sürecini duygusal açıdan karmaşık hale getirdiği ifade edilmiştir. Bu durum, annelerde çocuğunun ihtiyaçlarını tam olarak karşılayamama hissi ve başarısızlık duygularını tetiklemiş olabilir.

Bununla birlikte, bu zorluklara rağmen, birçok anne bu sürecin zamanla daha kolay hale geldiğini ve emzirme sürecini daha olumlu bir deneyim olarak değerlendirmeye başladıklarını belirtmiştir. Katılımcı ifadelerinde yer alan bu zorluklar ve duygusal tepkiler, emzirme sürecinin her annenin koşullarına göre farklılık gösterdiğini ve anneler için çok boyutlu bir deneyim olduğunu ortaya koymaktadır.

A1, emzirme deneyiminin fiziksel bir engelden dolayı oldukça zorlayıcı olduğunu ifade etmiştir. Göğüs ucuyla ilgili bir sorun nedeniyle bebeğini emzirmekte güçlük çekmiş, bu da emzirme sürecini istediği gibi sürdürememesine neden olmuştur: "Biraz zor oldu emzirmem. Çünkü benim hani göğüs uçlarımda problem vardı yani yok yani göğüs ucum. O yüzden bebeğin tutması zor oldu. Plastik başlıklar kullandık falan. Biraz zorlandım yani onda. Zaten sonrasında da çok başarılı geçmedi."

A7 de emzirme sürecinde yaşadığı zorluklardan söz etmiş, ilk iki ay boyunca bebeği emziremediği için mama kullanmak zorunda kaldığını anlatmıştır. Sağım makinesiyle süt sağma ve biberonla besleme yöntemine başvurduğunu, ancak daha sonra bebeğin emmeye başladığını belirtmiştir: "Sıkıntı yaşadık iki ay sürecinde mama kullandık, ememedi. Makine aldık. Sağdım. Biberona koyduk, öyle verdik."

A8, ilk emzirme sırasında yaşadığı fiziksel acıyı dile getirirken, bu acının zamanla azaldığını ve sürecin daha keyifli hale geldiğini ifade etmiştir: "İlk emzirdiğimde çok acı çektim...(Gülüyor) Yara, acı ama sonrası muhteşem."

A9 ise emzirme deneyiminde kendisini yalnız hissettiğini ve ne yapacağını bilemediğini belirtmiştir. İlk başta emzirmeyi nasıl gerçekleştireceğini bilememek ve bu konuda deneyimsizlik, sürecin başında annede olumsuz duygular uyandırmıştır: "Emzirmeyi bilmiyorum. Nasıl yapacağımı bilmiyorum. ...çok güzel bir duygu ama nasıl yapacağımı bilmiyordum."

Bu alt temadaki ifadeler, emzirme sürecinin bazı anneler için çeşitli zorluklar içerebildiğini ve bu süreçte olumsuz duyguların da deneyimlendiğini göstermektedir.

4.2.6. Çalışma Grubundaki Annelerin Geleceğe Yönelik Beklentileri

Gelecekten Beklentiler teması, annelerin çocuklarının geleceğine dair duygu ve düşüncelerini kapsamlı bir şekilde ele almaktadır. Çalışmaya katılan annelerin ifadeleri, çocuklarının mutluluğu, sağlığı, başarıları ve sosyal çevre ile olan ilişkileri gibi çeşitli konularda umut ve beklentiler taşıdıklarını ortaya koymaktadır. Aynı zamanda, bu beklentiler içinde geleceğe yönelik belirsizlikler ve endişeler de yer almakta, anneler kimi zaman karamsarlık ve kaygı yaşamaktadır. Geleceğe dair umutlu beklentiler ile karamsar düşünceler arasında gidip gelen bu tematik yapı, annelerin çocuklarının gelişimine dair hem duygusal hem de rasyonel değerlendirmelerde bulunduğunu göstermektedir. Özellikle sağlık odaklı beklentiler ve sosyal destek arayışı, annelerin bu süreçte yalnızca çocuklarının bireysel başarısını değil, aynı zamanda toplumsal ve duygusal bağların güçlülüğünü de önemsediklerini ortaya koymaktadır. Bu tema ve alt temaları Şekil 4.7'de gösterilmektedir.

Şekil 4.7. Gelecekten Beklentiler Teması

Annelerin çocuklarına yönelik beklentileri, hem bireysel yaşamlarında hem de toplumda önemli bir rol oynamaktadır. Bu beklentiler, annenin yaşam deneyimleri, çocuğun gelişim durumu ve içinde bulunulan kültürel bağlam gibi pek çok faktörün etkisiyle şekillenir. Özellikle farklı gelişim gösteren çocukların anneleri için geleceğe dair beklentiler, hem umut hem de kaygı unsurları içerebilmektedir. Normal gelişim gösteren çocukların annelerinde daha çok eğitim, meslek ve sosyal ilişkiler gibi konular öne çıkarken, farklı gelişim gösteren çocukların anneleri, çocuklarının bağımsızlık kazanması, sağlık durumlarının iyileşmesi ve sosyal kabul görmesi gibi alanlara yoğunlaşabilmektedir.

Bu bağlamda, annelerin geleceğe yönelik beklentilerini anlamak, hem bireysel hem de toplumsal düzeyde destek mekanizmalarını iyileştirmek için kritik öneme sahiptir. Bu çalışmada, normal ve farklı gelişim gösteren çocukların annelerinin geleceğe dair umutları, kaygıları ve hedefleri incelenmiş; bu beklentilerin annelerin yaşamlarındaki etkileri ve anlamları üzerinde durulmuştur.

Anneliğin algılanış biçimi, bireyin yaşam deneyimlerine ve annelik rolüyle karşılaşmadan önceki düşüncelerine bağlı olarak önemli ölçüde değişebilir. Anneliği deneyimledikten sonra bu role yüklenen anlamlar, bireysel farkındalığın ve duygusal bağların derinleşmesine katkı sağlayabilir. Bu bağlamda, mutluluk ve başarı, annelik deneyiminin duygusal ve manevi boyutlarında öne çıkan iki temel kavramdır. Anneliği deneyimledikçe bu rolün ne kadar özel ve derin bir anlam taşıdığı fark edilir hale gelir.

Tablo 4.28’deki katılımcı ifadeleri, anneliğin getirdiği mutluluk ve başarı duygularını anlamlandırmaya yönelik bireysel yaklaşımları gözler önüne sermektedir.

Tablo 4.28 Alt Tema 1: Mutluluk ve Başarı- Katılımcı İfadeleri

A1: "Çok özel bir duygu, sorumluluk. Anne olmadan önce düşüncem farklıydı, **çok farkında değildim**."
A2: "Çok kutsal bir duygu. Anne olmadan önce düşüncem farklıydı**, çok bilinçli değildim.**"

Tablo 4.28'te yer alan katılımcı ifadeleri, annelerin annelikle ilgili algılarında önemli değişimler yaşadıklarını ve bu süreçte mutluluk ile başarı duygularının ön plana çıktığını göstermektedir. A1'in ifadesinde "çok özel bir duygu" olarak tanımlanan annelik, sorumlulukla birlikte algılanmakta ve bu sorumluluğun anne olmadan önce tam anlamıyla fark edilmediği belirtilmektedir. Benzer şekilde, A2 de anneliği "çok kutsal bir duygu" olarak nitelendirmekte ve önceden bu konuda daha bilinçsiz olduğunu dile getirmektedir.

Bu ifadeler, annelerin annelik deneyimiyle birlikte yaşamlarında anlamlı bir dönüşüm yaşadıklarını ve bu dönüşümün onların mutluluk ve başarı algılarıyla iç içe geçtiğini göstermektedir. Annelik, yalnızca biyolojik bir rol olmanın ötesinde, kişisel gelişim ve sorumluluk anlayışının derinleştiği bir süreç olarak tanımlanmaktadır.

Sağlık odaklı beklentiler, annelerin çocuklarına yönelik en temel önceliklerinden biri olarak öne çıkar. Çocuğun fiziksel ve duygusal sağlığı, anneler için hem bireysel hem de sosyal yaşamlarında ön planda yer alan bir endişe ve hedef alanıdır. Anneler, bu süreçte çocuklarının sağlıklı bir yaşam sürdürmesini sağlama sorumluluğunu üstlenirken, aynı zamanda annelik rolüyle birlikte sağlıkla ilgili düşüncelerinin ve farkındalıklarının nasıl değiştiğini deneyimlemektedirler.

Tablo 4.29'da yer alan katılımcı ifadeleri, sağlık odaklı beklentilerin annelik algısıyla nasıl şekillendiğini ortaya koymaktadır.

Tablo 4.29 Alt Tema 2: Sağlık Odaklı Beklentiler- Katılımcı İfadeleri

A1: "**Çok özel** bir duygu, sorumluluk. Anne olmadan önce düşüncem farklıydı, çok farkında değildim..
A3: "**Çok kutsal** bir duygu. Anne olmadan önce düşüncem farklıydı, çok bilinçli değildim."
A7: "**Anneliğin tarifi yok**. Anne olmadan önce düşüncem farklıydı."

Tablo 4.29'da yer alan katılımcı ifadeleri, annelikle birlikte sağlık odaklı beklentilerin nasıl değiştiğini ve derinleştiğini göstermektedir. A1, anneliği "çok özel bir duygu" ve sorumluluk olarak tanımlarken, anne olmadan önce bu sorumluluğun tam anlamıyla farkında olmadığını ifade etmektedir. Benzer şekilde, A3 de anneliği "çok kutsal bir duygu" olarak nitelendirmekte ve bu bilinç seviyesinin anne olduktan sonra geliştiğini belirtmektedir. A7 ise anneliğin tarifinin olmadığını vurgularken, anne olmadan önce bu duyguyu farklı değerlendirdiğini dile getirmektedir.

Bu ifadeler, annelerin annelik deneyiminde sağlık odaklı beklentilerin ve farkındalıkların zamanla geliştiğini ve derinleştiğini ortaya koymaktadır. Annelik, yalnızca duygusal bir süreç değil, aynı zamanda çocuklarının sağlığına yönelik güçlü bir bilinçlenme ve sorumluluk duygusunu da beraberinde getirmektedir. Bu bağlamda, annelik deneyimi, bireylerin sağlıkla ilgili beklenti ve yaklaşımlarını yeniden şekillendiren bir süreç olarak ele alınmaktadır.

Güçlü bağlar ve destek mekanizmaları, annelik sürecinin temel unsurlarından biridir. Anneler, çocuklarıyla kurdukları duygusal bağların yanı sıra bu süreçte aldıkları veya ihtiyaç duydukları desteği, hem kendi duygusal deneyimlerini hem de annelik rollerini şekillendiren önemli faktörler olarak tanımlarlar. Anneliğin getirdiği sorumluluk duygusu ve bağlılık, çoğu zaman bu güçlü bağları ve destek sistemlerine duyulan ihtiyacı daha belirgin hale getirir.

Tablo 4.30'da yer alan katılımcı ifadeleri, annelikle birlikte yaşanan bu bağlanma süreçlerini ve destek arayışlarını somut bir şekilde ortaya koymaktadır.

Tablo 4.30 Alt Tema 3: Güçlü Bağlar ve Destek- Katılımcı İfadeleri

A1: "Çok özel bir duygu, **sorumluluk**. Anne olmadan önce düşüncem farklıydı, çok farkında değildim."
A5: "Koruma, kollama, **sorumluluk** hissi çok güzel. Anne olmadan önce düşüncem çok farklı değildi ama anne olunca yoğunlaştı."
A9: "Evlat için **uğraş vermek**. Anne olmadan önce daha rahatmış**.** "
A9: "Emzirdim. Emzirmeyi **bilmiyorum**. Nasıl yapacağımı bilmiyorum. Ondan sonra yastıkları üst üste koydum. Küçücük bir beden. Ondan sonra dedim ki ben bunu nasıl emzireceğim? … **tek başımdayım** o anda. Doğduktan sonra hemen soğuk bir odaya aldılar. Ondan sonra yani çok güzel bir duygu."

Tablo 4.30'da yer alan katılımcı ifadeleri, annelikte güçlü bağlar ve destek duygusunun ön plana çıktığını göstermektedir. A1, anneliği "çok özel bir duygu" ve büyük bir sorumluluk olarak tanımlarken, bu sorumluluğun farkına anne olmadan önce tam olarak varmadığını dile getirmektedir. A5 ise annelikle birlikte "koruma, kollama ve sorumluluk hissinin" yoğunlaştığını belirtmekte, anne olmadan önce bu duyguların var olduğunu fakat annelik deneyimiyle daha da derinleştiğini ifade etmektedir. A9, annelik sürecinde çocuğu için verdiği emeği vurgulayarak, anne olmadan önce hayatının daha rahat olduğunu, ancak annelikle birlikte büyük bir çaba ve fedakârlık gerektiğini dile getirmektedir.

A9'un bir diğer ifadesi, doğum sonrası yaşadığı tecrübe ile ilgilidir: "Emzirdim. Emzirmeyi bilmiyorum. Nasıl yapacağımı bilmiyorum. Ondan sonra yastıkları üst üste koydum. Küçücük bir beden. Ondan sonra dedim ki ben bunu nasıl emzireceğim? ...tek başımdayım o anda. Doğduktan sonra hemen soğuk bir odaya aldılar. Ondan sonra yani çok güzel bir duygu." Bu ifade, annelerin emzirme

sürecinde hissettikleri endişeyi ve aynı zamanda çocuğuyla kurduğu bağın yoğunluğunu yansıtmaktadır.

Bu alt tema, annelerin çocuklarıyla kurdukları güçlü bağların yanı sıra, annelik sürecinde hem fiziksel hem de duygusal desteğe olan ihtiyaçlarını ortaya koymaktadır. Annelik, yalnızca çocuğun bakımını üstlenme süreci değil, aynı zamanda güçlü bir koruma, sorumluluk ve sevgi bağının şekillendiği, destek mekanizmalarının önemli hale geldiği bir süreç olarak değerlendirilmektedir.

Geleceğe Yönelik Endişeler ve Karamsarlık alt teması içinde katılımcıların geleceğe dair endişeleri, bu kaygıların altında yatan nedenler ve annelik algısı ile ilişkisi detaylı bir şekilde ele alınmıştır. Anneler, çocuklarının gelecekte karşılaşabileceği zorluklar, belirsizlikler ve yaşam koşulları hakkında kaygı duyabilir. Bu endişeler, annelik sorumluluğunun artmasıyla birlikte daha belirgin hale gelir ve bireyin düşünce yapısında değişimlere yol açar.

Tablo 4.31'de yer alan katılımcı ifadeleri, annelikle birlikte ortaya çıkan sorumluluk duygusunun ve bu sorumluluğun beraberinde getirdiği endişelerin nasıl şekillendiğini gözler önüne sermektedir.

Tablo 4.31 Alt Tema 4: Geleceğe Yönelik Endişeler ve Karamsarlık-Katılımcı İfadeleri

A1: "Çok özel bir duygu, sorumluluk. Anne olmadan önce düşüncem farklıydı, **çok farkında değildim**."
A2: "Çok kutsal bir duygu. Anne olmadan önce düşüncem farklıydı**, çok bilinçli değildim.**"

Tablo 4.31'de yer alan katılımcı ifadeleri, annelerin annelik deneyimiyle birlikte geleceğe yönelik artan endişelerini ve karamsarlık duygularını

yansıtmaktadır. A1, anneliği “çok özel bir duygu” olarak tanımlarken, anne olmadan önce bu sorumluluğun farkında olmadığını ifade etmektedir. Bu, annelik deneyimiyle birlikte sorumluluk duygusunun ve geleceğe yönelik endişelerin derinleştiğini göstermektedir. Benzer şekilde, A2 de anneliği "çok kutsal bir duygu" olarak nitelendirmekte ve anne olmadan önce bu konuda bilinçli olmadığını belirtmektedir.

Bu ifadeler, annelerin çocuklarının geleceği konusunda artan bir farkındalık ve sorumluluk hissettiklerini, bu farkındalığın ise kimi zaman endişe ve karamsarlık duygularını beraberinde getirdiğini göstermektedir. Gelecekte çocuklarının karşılaşabileceği zorluklar, sağlıklı bir yaşam sürmeleri ve toplumsal hayatta başarılı olmaları gibi konular, annelerin düşüncelerinde önemli bir yer tutmakta ve bu da annelikle birlikte geleceğe dair bir kaygı alanı yaratmaktadır.

BÖLÜM V

5. SONUÇ VE TARTIŞMA

Bu araştırma, normal ve farklı gelişim gösteren çocuk annelerinin annelik algılarını, deneyimlerini ve bu algıları şekillendiren faktörleri incelemek amacıyla gerçekleştirilmiştir. Bu bölümde araştırmaya ilişkin sonuç, tartışma ve önerilere yer verilmiştir**.**

5.1. Sonuç

1. Çalışma grubunda yer alan, normal gelişim gösteren çocuk anneleri ve farklı gelişim gösteren çocuk anneleri anneliği yalnızca biyolojik bir rol olarak değil, aynı zamanda duygusal, manevi ve kişisel bir dönüşüm süreci olarak algılamaktadırlar. Anneler, annelik deneyimleri boyunca sabır, sorumluluk, bilinçlenme ve farkındalık gibi değerlerini de geliştirdiklerini ifade etmişlerdir.

2. Hamilelik süreci, anneler için hem fiziksel hem de duygusal bir deneyim olarak tanımlanmıştır. Farklı gelişim gösteren çocukların anneleri, bu süreçte daha yoğun stres ve endişe yaşamışlardır.

3. Çalışma grubunda yer alan, farklı gelişim gösteren çocuk annelerinin bebeklerinin sağlık durumlarını ilk öğrendiklerinde toplumsal ve kültürel olarak da şekillenmiş olan kişisel deneyimleri, şok ve anlamlandıramama ile başlayan, çökme ve ağlama gibi yoğun duygusal tepkilerle devam eden ve nihayetinde kabullenme, sürdürme ve olumlu bakış açıları geliştirme ile sonuçlanan bir süreci içermektedir.

4. Farklı gelişim gösteren çocuk annelerinin, çocuklarının özel durumlarına dair düşünceleri ve çözüm arayışları, yoğun bir araştırma süreci, bilgi edinme çabası ve duygusal uyum geliştirme aşamalarını içermektedir.

5. Emzirme sürecinde, anneler hem olumlu hem de olumsuz deneyimler yaşamışlardır. Emzirmenin anne-bebek bağını güçlendirdiği ifade edilirken, fiziksel zorlukların annelerde yetersizlik duygularına neden olduğu görülmüştür.

6. Annelerin çocuklarının geleceğine yönelik umutları ve endişeleri, çocuklarının gelişim düzeyine bağlı olarak değişmektedir. Normal gelişim gösteren çocukların anneleri daha somut hedeflere odaklanırken, farklı gelişim gösteren çocukların anneleri sosyal kabul ve bağımsızlık gibi temel konulara öncelik vermektedir.

5.2. Tartışma

Bu çalışmada, hem normal hem de farklı gelişim düzeylerine sahip çocukların annelerinin annelik algıları ve deneyimlerini anlamaya yönelik elde edilen bulgular, mevcut literatür ışığında tartışılmıştır. Tartışma bölümünde öncelikle çalışma grubunda yer alan annelerin özelliklerine ilişkin bulgular tartışılmıştır. Sonrasında ise çalışma grubunda yer alan annelerin annelik deneyimlerine ilişkin bulgular tartışılmıştır.

Çalışma grubunda yer alan annelerin demografik özellikleri, annelik algısı ve yaşam koşulları arasındaki ilişkiyi anlamak için önemli bir zemin oluşturmuştur. Yaş ve medeni durumları ele alındığında, elde edilen veriler, farklı gelişim gösteren çocukların anneleri ile normal gelişim gösteren çocukların anneleri arasında bazı temel farklılıklar ve benzerlikler olduğunu göstermektedir. Bu bulgular, anneliğin bireysel ve toplumsal boyutları üzerine anlamlı çıkarımlar yapmamızı sağlamaktadır. Farklı gelişim gösteren çocukların anneleri, yaş aralığı bakımından daha geniş bir dağılıma sahiptir (26-46 yaş), bu da farklı yaşam deneyimlerini ve annelik algılarındaki çeşitliliği yansıtmaktadır. Bu gruptaki annelerin ikisi boşanmışken, üçü evlidir. Gregory (2016), yaşamın ilk yıllarında anne-babayla olan ilişkinin öneminin tartışılmaz olduğunu, bunun yanı sıra boşanmanın ise, hem çocuklar hem de ebeveynler için oldukça zorlu ve stresli bir süreç olduğunu vurgulamıştır. Boşanma

sonrasında her iki ebeveynin de çocuklarıyla olan ilişkisi farklılaşmaktadır. Birçok araştırma doğrultusunda boşanmadan sonra babanın sadece eşinden boşanmadığı, çocuklarıyla da benzer bir sürece girdiği ortaya konmuştur. Boşanmış annelerin, özellikle de çocuğun vasisi olan annelerin, çocuklarına yönelik algılarının, genellikle daha fazla koruyuculuk ve kaygı içerdiği belirtilmektedir. Buna karşın, normal gelişim gösteren çocukların anneleri tamamen evlidir ve yaşları 36 ile 44 arasında değişmektedir. Evliliğinde mutlu olan eşler birbirleri ile daha çok iletişim ve etkileşim halinde olmaları nedeni ile çocuklarına yönelik sorumluluk paylaşımında da eşlerinden daha fazla destek görmektedirler ve bu durumun da annelik algısını olumlu yönde etkilediğini ifade edebiliriz (Dinçer, 2022).

Çalışmaya katılan anneler arasında eğitim düzeyi ve meslekler düzeyinde belirgin bir farklılık göze çarpmaktadır. Farklı gelişim gösteren çocukların anneleri genellikle lise veya ön lisans mezunu iken, bir katılımcı ortaokul mezunudur. Bu annelerin tamamı ev hanımıdır ve iş hayatına katılmamaktadır. Normal gelişim gösteren çocukların anneleri ise çoğunlukla lisans mezunudur ve aktif olarak iş hayatındadır. Normal gelişim gösteren çocuk annelerinden lise mezunu olan anne işitme engellidir. Eğitimli annelerin, çocuk yetiştirme konusunda daha bilinçli ve özgüvenli oldukları literatürde sıklıkla vurgulanmaktadır (Gülay-Ogelman ve Özyürek, 2021). Mesleki statü açısından da farklılıklar dikkat çekmektedir. Normal gelişim gösteren çocukların anneleri genellikle öğretmen ya da sağlık sektörü gibi profesyonel alanlarda çalışmaktadır. Buna karşın, farklı gelişim gösteren çocukların ailelerinin aldıkları sorumluluklar, normal gelişim gösteren çocuklara sahip ailelerin aldıkları sorumluluklardan daha fazladır (Şenligil, ve Akpınar 2024).

İş hayatına katılımın annelik algısı üzerindeki etkisi karmaşıktır. Çalışan anneler, daha fazla zaman yönetimi stresi yaşasalar da, ekonomik özgürlükleri ve sosyal etkileşimleri nedeniyle annelik rollerini daha tatmin edici bulabilirler. Buna karşın, farklı gelişim gösteren çocukların özel ihtiyaçları nedeniyle ev hanımı olan anneler, zamanlarının büyük bir kısmını çocuklarına ayırarak, bu süreçte daha fazla duygusal yük ve sorumluluk üstlenmektedir (Şenligil, ve Akpınar 2024).

Gelir düzeyi, iki grup arasında belirgin farklılıklar göstermektedir. Farklı gelişim gösteren çocukların anneleri genellikle asgari ücret, evde bakım maaşı ya da aileden alınan destekle geçinirken, normal gelişim gösteren çocukların anneleri daha yüksek bir gelir düzeyine sahiptir ve genellikle kendi gelirleri vardır. Evli oldukları da göz önünde bulundurulursa eş desteğinin de fazla olduğu söylenebilir. Maddi kaynakların sınırlı olması, farklı gelişim gösteren çocukların annelerinde stres ve kaygıyı artırabilir ve bu durum literatürde de sıkça belirtilmiştir. Stres ve kaygının önüne geçebilmek için farklı gelişim gösteren çocuk ailelerinin genel anlamda sosyal olarak desteğe ihtiyacı vardır. Maddi destek, parasal ve materyal yardımının yanı sıra bilgi vermeyi, tavsiyelerde bulunmayı, geri bildirimleri, bakım ve eğitimle ilgili yardımları ve benzerlerini içermektedir. Problemli durumu tanımaya, anlamaya ve bu durumla başa çıkmaya yardım etmektedir. Bireye engelle ilgili hizmetler, kurumlar, kaynaklar ve yasalar hakkında bilgi vererek, problem durumlarla başa çıkabilme yolları sağlamak aileleri açısından oldukça rahatlatıcı bir durum oluşturacaktır (Ersoy ve Çürük, 2009)

Çetin ve Sönmezsoy (2018) araştırmasında, çoklu yetersizliğe sahip çocuğu olan annelerin, çocuklarının sağlık problemleri ile ilgili olarak güçlükler yaşadıkları ve sürekli hastaneye gitmek durumunda kaldıkları tespit edilmiştir. Bu bulgular, maddi yetersizliklerin annelerin çocuklarına yönelik algılarını olumsuz etkilediğini ve yetersizlik duygusuna neden olabileceğini göstermektedir. Maddi olanakların yetersizliği, çocukların eğitim ve sağlık hizmetlerine erişimlerini zorlaştırabilir. Bu durum, annelik algısını etkileyerek annelerde yetersizlik duygusuna yol açabilir. Buna karşılık, daha iyi ekonomik koşullara sahip olan normal gelişim gösteren çocukların anneleri, çocuklarının ihtiyaçlarını karşılamada daha az zorluk yaşadıklarını ve annelik rollerinde daha fazla tatmin duyduklarını ifade etmişlerdir.

Farklı gelişim gösteren çocukların annelerinin genellikle bir ya da iki çocuğu varken, bu çocukların yaşları 2 ile 24 arasında değişmektedir. Normal gelişim gösteren çocukların annelerinde ise çocuk sayısı daha fazla çeşitlilik göstermekte ve ikiz gebelik, çift yumurta ikizi çocuk ve koruyucu ailenin baktığı çocuk gibi özel

durumlar dikkat çekmektedir. Çocuk sayısının fazla olduğu ailelerde, annelerin çocuk bakımında daha dengeli bir sorumluluk paylaşımı yaptığı belirtilmektedir.

Çocuk yaşlarının küçük olması, özellikle farklı gelişim gösteren çocukların bakımında daha yoğun bir çaba gerektirmektedir. Bu durum, annelerin fiziksel ve duygusal tükenmişlik yaşama olasılığını artırabilir. Aynı zamanda, daha büyük yaşlardaki çocukların annelerinde, çocuğun geleceğine dair kaygılar daha ön plandadır (Çetin ve Sönmezsoy, 2018).

Her iki gruptaki anneler de genellikle çekirdek aile yapısı içinde yaşamaktadır. Ancak farklı gelişim gösteren çocukların anneleri, geniş ailelerinden ve özellikle anneanne-babaanne desteğinden daha fazla yararlanmaktadır. Sosyal destek, özellikle özel gereksinimli çocuklara sahip anneler için kritik bir öneme sahiptir. Bu anneler, çevrelerinden aldıkları destekle duygusal dayanıklılıklarını artırabilirler (Ersoy ve Çürük, 2009).

Bu demografik veriler, annelik algısının şekillenmesinde yaş, medeni durum, eğitim seviyesi, ekonomik koşullar, çocuk sayısı ve sosyal destek gibi birçok faktörün önemli rol oynadığını göstermektedir. Farklı gelişim gösteren çocukların annelerinin daha fazla duygusal ve sosyal desteğe ihtiyaç duydukları, ekonomik ve eğitim açısından dezavantajlı durumlarının annelik algısını olumsuz etkilediği anlaşılmaktadır. Normal gelişim gösteren çocukların anneleri ise daha iyi ekonomik ve sosyal koşullara sahip olduklarından, annelik rollerinde daha fazla memnuniyet ve destek bulmaktadır.

Çalışma grubunda yer alan annelere "Anne olmaya nasıl karar verdiniz? İsteyerek mi hamile kaldınız?" sorusuna verdikleri cevaplar doğrultusunda annelik kararlarının farklı yollarla şekillenebileceğini ve bu süreçlerin annelik algısı üzerindeki etkilerini ortaya koymaktadır. Verilere göre, annelerin yarısından fazlası anne olmaya planlı ve isteyerek karar verirken, diğer bir kısmı plansız bir hamilelik süreci yaşamış ancak bu durumu benimseyerek ve olumlu bir şekilde kabullenmiştir.

Bu durum, annelik algısının yalnızca planlı bir süreçle değil, plansız durumlarda da duygusal ve sosyal bir kabulle içselleştirilebildiğini göstermektedir. Beş katılımcının isteyerek ve planlı bir şekilde anne olmayı seçmesi, annelik kararının bilinçli bir seçimle bağlantılı olduğunu ve bu seçimin annelik algısı üzerindeki olumlu etkilerini vurgulamaktadır. Bu annelerin karar verme sürecinde annelik rolüne yönelik güçlü bir istek ve hazırlık duygusu sergiledikleri söylenebilir. Dört annenin plansız bir şekilde hamile kaldığı, ancak bu durumu kabullenip anneliği olumlu bir rol olarak benimsediği anlaşılmaktadır. Plansız hamilelikler, genel olarak zorluklarla ilişkilendirilse de bu annelerin hamilelik sürecini benimsemiş olmaları, annelik algısının esneklik ve duygusal uyumla şekillenebileceğini göstermektedir. Ersoy vd. (2015) plansız gebelikler özellikle gelişmekte olan ülkelerde anne ve bebek açısından olumsuz sonuçlara sebep olan ve bu nedenle sıklığı azaltılmaya çalışılan bir problemdir. Toplumun sağlıklı büyümesi için, çiftlerin istedikleri sayıda ve belirledikleri zaman aralıkları ile çocuk sahibi olması sağlanmalıdır.

Bir katılımcının hem koruyucu aile deneyimi hem de biyolojik annelik sürecini aynı dönemde yaşaması, annelik algısının ne kadar çok yönlü olabileceğini ortaya koymaktadır. Koruyucu aile olma kararı, annelik algısının biyolojik sınırlamaların ötesine geçtiğini ve sosyal, duygusal ve kültürel bağlamlarda şekillenebileceğini vurgulamaktadır. Bu annenin, aynı anda iki farklı annelik deneyimini yaşamış olması, annelik algısının karmaşıklığını ve zenginliğini yansıtmaktadır. Bu durum da anneliğin sadece biyolojik değil, aynı zamanda duygusal ve sosyal bir kimlik olduğunu da ortaya koymaktadır.

Ervüz (2024) çalışmasında annelerin koruyucu anne olmadan önce çocuklara yardım etme isteklerinin yoğun olmasından kaynaklı genelde olumlu bir tutum sergilediği ve koruyucu anne olduktan sonra da, koruyucu annelikle ilgili duygu ve düşüncelerini kan bağı olmaksızın da bir çocuğu sevebilmeyi, koşulsuz sevgi ve kalpten bağlanmanın önemine vurgu yaparak ifade etmiştir.

Çalışma grubunda yer alan annelerin hamilelik sürecinde annelerin bebeklerinin sağlık durumlarını bilgi edinme konusunda bilinçli ve özenli bir tutum sergilediklerini göstermektedir. Çalışmada hamilelik döneminde düzenli sağlık kontrollerinin her iki gruptaki anneler için önemli bir öncelik olduğunu ve bu sürecin annelik algısının temel bir unsuru olarak görüldüğünü ortaya koymaktadır. Doktor kontrollerine düzenli katılım, annelerin çocuklarına yönelik sorumluluk duygularını pekiştirirken, sağlıklı bir gebelik süreci için güven duygusunu artırmaktadır. Hamilelik sürecinde, annelerin neredeyse tamamının bebeğin sağlık durumu hakkında bilgi edinmek için sağlık kontrollerine katıldıkları anlaşılmaktadır. Turan vd. (2008) çalışmalarında iyi planlanan doğum öncesi bakım ve annenin olabilecek riskli durumlara karşı bilgili olması ile risk faktörlerinin önüne geçtiği bilinmektedir.

Sağlık kontrollerine verilen özenin yanı sıra, bir katılımcının Down sendromlu bir bebek sahibi olduğu durumu, bu süreçteki bilgi edinme ve sağlık değerlendirme mekanizmalarının sınırlarını ortaya koymaktadır. Hamilelik sırasında gerçekleştirilen tarama testlerinin sonuçlarının bazen yanılma payına sahip olması, annelerin sağlık hizmetlerinden beklediği kesin sonuçları her zaman sağlamayabilir. Bu durum, özellikle risk grubundaki annelerde ek stres ve belirsizlik yaratabilir (Hall vd. 2000). Çalışma kapsamında, tüm test sonuçları normal bildirilmesine rağmen doğum sonrası farklı bir durumla karşılaşılması, prenatal tanı süreçlerinin etkinliği ve güvenilirliği konusunda tartışma yaratabilir. Hall vd. (2000) çalışmalarında prenatal tarama testlerinin, Down sendromu gibi kromozomal anormalliklerin riskini değerlendirmek için yaygın olarak kullanılan yöntemler olduğunu ifade etmiştir. Bu testler yüksek duyarlılık ve özgüllük sunmakla birlikte, bazı sınırlamalara sahiptir. Örneğin, yanlış negatif sonuçlar, her ne kadar nadir olsa da, ebeveynler için beklenmedik sonuçlara yol açabilir. Yanlış negatif sonuç alan annelerin, daha yüksek ebeveynlik stresi yaşadıkları ve çocuklarına karşı daha olumsuz tutumlar geliştirdikleri bulunmuştur. Bu durum, prenatal tarama testlerinin kesin tanı sağlamadığını ve sonuçların her zaman doğum sonrası teşhislerle örtüşmeyebileceğini anlamanın önemini vurgulamaktadır. Özellikle yüksek risk grubundaki annelerde, bu tür tutarsızlıklar stres ve belirsizliği artırabilmektedir.

Çalışma grubunda yer alan annelerin kullandığı doğum yöntemlerinin annelik algısına etkisi ele alındığında, doğum yöntemlerinin annelik deneyimlerini ve algılarını nasıl şekillendirdiğine dair önemli ipuçları sunmaktadır. Çalışmaya katılan annelerin büyük çoğunluğunun sezaryen doğum yaptığı, yalnızca ikisinin normal doğum gerçekleştirdiği ve bir annenin henüz doğum yapmadığı görülmektedir. Bu sonuçlar, sezaryen doğumun tercih edilme veya zorunluluk nedeniyle daha yaygın olduğunu göstermektedir.

Declercq vd. (2007) ABD'de gerçekleştirdikleri araştırma, sezaryen doğum yapan annelerin deneyimlerini kapsamlı bir şekilde analiz etmiş ve bu yöntemin bazı psikolojik ve fiziksel sonuçlarını ortaya koymuştur. Araştırma, sezaryen doğumun, cerrahi bir işlem olması nedeniyle iyileşme sürecini uzatabildiğini ve annelerde karmaşık duygusal tepkilere yol açabileceğini belirtmektedir. Özellikle, bazı annelerin sezaryen doğumu "başarısızlık" ya da "kontrol kaybı" olarak algıladığı ve bunun doğum sonrası psikolojik iyilik hallerini olumsuz etkileyebildiği vurgulanmıştır. Bununla birlikte, fiziksel olarak daha az zorluk içermesi nedeniyle birçok anne tarafından tercih edilmekle birlikte, doğum sonrası ağrı yönetimi ve günlük aktivitelere geri dönme konusunda zorluklar yaşanabileceği ifade edilmiştir. Sezaryen doğum yapan anneler, doğum sürecini fiziksel açıdan daha az zorlu bulsalar da, literatürde bu yöntemin cerrahi bir işlem olması nedeniyle bazı annelerde iyileşme sürecini uzattığı ve psikolojik olarak karmaşık duygulara yol açtığı belirtilmiştir.

Özellikle planlı sezaryen doğumların, doğum sürecini daha kontrollü bir şekilde deneyimlemek isteyen anneler için bir tercih olarak öne çıktığı ifade edilmektedir. Demirbaş vd. (2018) çalışmalarında Türkiye'de sezaryen oranlarında sürekli artışın sebeplerinin henüz tam olarak nedeninin anlaşılamadığını vurgulamıştır. Olası bazı sebepler; ileri anne yaşı, obezitenin artması, sancı korkusu, vajinal doğum sonrası genital değişiklikler ile ilgili endişeler, sezaryen doğumun bebek için daha güvenli olduğuna dair yanılgı, hem anne hem de sağlık profesyonelleri için daha uygun bir yöntem olması düşüncesi, tıbbi dava korkusu, tamamen sağlıklı bir bebeğe kavuşma arzusu olabilir. Ancak, sezaryen sonrası

annenin fiziksel iyileşme sürecinin uzun sürmesi, bebeğe bakım konusunda zaman zaman zorluklar yaşanmasına neden olabilmektedir.

Normal doğum yapan anneler ise sürecin doğallığını vurgulamakla birlikte, doğumun hem fiziksel hem de psikolojik olarak yoğun bir deneyim olduğunu belirtmişlerdir. Literatürde, normal doğumun genellikle daha hızlı bir iyileşme süreci sunduğu, ancak annenin doğum sırasında yaşadığı ağrı ve zorluğun doğum sonrası psikolojik etkiler yaratabileceği ifade edilmektedir (Aktaş ve Gökgöz, 2012). Normal doğumun, annelik algısında daha fazla özgüven sağladığı, ancak bu durumun doğum sürecinde yaşanan olumlu veya olumsuz deneyimlere bağlı olarak değişebileceği de belirtilmiştir (Rowe ve Fisher, 2001).

Sonuç olarak, doğum yöntemleri, annelik algısını etkileyen önemli bir faktör olarak karşımıza çıkmaktadır. Annelerin doğum sürecindeki deneyimleri, fiziksel iyileşme süreçleri ve psikolojik tepkileri, annelik algısının bireysel ve sosyal boyutlarını şekillendirmede kritik bir role sahiptir. Bu bulgular, annelerin doğum yöntemlerine ilişkin destekleyici bilgilere ve psikolojik desteğe ihtiyaç duyduklarını göstermektedir.

Çalışma grubunda yer alan annelerin rol modellerinin annelik algısına etkisi incelendiğinde her iki gruptaki annelerin büyük bir kısmının annelik algılarını ve tutumlarını şekillendirirken aile içinden özellikle kendi annelerini ya da ablasını rol model aldığını göstermektedir. Bu durum, annelik algısının ailevi ve kültürel değerler çerçevesinde şekillendiğini ve kuşaktan kuşağa aktarılma eğiliminde olduğunu desteklemektedir. Literatür de, bireylerin sosyal öğrenme yoluyla rol modellerinin davranışlarını gözlemleyip kendi davranışlarını bu doğrultuda şekillendirdiklerini öne sürmektedir (Bandura, 1977). Kendi annesini rol model alan bireyler, genellikle aile içindeki annelik pratiklerini kendi yaşamlarında uygulama eğiliminde olmuşlardır.

Ancak, çalışmada yer alan bazı katılımcıların annelik rol modelini yakın çevrelerinden (yakın arkadaş gibi) ya da toplumsal figürlerden (ünlü kişiler gibi) seçmesi, bireylerin annelik algısının yalnızca aile içi dinamiklerle sınırlı olmadığını göstermektedir. Özellikle medya ve popüler kültür aracılığıyla annelik kavramının nasıl idealize edildiği, bireylerin farklı referans noktalarına yönelmesine yol açabilir (Henderson vd., 2010). Bu durum, annelik algısının modern toplumda çeşitlendiğini ve geleneksel yaklaşımların yerini daha bireysel ve sosyal etkilerle harmanlanmış bir sürece bırakabildiğini ortaya koymaktadır.

Çalışma grubunda yer alan annelerin anneliği nasıl algıladıkları, anneliğin doğuştan gelip gelmediği ya da öğrenilip öğrenilmediği, konusundaki görüşleri incelendiğinde, annelik algısının homojen bir yapıya sahip olmadığını, aksine farklı deneyim ve bakış açılarına dayandığını göstermektedir. Dört katılımcının anneliği doğuştan gelen bir özellik olarak tanımlaması, anneliğin biyolojik ve içgüdüsel temellerine vurgu yapmaktadır. Annelik içgüdüsünün doğuştan gelen bir özellik olduğuna dair yapılan çalışmalarda, John Bowlby'nin Bağlanma Teorisi (1969) önemli bir referanstır. Bowlby, annelik içgüdüsünü, çocuğun hayatta kalmasını sağlamak amacıyla evrimsel bir adaptasyon olarak tanımlamıştır. Bu teori, annelerin çocuklarına karşı biyolojik bir bağ kurma eğiliminde olduklarını ve bu eğilimin doğuştan geldiğini savunur. Kadınların annelik rollerini otomatik olarak benimsedikleri düşüncesi, geleneksel toplumlarda sıklıkla karşımıza çıkan bir algıdır. Ancak bu algı, modern psikolojik yaklaşımlarda çevresel ve bireysel faktörlerin önemini göz ardı edebilir. Ayrıca, Leckman vd. (2004), anneliğin biyolojik temellerini ele alırken, özellikle hormonların ve nörolojik mekanizmaların anne-çocuk bağlanmasındaki rolünü vurgulamıştır. Araştırma, doğum sonrasında artan hormonların, annenin bebeğe yönelik duyarlılığını artırdığını ve annelik davranışlarını desteklediğini göstermiştir. Bu hormonal değişiklikler, annenin çocuğuna karşı koruma, besleme ve bakım sağlama gibi temel davranışlarını tetikleyen biyolojik mekanizmalar olarak tanımlanmıştır. Leckman ve meslektaşlarının çalışması, anneliğin sadece içgüdüsel değil, aynı zamanda nörobiyolojik bir süreç olduğunu ortaya koyarak, anneliğin doğuştan gelen bir özellik olarak algılanmasını destekleyen önemli bilimsel kanıtlar sunar. Bu bulgular, anneliğin evrimsel bir adaptasyon olarak geliştiği fikrini de desteklemektedir.

Beş katılımcının anneliğin hem doğuştan gelen bir özellik olduğunu hem de çevresel faktörlerle geliştiğini belirtmesi, annelik deneyiminin daha dinamik bir yapıya sahip olduğuna işaret etmektedir. Bu bakış açısı, anneliğin biyolojik temellerini kabul etmekle birlikte, bireysel yaşam deneyimleri, sosyo-kültürel faktörler ve çocuğun ihtiyaçları gibi değişkenlerin annelik sürecini şekillendirdiğini savunan yaklaşımlarla uyumludur (Hays, 1996). Özellikle, çocuk sahibi olmanın annelik becerilerini pekiştirdiği fikri, anneliğin bir öğrenme süreci olduğu fikrini desteklemektedir.

Sadece bir katılımcının anneliği öğrenilen bir süreç olarak değerlendirmesi, anneliğin tamamen bireysel deneyimler yoluyla kazanılan bir beceri olduğu görüşüne dikkat çekmektedir. Bu, özellikle anneliğe hazırlık süreçleri veya ebeveynlik eğitimlerinin rolüne vurgu yapan çalışmalarda da görülmektedir (Bornstein, 2002). Ancak bu görüşün az sayıda katılımcı tarafından benimsenmesi, kültürel ve toplumsal faktörlerin bu algıyı şekillendirmede sınırlayıcı olabileceğini göstermektedir.

Çalışma grubunda yer alan annelerin destek alma ve sorumluluk paylaşımı süreçlerinde geniş bir çeşitlilik olduğunu görülmektedir. Katılımcıların çoğunluğunun eşlerinden veya kendi ailelerinden destek aldığını belirtmesi, çocuk bakımında ve annelik sürecinde ailevi dayanışmanın önemini bir kez daha gözler önüne sermektedir. Katılımcıların büyük çoğunluğu, çocuk bakımında eşlerinin ve katılımcılardan birinin de yeni eşinin önemli bir destek kaynağı olduğunu ifade etmişlerdir. Bu bulgu, özellikle modern aile yapılarında babaların çocuk bakımına daha aktif katıldığını öne süren araştırmalarla uyumludur (Coltrane, 1996). Eşlerin, özellikle günlük sorumlulukların paylaşımında oynadıkları rol, annelik sürecinin fiziksel ve duygusal yükünü hafifletmekte kritik bir işlev görmektedir. Bu durum, annelik algısının bireysel bir çaba olmanın ötesine geçtiğini ve ebeveynlik rollerinin paylaşımının önem kazandığını göstermektedir.

Ayrıca, kendi annelerinden (anneanne) ve kayınvalidelerinden (babaanne) destek aldığını belirten katılımcılar, bu destek türlerinin genellikle çocuk bakımı ve ev işlerini içerdiğini ifade etmişlerdir. Literatürde de Kağıtçıbaşı (1996), geniş aile yapılarının çocuk bakımında sağladığı desteğin, özellikle kadınların iş gücüne katılımını kolaylaştırdığını ve annelerin psikolojik iyi oluşlarına olumlu katkı sağladığını vurgulamıştır. Geniş aile üyeleri, özellikle büyükanne ve büyükbabalar, çocuk bakımında aktif rol alarak annelerin üzerindeki sorumluluk yükünü azaltmaktadır. Bu destek, hem ekonomik açıdan kadınların daha bağımsız olmalarına olanak tanımakta hem de annelerin iş ve aile yaşamı arasında denge kurmasını kolaylaştırmaktadır.

Bulgular, annelik deneyimlerinin homojen olmadığını ve bireysel durumlara göre değiştiğini göstermektedir. Örneğin, ikiz bebek bekleyen ve aynı zamanda koruyucu anne olan bir katılımcının, eşinden ve eşinin ailesinden destek almayı beklemesi, çoklu çocuk bakımıyla başa çıkmada sosyal destek kaynaklarının önemini vurgulamaktadır. Buna karşılık, eşinden ayrı olan ve farklı gelişim gösteren bir çocuğa sahip olan bir annenin destek alamaması, yalnız annelik ve sosyal destek eksikliğinin zorluklarına işaret etmektedir. Bu bulgu, yalnız anneler ve özel gereksinimli çocukların ebeveynleri için daha fazla sosyal destek mekanizmalarına ihtiyaç olduğunu göstermektedir (McConnell & Savage, 2015).

Cohen ve Wills (1985), sosyal destek ağlarının bireylerin stresle başa çıkma süreçlerinde kritik bir rol oynadığını ve bu desteklerin eksikliğinin bireyin psikolojik ve fiziksel sağlığı üzerinde olumsuz etkiler yaratabileceğini vurgulamışlardır. Sosyal destek, stresin etkilerini azaltarak bireylerin yaşamla başa çıkma becerilerini güçlendirmekte ve genel iyi oluş hallerini artırmaktadır. Öte yandan, destek kaynaklarının varlığı, annelerin çocuklarıyla daha olumlu ilişkiler kurmasına ve annelik rolünde daha tatmin edici bir deneyim yaşamasına katkı sağlayabilir. Bu bağlamda, bu çalışmada elde edilen bulgular, annelerin eşlerinden ve geniş aile üyelerinden aldığı desteğin, fiziksel ve ruhsal sağlıklarının korunmasında nasıl önemli bir rol oynadığını göstermektedir. Destek eksikliği ise, anneler üzerindeki

yükün artmasına ve bu durumun depresyon, tükenmişlik gibi sorunlara yol açmasına neden olabilir.

Çalışma grubunda yer alan katılımcıların çocuklarının bakımında sorumluluk dağılımının aileden aileye farklılık gösterdiğini ve bu dağılımın bireysel, sosyal ve çevresel faktörlerden etkilendiğini ortaya koymaktadır. Çalışmanın bulguları, çocuk bakımında sorumluluk paylaşımının bazı ailelerde geleneksel rollerin ötesine geçtiğini, diğerlerinde ise hala geleneksel annelik rolü etrafında yoğunlaştığını göstermektedir. İki katılımcının, çocuk bakımında birincil sorumluluğu üstlendiklerini belirtmesi, annenin bu süreçte merkezi bir figür olmaya devam ettiğini göstermektedir. Bu durum, geleneksel toplumsal cinsiyet rollerinin etkisini yansıtmaktadır. Literatürde de, birçok çalışmada annenin genellikle çocuk bakımında "birincil ebeveyn" olarak tanımlandığı ve bu rolün annenin hem fiziksel hem de duygusal yükünü artırabileceği belirtilmiştir (Hays, 1999). Bununla birlikte, bu durum, annenin kişisel ihtiyaçlarını ve iş yaşamı dengesi kurmasını zorlaştırabilir.

Dört katılımcının çocuk bakımında eşleriyle eşit sorumluluk aldıklarını ifade etmesi, babaların çocuk bakımında daha aktif roller üstlenmeye başladığını göstermektedir. Bu bulgu, modern aile yapılarında cinsiyet rollerinin değişmekte olduğuna ve babaların bakım süreçlerine daha fazla katılım sağladığına işaret etmektedir. Coltrane (1996), bu değişimin, toplumsal cinsiyet eşitliğine doğru bir geçişi temsil ettiğini belirtmiştir. Eşit sorumluluk paylaşımı, ebeveynlerin çocuklarına daha nitelikli zaman ayırmasına ve ebeveynlik memnuniyetinin artmasına katkı sağlayabilir.

Farklı gelişim gösteren çocuklara sahip olan ailelerde, bakım sorumluluğunun paylaşımı daha karmaşık bir hal alabilmektedir. Diyabetli bir çocuğa sahip olan bir annenin, eşine güvenerek sorumluluk paylaşımı yapması, bu tür ailelerde babaların rolünün ne kadar kritik olduğunu göstermektedir. Ancak, bu durumun her ailede aynı şekilde olmadığı, bazı annelerin bakım yükünü büyük ölçüde yalnız üstlendikleri de dikkat çekmektedir. Bu durum, farklı gelişim gösteren çocukların aileleri için daha

fazla sosyal destek ve rehberlik ihtiyacını ortaya koymaktadır (McConnell & Savage, 2015).

"Diğer" kategorisinde belirtilen aile üyeleri veya dış destek kaynaklarının bakım sürecine dâhil olması, geniş ailelerin ve topluluk desteklerinin önemini vurgulamaktadır. Kağıtçıbaşı (1996), geniş aile desteğinin çocuk bakımında yalnızca yükü azaltmakla kalmadığını, aynı zamanda aile bağlarını güçlendirdiğini belirtmiştir. Bununla birlikte, bu tür desteğin eksik olduğu durumlarda, özellikle yalnız annelerin yaşadığı zorluklar dikkat çekmektedir.

Çalışma grubunda yer alan farklı gelişim gösteren çocuklara sahip katılımcıların kendileri için profesyonel destek alımına yönelik tutumlarında çeşitlilik olduğu görülmektedir. Katılımcıların yalnızca ikisinin profesyonel destek alması, bu tür yardımlara ulaşmada veya bu yardımları tercih etmede çeşitli engellerin veya algı farklılıklarının varlığına işaret etmektedir. Farklı gelişim gösteren çocukların anneleri, yoğun stres ve duygusal yük altında olmaları nedeniyle genellikle profesyonel desteğe daha fazla ihtiyaç duyabilirler. Singer (2006), farklı gelişim gösteren çocukların annelerinin genellikle daha yüksek düzeyde stres ve duygusal yükle karşı karşıya kaldığını ve bu nedenle profesyonel desteğin bu anneler için kritik bir önem taşıdığını belirtmiş ve psikoterapi, danışmanlık ve destek gruplarının, bu annelerin duygusal yüklerini hafifletmede ve onların yaşam kalitesini artırmada etkili olduğunu ifade etmiştir.

Bulgular, annelerin büyük bir kısmının profesyonel destek almadığını göstermektedir. Bu durum, kültürel faktörler, profesyonel destek hizmetlerine erişimdeki sınırlılıklar, maliyet endişeleri veya bireylerin yardım isteme konusundaki algılarıyla ilişkili olabilir. Özellikle geleneksel toplumlarda, annelerin duygusal ihtiyaçlarını ikinci plana atması ve güçlü bir anne olma beklentisinin, profesyonel yardıma başvurma oranını etkileyebileceği belirtilmektedir (McCubbin & McCubbin, 1988). Çalışmada, annelerin aile içindeki sorumluluklarını ön planda tutmaları ve toplumsal normların etkisiyle yardım arama davranışını ertelemelerinin yaygın

olduğu belirtilmiştir. Bu bağlamda, annelerin güçlü ve fedakâr bir figür olarak algılanmasının, onların zorluklarını paylaşma veya profesyonel destek arama konusunda çekinceler yaşamasına yol açabileceği ifade edilmiştir. Ayrıca, bu tür toplumlarda destek sistemlerinin genellikle geniş aileye veya sosyal çevreye dayanması, profesyonel yardımın tercih edilme oranını da düşürmektedir.

Destek alan katılımcıların geri bildirimleri, profesyonel yardımın annelerin ruhsal sağlığı üzerinde olumlu etkiler yarattığını ve annelik rollerini daha etkili bir şekilde yerine getirmelerine yardımcı olduğunu göstermektedir. Psikolojik danışmanlık ve terapi gibi destek mekanizmaları, annelerin duygusal yüklerini hafifletebilir ve baş etme stratejilerini geliştirmelerine katkıda bulunabilir (Hastings vd., 2005).

Destek almayan annelerin, sosyal çevrelerinden veya kendi içsel kaynaklarından güç aldıklarını belirtmeleri, sosyal destek ağlarının ve bireysel dayanıklılığın bu süreçteki önemini ortaya koymaktadır. Ancak, bu durum profesyonel desteğin sağladığı yapısal faydaların yerini her zaman tutamayabilir. Özellikle, farklı gelişim gösteren çocukların bakım süreçlerinde profesyonel rehberlik eksikliği, annenin üzerindeki yükü artırabilir ve uzun vadede tükenmişlik gibi olumsuz sonuçlara yol açabilir (Gray, 2003).

Çalışma grubunda yer alan farklı gelişim gösteren çocuklara sahip katılımcıların çocukları için profesyonel destek alımında çeşitlilik gösterdiği ortaya çıkmaktadır. Annelerin çoğunluğunun profesyonel destek alması, annelerin çocuklarının gelişimsel ihtiyaçlarına yönelik farkındalığının yüksek olduğunu ve uzman desteğini bu süreçte önemli bir araç olarak gördüklerini göstermektedir. Ancak, destek almayan iki annenin varlığı, profesyonel yardıma erişim veya bu yardımı tercih etme konusunda bazı engellerin olabileceğini düşündürmektedir. Guralnick (1997), farklı gelişim gösteren çocuklar için erken müdahale ve profesyonel desteğin önemine dikkat çeken bir çalışmada, bu tür desteklerin çocuğun gelişimsel potansiyelini maksimize etmede ve uzun vadeli olumlu sonuçlar

sağlamada kritik bir rol oynadığını vurgulamıştır. Çalışmada, uzman yardımıyla sağlanan eğitim, terapi ve danışmanlık hizmetlerinin, çocukların sosyal, duygusal ve bilişsel gelişimlerine önemli katkılar sunduğu ifade edilmiştir. Guralnick ayrıca, erken müdahale programlarının yalnızca çocukların gelişimini desteklemekle kalmayıp, ailelerin üzerindeki bakım yükünü hafiflettiğini ve ebeveynlerin stres düzeylerini azalttığını belirtmiştir. Bu durum, ailelerin çocuklarına daha etkili bir şekilde destek olabilmelerine olanak tanımaktadır.

Destek almayan annelerin bu tercihlerinin arkasında maddi yetersizlikler, sosyal normlar, bilgi eksikliği veya hizmetlere erişim zorluklarının yer alabileceği düşünülmektedir. Hastings ve ark. (2005) bu tür annelerin, genellikle kendi içsel kaynaklarına veya geniş aile gibi alternatif destek mekanizmalarına güvendiğini belirtmişlerdir. Bununla birlikte, profesyonel desteğin eksikliği, özellikle karmaşık ihtiyaçları olan çocuklar için uzun vadede gelişimsel fırsatların kaçırılmasına neden olabilir.

Profesyonel destek alımının, annelerin annelik rollerini nasıl algıladıkları üzerinde önemli bir etkisi olabilir. Uzman desteği alan annelerin, çocuklarının ihtiyaçlarına daha fazla yanıt verebildiklerini ve bu durumun annelik memnuniyetlerini artırabileceğini ifade etmeleri mümkündür. Destek alımının, annelerin üzerindeki duygusal yükü hafifletmesi ve baş etme stratejilerini güçlendirmesi de bu sürecin olumlu yanlarından biridir (Singer, 2006). Bu bulgular, çocuklarının gelişimi için profesyonel desteğe başvuran annelerin sayısının artırılmasının önemini vurgulamaktadır.

Çalışma grubunda yer alan farklı gelişim gösteren çocuklara sahip katılımcıların anneliğe bakış açılarında çoğunlukla bir değişiklik olmadığını, ancak bireysel farklılıkların bu algıyı etkilediğini göstermektedir. Çalışmaya katılan dört annenin anneliğe bakış açısının değişmediğini belirtmesi, bu rolün temel bir sevgi, sorumluluk ve özveri çerçevesinde algılandığını ve çocuklarının özel durumlarının bu algıyı köklü biçimde etkilemediğini ortaya koymaktadır. Bununla birlikte,

anneler, çocuklarının özel ihtiyaçlarının bu rolün gerekliliklerini artırdığını ifade etmişlerdir.

Annelerin büyük çoğunluğunun anneliğe bakış açısında bir değişiklik yaşamadığını ifade etmesi, annelik algısının köklü ve sabit bir kavram olduğunu düşündürmektedir. Bu durum, anneliğin bireysel ve kültürel normlarla sıkı sıkıya bağlı bir kimlik olarak algılandığını ve çocuklarının özel gereksinimlerinin bu temel algıyı değiştirmediğini göstermektedir (Hays, 1999). Anneler, sevgi ve sorumluluk temelinde şekillenen annelik rollerini, çocuklarının özel durumlarına uyum sağlayarak sürdürmüşlerdir.

Çocuğunun özel durumu nedeniyle anneliğe bakış açısının değiştiğini belirten bir annenin ifadeleri, anneliğin dinamik ve dönüşüm geçiren bir deneyim olduğunu ortaya koymaktadır. Bu annenin, başlangıçtaki kaygılarının zamanla azalarak yerini daha güçlü ve esnek bir yaklaşıma bırakması, annelik algısının çevresel ve bireysel deneyimlerle nasıl şekillenebileceğini göstermektedir. Gray (2003) bu tür dönüşümlerin, annelerin özel gereksinimli çocuklarına karşı daha uyumlu ve olumlu bir yaklaşım geliştirmelerine olanak tanıyabileceğini belirtmiştir. Bu annenin "millet ne der" kaygısını zamanla aşması, annelerin toplumsal baskılar ve yargılar karşısında geliştirdikleri baş etme mekanizmalarına işaret etmektedir. Toplumun bakış açısını daha az önemseyerek çocuğuna odaklanması, annelik deneyiminde bireysel güçlenmenin ve özgüvenin önemini vurgulamaktadır. Literatürde de, farklı gelişim gösteren çocukların ebeveynlerinin zamanla daha esnek ve uyumlu başa çıkma stratejileri geliştirdiği ifade edilmektedir (Hastings et al., 2005). Bu bulgular, anneliğin bireysel bir deneyim olarak, özel gereksinimli çocukların ihtiyaçlarına göre şekillenebileceğini ancak çoğunlukla temel bir sevgi ve sorumluluk algısının sabit kaldığını göstermektedir. Bununla birlikte, bazı annelerde görülen dönüşüm, annelik algısının dışsal faktörlerle nasıl etkilenebileceğini anlamak açısından önemli veriler sunmaktadır.

Çalışma grubunda yer alan katılımcıların çoğunluğu, ekonomik durumun annelik algısı üzerinde etkili olduğunu belirtmiş, ancak bazı katılımcılar bu iki olgu arasında bir ilişki olmadığını ifade etmiştir. Katılımcıların yedisinin ekonomik durumun annelik algısını etkilediğini vurgulaması, maddi koşulların çocuk yetiştirme sürecindeki önemine işaret etmektedir. Bu katılımcılar, ekonomik refahın çocukların ihtiyaçlarını karşılamada ve annelik rollerini sürdürmede kolaylık sağladığını ifade etmişlerdir. Maddi refahın, annelik sürecini destekleyici bir faktör olarak öne çıkması, literatürde ekonomik güvencenin ebeveynlik üzerindeki olumlu etkilerini vurgulayan çalışmalarla paralellik göstermektedir. Örneğin, Bronfenbrenner (1986)'in ekolojik sistemler teorisi, bireyin gelişiminin iç içe geçmiş çevresel sistemler tarafından nasıl şekillendirildiğini açıklar. Teori, bireyin doğrudan etkileşimde bulunduğu mikrosistemden (örneğin, aile ve okul) başlayarak, daha geniş toplumsal ve kültürel sistemlere (örneğin, makrosistem) kadar bir dizi sistemi içerir. Bronfenbrenner'in yaklaşımına göre, ekonomik durum, bir annenin mikrosistemine (örneğin, ev ortamı) doğrudan etki ederek annelik rollerini şekillendirebilir. Aynı zamanda, bu durum, annenin çevresel destek sistemleri (mezosistem) ve toplumsal politikalar (eksosistem) aracılığıyla da dolaylı olarak etkide bulunabilir.

Katılımcıların büyük bir kısmının ekonomik durumun annelik algısını etkilediğini belirtmesi, maddi olanakların, anneliğin pratik yönlerini şekillendirdiğini ortaya koymaktadır. Anneler, ekonomik refahın çocuğun eğitimi, bakım olanakları ve sosyal yaşamına doğrudan katkıda bulunduğunu ifade etmişlerdir. Bununla birlikte, ekonomik zorlukların, annelik sürecini zorlaştırıcı bir etken olabileceği ve annenin duygusal yükünü artırabileceği ifade edilmiştir. Bu durum, ekonomik koşulların yalnızca maddi değil, aynı zamanda psikososyal bir etkisinin olduğunu göstermektedir (Conger ve Donnellan, 2007).

Ekonomik durum ile annelik algısı arasında bir bağlantı olmadığını ifade eden üç katılımcı ise, anneliğin temelinde sevgi, sorumluluk ve bağlılık gibi değerlerin yattığını vurgulamışlardır. Bu katılımcılar, anneliğin ekonomik koşullardan bağımsız bir kavram olduğunu ve maddi durum ne olursa olsun bu algının değişmediğini belirtmişlerdir. Bu bakış açısı, anneliğin kültürel ve bireysel

normlarla şekillenen, köklü bir kimlik olarak görüldüğüne işaret etmektedir (Hays, 1999). A1, A4 ve A5 gibi katılımcıların ifadeleri, ekonomik durumun, anneliğin duygusal boyutunu etkilemediğini ancak pratik yönleri üzerinde sınırlı bir etkisi olduğunu göstermektedir.

Ekonomik durumun annelik algısı üzerindeki etkisini reddeden katılımcılardan A5, anneliği daha çok sabit ve değişmeyen bir sorumluluk olarak tanımlamıştır. Örneğin, eşinin vefatından sonra maddi durumunun iyileşmesine rağmen annelik algısının değişmediğini ifade etmiştir. Bununla birlikte, ekonomik rahatlığın, anneliğin sorumluluk boyutunu kolaylaştırdığını da dile getirmiştir. Bu durum, anneliğin bireysel bir deneyim olarak dışsal koşullardan etkilenebileceğini ancak sevgi ve bağlılık gibi temel algıların sabit kaldığını göstermektedir.

Bulgular, ekonomik koşulların annelik deneyimini farklı şekillerde etkileyebileceğini ortaya koymaktadır. Çoğunlukla pratik ve lojistik yönlerde etkili olan ekonomik durumun, anneliğin özünü oluşturan sevgi ve bağlılık gibi değerler üzerinde belirgin bir etkisi olmadığı görülmüştür. Ancak, ekonomik koşulların getirdiği olanaklar ya da zorluklar, anneliğin günlük yaşamda nasıl sürdürüldüğünü önemli ölçüde şekillendirmektedir. Literatürde de ekonomik koşulların ebeveynlikteki rolü ve anne-çocuk ilişkisine etkisi üzerine yapılan araştırmalar bu çalışmayı desteklemektedir (Hastings vd., 2005).

Çalışma grubundaki katılımcıların büyük çoğunluğu, eğitim durumunun annelik algısı üzerinde etkili olduğunu ifade etmiştir. Yedi katılımcı eğitim düzeyi ve annelik algısı arasında bir bağlantı olduğunu belirtirken, üç katılımcı bu iki olgunun birbirinden bağımsız olduğunu ifade etmiştir. Bu bulgular, eğitim düzeyinin, annelerin çocuk yetiştirme konusundaki bilgi ve farkındalıklarını artırarak annelik algısını şekillendirebileceğini göstermektedir.

Eğitim durumunun annelik algısı üzerindeki etkisini vurgulayan katılımcılar, eğitimli annelerin çocukların gelişimi, bakımı ve eğitimi konusunda daha bilinçli ve

sistematik bir yaklaşım sergilediklerini ifade etmişlerdir. Literatürde yer alan eğitim seviyesinin ebeveynlik üzerindeki etkilerine dair araştırmalarla uyumlu bir şekilde, eğitimin bireylerin ebeveynlik becerilerini ve yaklaşımlarını geliştirdiğini ortaya koymaktadır. Hoff vd. (2002), ebeveynlerin eğitim düzeyinin çocuk yetiştirme pratikleri ve çocukların gelişimi üzerindeki etkisini ele almaktadır. Bu çalışma, özellikle eğitimli ebeveynlerin çocuklarıyla daha zengin bir dil ortamı sunmaları, gelişimsel ihtiyaçlara yönelik daha bilinçli bir yaklaşım sergilemeleri ve daha destekleyici bir çevre sağlamaları gibi avantajlara sahip olduklarını ortaya koymaktadır.

Diğer yandan, eğitim durumu ile annelik algısı arasında bir ilişki olmadığını ifade eden üç katılımcıya göre, annelik, eğitim seviyesinden bağımsız olarak şekillenen bir rol olup, çocuğa duyulan sevgi ve verilen emeğin temel unsurlar olduğunu ifade etmişlerdir. Bu durum, anneliğin temelinde yatan duygusal bağın ve içgüdülerin, eğitimin sağladığı bilgi ve becerilerden daha önemli bir rol oynayabileceğini göstermektedir.

Çoğunluğun eğitim düzeyinin annelik algısına etkisi olduğunu ifade etmesine karşın, azınlık bir grup, eğitimin bu algıyı değiştirmediğini savunmaktadır. Literatürde yer alan araştırmalar da anneliğin içgüdüsel ve sevgisel bir rol olarak ele alınabileceğini, ancak eğitim seviyesinin annelik pratiğini etkileyebileceğini öne sürmektedir (Bornstein, 2013). Eğitimli annelerin, çocuk yetiştirme sürecine daha yapılandırılmış ve bilinçli bir yaklaşım geliştirebilme olasılığı bulunurken, eğitime erişimi sınırlı olan anneler, duygusal bağ ve sezgisel yaklaşımlar üzerinden benzer bir annelik algısı geliştirebilir.

Araştırmada, annelerin ekonomik durumları, eğitim düzeyleri, bireysel ve kültürel faktörlerin annelik algısı üzerindeki etkileri detaylı bir şekilde ele alındıktan sonra çalışma grubunda yer alan annelerin annelik deneyimlerine ilişkin bulgular araştırma sorularına paralel şekilde tartışılmıştır.

Araştırmada, normal gelişim gösteren çocuk anneleri ve farklı gelişim gösteren çocuk anneleri annelik kavramını nasıl algıladıkları ve zamanla nasıl değiştiği ve şekillendiği incelendiğinde katılımcıların, anneliği yalnızca biyolojik bir rol olarak değil, aynı zamanda duygusal, manevi ve kişisel bir dönüşüm süreci olarak tanımladıkları görülmektedir. Anneler, annelik deneyimleri boyunca sabır, sorumluluk, bilinçlenme ve farkındalık gibi değerleri geliştirdiklerini ifade etmişlerdir. Bu bulgular, anneliğin yalnızca çocuğa bakım verme görevini üstlenmek değil, aynı zamanda bireyin kendi içsel yolculuğunu zenginleştiren bir süreç olduğunu göstermektedir. Literatürde, anneliğin bireylerin yaşam perspektifini dönüştürme potansiyeli üzerine yapılan çalışmalar, bu bulguları desteklemektedir (Bornstein, 2013).

Araştırma bulguları, annelik deneyiminin kadınların bilinç düzeylerinde ve yaşam perspektiflerinde derin etkiler yarattığını göstermektedir. Katılımcıların bilinçlenme ve farkındalık süreçleriyle ilgili vurguları, anneliğin bireylerin yaşamını nasıl dönüştürdüğünü göstermektedir. Hays (1999)'in yoğun annelik kavramı, anneliğin yalnızca çocuğa bakım sağlayan bir biyolojik görev olmaktan öte, toplumsal normlar ve ideallerle yüceltilen bir rol olduğunu vurgular. Bu yaklaşım, anneliği fedakârlık, duygusal adanmışlık ve sürekli bağlılık gerektiren bir kimlik olarak tanımlar. Toplumun bu şekilde idealize ettiği annelik algısı, kadınların anneliği kutsal ve özel bir sorumluluk olarak görmelerine zemin hazırlayabilir. Hays'e göre, yoğun annelik anlayışı, kadınların kendi annelik deneyimlerini anlamlandırma süreçlerini, toplumsal beklentiler ve kültürel değerler doğrultusunda şekillendirebilir. Çalışmada, katılımcılar annelikten önce bu role dair sahip oldukları düşüncelerin yetersiz olduğunu, ancak annelik deneyimiyle birlikte bilinç düzeylerinin ve farkındalıklarının arttığını ifade etmişlerdir. Bu süreç, bireylerin annelik deneyimiyle daha önce fark etmedikleri sorumlulukları ve duygusal derinlikleri keşfetmelerine olanak sağlamıştır.

Annelik algısının kutsallık ve özel olma kavramları etrafında şekillenmesi, anneliğin toplumdaki ve bireysel yaşamdaki anlamını güçlendirmektedir. Çalışmada yer alan annelerin, anneliği yalnızca bir sorumluluk değil aynı zamanda kutsal bir

görev olarak algıladıkları, annelik süreciyle birlikte bu rolün manevi derinliğini ve anlamını daha iyi kavradıkları görülmektedir. Annelerin duygusal bağlılık ve fedakârlık vurguları, Chodorow'un (1999) anneliğin kültürel ve sosyal boyutlarına dair görüşleriyle paralellik göstermektedir. Annelik, birçok toplumda duygusal bağlılık ve fedakârlık ile idealize edilen bir rol olarak algılanmaktadır. Katılımcıların, anneliği bu kadar yüksek bir anlamla ilişkilendirmesi, anneliğin toplumsal algılar ve bireysel deneyimlerle nasıl harmanlandığını göstermektedir.

Sabır ve sorumluluk, annelik deneyimi boyunca kadınların yaşamlarında derin etkiler yaratan unsurlar olarak öne çıkmaktadır. Ruddick (1989), anneliğin içsel süreçlerini ve annelerin pratik bilgeliğinin sabır, özveri ve sorumluluk harmanlandığını iddia etmektedir. Sabır ve annelik ilişkisi birlikte yol alan iki önemli unsurdur. Ruddick (1989) ebeveynlik sürecindeki zorlukların bireylerin sabır ve stres yönetimi becerilerini geliştirmesine katkıda bulunduğunu ifade etmektedir. Çalışmadaki katılımcılar da, annelikle birlikte sabır duygularının yoğunlaştığını ve sorumluluk bilincinin arttığını belirtmişlerdir. Bu durum, anneliğin yalnızca bir rol değil, aynı zamanda bireyin karakter gelişimini etkileyen bir deneyim olduğunu göstermektedir.

Araştırmada, normal gelişim gösteren çocuk anneleri ile farklı gelişim gösteren çocuk annelerinin hamilelik süreçleri incelendiğinde, bu deneyimin bireysel farklılıklar ve çok yönlü etkilerle şekillendiği görülmüştür. Bulgular, hamilelik sürecinin yalnızca fiziksel değil, aynı zamanda duygusal ve ruhsal etkilerle anlam kazandığını ortaya koymaktadır. Katılımcılar, hamilelik sürecinde yaşadıkları fiziksel zorlukların yanı sıra bu sürecin duygusal yönlerine de vurgu yapmışlardır. Bu durum, hamileliğin bireylerin yaşamında biyolojik bir süreç olmanın ötesine geçtiğini ve duygusal, manevi bir deneyim olarak anlam kazandığını göstermektedir.

Hamilelikte yaşanan fiziksel durumlar, kadınların bu süreci nasıl algıladığı üzerinde doğrudan etkili olmuştur. Katılımcılar, bulantı, kusma, kansızlık gibi yaygın belirtilerden ciddi komplikasyonlara kadar değişen fiziksel zorluklar yaşadıklarını

ifade etmişlerdir. Bununla birlikte, bazı katılımcılar hamileliklerini rahat ve keyifli bir süreç olarak tanımlamışlardır. Bu bulgular, hamilelik deneyiminin bireyden bireye büyük farklılıklar gösterebileceğini ve bu sürecin fiziksel etkilerinin, kadınların hamilelik algısında önemli bir yer tuttuğunu göstermektedir.

Hamilelik süreci, fiziksel etkilerin yanı sıra önemli bir duygusal ve ruhsal deneyim olarak da ortaya çıkmıştır. Katılımcılardan biri, fiziksel olarak bir sorun yaşamamış olmasına rağmen, hamilelik boyunca korku ve endişe gibi duygusal zorluklar yaşadığını belirtmiştir. Literatürde de hamilelik sürecinin, annenin zihinsel sağlığı ve duygusal uyum süreçleri üzerinde güçlü bir etkiye sahip olduğu ifade edilmektedir (Folliard vd., 2020). Bu bağlamda, araştırmada annelerin hamilelik süreçlerine dair deneyimleri, bu dönemin yalnızca fiziksel değil, aynı zamanda duygusal bir adaptasyon süreci olduğunu ortaya koymaktadır.

Normal gelişim gösteren çocuk anneleri ve farklı gelişim gösteren çocuk annelerinin hamilelik süreçleri arasında dikkate değer farklılıklar gözlemlenmiştir. Farklı gelişim gösteren çocuk annelerinin genellikle daha yüksek düzeyde stres ve endişe yaşadığı görülmüştür. Bu durum, annenin bebeğin sağlığına yönelik artan kaygıları ve yaşanan fiziksel komplikasyonlarla ilişkilidir. Buna karşın, normal gelişim gösteren çocuk anneleri genellikle hamilelik süreçlerini daha az stresli ve daha olumlu bir deneyim olarak tanımlamışlardır. Bu bulgular, hamilelik deneyiminin bireysel olduğu kadar, yaşanan koşullar ve beklentiler doğrultusunda da şekillendiğini göstermektedir.

Araştırma bulguları, hamilelik sürecinin yalnızca bir biyolojik olay olmadığını, kadınların yaşamında manevi, duygusal ve kişisel bir dönüşüm süreci olarak da değerlendirildiğini ortaya koymaktadır. Bu bulgular, Chodorow'un (1978) anneliğin toplumsal ve kültürel normlarla şekillendiği görüşüyle uyumludur. Hamilelik süreci, bireyin yalnızca fizyolojik değişimlere değil, aynı zamanda duygusal dayanıklılık, sabır ve sorumluluk gibi değerlerin gelişimine katkıda bulunmasını sağlayan bir deneyimdir. Hamilelik süreci, anneliğin temel taşlarından

biri olarak, kadınların yaşam perspektiflerinde ve duygusal gelişimlerinde derin izler bırakmaktadır.

Araştırmada, farklı gelişim gösteren çocuk annelerinin bebeklerinin sağlık durumlarını ilk öğrendiklerinde yaşadıkları deneyimlere ilişkin bulgular, bu sürecin duygusal, bilişsel ve davranışsal düzeylerde derin etkiler yarattığını ortaya koymaktadır. Katılımcıların ifadeleri, bu sürecin genellikle yoğun bir şok ve anlamlandıramama ile başladığını, ardından çökme ve ağlama gibi duygusal tepkilerle devam ettiğini göstermektedir. Daha sonraki aşamalarda ise kabullenme ve durumu sürdürme, hatta bazı durumlarda pozitif bir bakış açısıyla durumu yeniden anlamlandırma çabalarının ön plana çıktığı görülmektedir. Bu durum, annelerin bu süreçte duygusal tepkilerinin evreler halinde ilerlediğini ve her bir evrede farklı başa çıkma stratejileri geliştirdiklerini göstermektedir.

Annelerin bebeklerinin sağlık durumlarını ilk öğrendiklerinde yaşadıkları yoğun şok ve anlamlandıramama hali, bu deneyimin genellikle ani ve beklenmedik bir şekilde yaşandığını göstermektedir. Katılımcı ifadelerinde "şok oldum", "aslında anlayamadım" gibi ifadeler, annelerin bu bilgi karşısındaki hazırlıksızlıklarını ve durumu anlamlandırmakta zorlandıklarını yansıtmaktadır. Bu bulgu, Kübler-Ross'un (1969) yas modelindeki inkar ve şok evreleriyle örtüşmektedir. Literatürde de, ebeveynlerin çocuklarının özel sağlık durumlarını öğrendiklerinde genellikle bir anlamlandırma sürecine girdikleri ve bu sürecin sıklıkla karmaşık duygularla eşlik ettiği ifade edilmektedir (Akt. Gören, 2016). Şok ve anlamlandıramama hali, ebeveynlerin duruma ilişkin bilişsel ve duygusal uyum süreçlerini zorlaştıran bir faktör olarak görülmektedir.

Çökme ve ağlama, annelerin sağlık durumlarına yönelik bilgi aldıktan sonra yaşadıkları en yaygın duygusal tepkilerden biridir. Katılımcıların "sürekli hep ağladım", "çöktüm" gibi ifadeleri, bu dönemin duygusal yükünü ve ebeveynlerin yaşadığı çaresizliği vurgulamaktadır. Bu bulgu, Lazarus ve Folkman'ın (1984) stres ve başa çıkma teorisine göre, bireylerin kontrol edemedikleri durumlar karşısında

sıklıkla duygusal bir başa çıkma stratejisi olan ağlamaya başvurduklarını ortaya koymaktadır. Çalışmada, annelerin yaşadığı bu yoğun duygusal çöküş, sürecin başlangıcındaki belirsizliğin ve korkunun bir sonucu olarak değerlendirilebilir. Ancak bu tepkiler, aynı zamanda bireylerin duygusal yüklerini hafifletme ve durumla başa çıkma stratejilerinin bir parçasıdır.

Kabullenme ve sürdürme, özellikle annelerin çocuklarının sağlık durumlarını anlamaya ve bu durumla yaşamlarını yeniden düzenlemeye başladıkları bir aşama olarak dikkat çekmektedir (Gören, 2016). Katılımcılar, kabullenme sürecinde hem duygusal hem de pratik bir adaptasyon geliştirdiklerini belirtmişlerdir. “Kabullenme evresini aştım”, “anladığını görüyorum” gibi ifadeler, annelerin çocuklarıyla duygusal bağlarını güçlendirdiklerini ve bu bağlamda yaşamlarını yeniden anlamlandırdıklarını göstermektedir. Literatürde de, ebeveynlerin kabullenme süreçleri, ailelerin kriz anlarında uyum geliştirme ve direnç oluşturma kapasiteleriyle ilişkilendirilmektedir (Gören, 2016). Kabullenme sürecindeki bu değişim, annelerin duygusal dayanıklılığının bir göstergesi olarak yorumlanabilir.

Bazı annelerin, çocuklarının özel durumları karşısında üzüntü ve çaresizlikle birlikte olumlu bir bakış açısı geliştirme çabası dikkat çekicidir. "Polyanna" yaklaşımı olarak tanımlanan bu tutum, annelerin yaşadıkları olumsuzlukları daha az travmatik hale getirmek için geliştirdikleri bir başa çıkma stratejisi olarak değerlendirilebilir. Katılımcıların bu yaklaşımı benimsemesi, onların zorluklara rağmen umutlu kalmaya ve yaşamlarını anlamlandırmaya yönelik güçlü bir eğilim sergilediklerini göstermektedir. Aynı zamanda yas tepkisinin kişiye özel ve biricik olduğu anlaşılmaktadır. Yası tutulan kayıp aslında zihinde oluşturulan ideal çocuğun kaybıdır (Gören, 2016).

Sonuç olarak, farklı gelişim gösteren çocuk annelerinin bebeklerinin sağlık durumlarını ilk öğrendiklerinde yaşadıkları deneyimler, şok ve anlamlandıramama ile başlayan, çökme ve ağlama gibi yoğun duygusal tepkilerle devam eden ve nihayetinde kabullenme, sürdürme ve olumlu bakış açıları geliştirme ile sonuçlanan

bir süreci içermektedir. Bu bulgular, annelerin bu zorlu süreçteki duygusal tepkilerinin yalnızca bireysel değil, aynı zamanda toplumsal ve kültürel etkilerle de şekillendiğini ortaya koymaktadır.

Araştırmada, farklı gelişim gösteren çocuk annelerinin çocuklarının özel durumlarına dair düşüncelerini ve çözüm arayışlarını anlamaya yönelik bulgular, bu sürecin karmaşık ve çok yönlü olduğunu göstermektedir. Annelerin ifadeleri, çocuklarının durumlarını anlamaya çalışırken hem bilişsel hem de duygusal yoğunluk yaşadıklarını ve bu süreçte çeşitli başa çıkma stratejileri geliştirdiklerini ortaya koymaktadır. Katılımcılar, çözüm arayışında oldukları bu dönemi hem bilimsel bilgiye erişim hem de duygusal dayanıklılık geliştirme çabalarıyla tanımlamışlardır.

Araştırma ve tedavi arayışı, annelerin çocuklarının durumlarını anlamak ve bu durumla başa çıkmak için gösterdikleri yoğun çabaları ortaya koymaktadır. Katılımcıların, tıbbi ve alternatif yöntemlere yönelerek çocuklarının sağlık durumları hakkında daha fazla bilgi edinmeye çalıştıkları görülmektedir. Örneğin, "çok araştırdık" ve "bütün nörologlara gidildi" gibi ifadeler, annelerin bu süreçte ne kadar kapsamlı bir çaba sarf ettiğini vurgulamaktadır. Bu bulgular, Lazarus ve Folkman'ın (1984) stresle başa çıkma teorisiyle uyumludur; bu teoriye göre bireyler, kontrol edilemez durumlar karşısında çözüm odaklı stratejiler geliştirerek stresle başa çıkmaya çalışırlar. Katılımcıların araştırma süreçleri, onların hem çocuklarının sağlık durumunu anlamaya hem de uygun müdahaleleri bulmaya yönelik kararlılıklarını göstermektedir.

Annelerin çocuklarının durumlarına ilişkin genetik ve kromozom bozukluklarıyla ilgili düşünceleri, bu sürecin belirsizlik ve bilgi eksikliğiyle nasıl şekillendiğini ortaya koymaktadır. Katılımcılar, genetik testler ve uzman değerlendirmeleriyle bu durumları anlamaya çalışırken, çoğu zaman sınırlı veya yetersiz bilgilendirme ile karşılaştıklarını ifade etmişlerdir ve bu sürecin çok karmaşık ve belirsizlik dolu olduğunu belirtmişlerdir. Literatürde de, ebeveynlerin

genetik tanılama süreçlerinde sıklıkla bilgilendirme eksikliği yaşadıkları ve bu durumun onların kaygılarını artırdığı belirtilmektedir (Cohen, 1999). Anneler, genetik sonuçlara dair yeterli bilgiye erişememenin getirdiği belirsizlikle başa çıkmak için yoğun bir çaba göstermiştir.

Beyinle ilgili sorunlar teması, annelerin çocuklarının durumlarının kökenlerini anlamaya yönelik çabalarını ve bu süreçte yaşadıkları duygusal zorlukları ele almaktadır. Katılımcılar, çocuklarının yaşadığı sorunların beynin yapısal veya işlevsel durumlarıyla bağlantılı olduğunu anlamış ve bu durumun getirdiği çaresizlik hissini dile getirmişlerdir. Literatürde de, nörolojik kökenli sağlık sorunlarıyla karşılaşan ebeveynlerin genellikle bilgiye ulaşma ve bu bilgiyi anlamlandırma sürecinde zorlandıkları belirtilmektedir (Vosough, 2022).

Sonuç olarak, farklı gelişim gösteren çocuk annelerinin, çocuklarının özel durumlarına dair düşünceleri ve çözüm arayışları, yoğun bir araştırma süreci, bilgi edinme çabası ve duygusal uyum geliştirme aşamalarını içermektedir. Anneler, çocuklarının durumlarını anlamak ve bu duruma yönelik çözümler üretmek için hem bilişsel hem de duygusal düzeyde büyük çaba göstermektedirler. Bu süreç, onların hem çocuklarıyla hem de kendi yaşamlarıyla ilgili derin bir anlam arayışına dönüştüğü görülmektedir.

Araştırmada, normal gelişim gösteren çocuk anneleri ile farklı gelişim gösteren çocuk annelerinin emzirme süreçlerine yönelik algı ve deneyimleri incelendiğinde, emzirmenin yalnızca fiziksel bir beslenme süreci değil, aynı zamanda anne-bebek bağını güçlendiren, annelik kimliğini pekiştiren bir deneyim olduğu görülmektedir. Emzirme süreci, her anne için farklı anlamlar taşımakta ve bu süreç, fiziksel, duygusal ve sosyal boyutlarıyla çok yönlü bir deneyim olarak tanımlanmaktadır.

Katılımcılar, emzirmenin anne-bebek arasındaki güçlü bir bağ kurmada önemli bir rol oynadığını ve bu sürecin annelik kimliğini somutlaştıran bir deneyim

olduğunu ifade etmişlerdir. Çalışmada elde edilen bulgular, emzirmenin yalnızca bir beslenme faaliyeti olmadığını, aynı zamanda annelik duygusunu pekiştiren ve anneler için derin anlamlar taşıyan bir süreç olduğunu ortaya koymaktadır.

Bazı anneler, emzirmenin başlangıcında yaşadıkları zorluklara rağmen bu sürecin zamanla daha anlamlı hale geldiğini belirtmişlerdir. A8 numaralı katılımcının *"İlk emzirdiğimde çok acı çektim... ama sonrası muhteşem"* ifadesi, emzirme sürecinin fiziksel zorluklara rağmen anneler için tatmin edici bir deneyim olarak değerlendirildiğini göstermektedir. Literatürde de, emzirme sürecinin anne-bebek bağını güçlendirdiği ve annelerde özgüven duygusunu artırdığı ifade edilmektedir (Annagür ve Annagür, 2012).

Emzirme sürecinde yaşanan olumsuz deneyimler, özellikle fiziksel ve teknik zorluklar annelerde başarısızlık ve yetersizlik duygularına yol açabilir. Literatürde de, emzirme sürecinde yaşanan fiziksel zorlukların annelerin psikolojik iyilik halini olumsuz etkileyebileceği belirtilmektedir (McFadden et al., 2017).

Normal gelişim gösteren çocuk anneleri, emzirme sürecini genellikle fiziksel bir bağlanma ve mutluluk deneyimi olarak tanımlarken, farklı gelişim gösteren çocuk anneleri, bu süreci bebeklerinin özel durumlarına uyum sağlama gerekliliği bağlamında daha karmaşık bir şekilde deneyimlemişlerdir. Bu durum, emzirme sürecindeki deneyimlerin yalnızca annenin bireysel koşullarına değil, aynı zamanda bebeğin özel ihtiyaçlarına göre de farklılık gösterdiğini ortaya koymaktadır.

Sonuç olarak, emzirme süreci, anneler için çok boyutlu bir deneyimdir ve fiziksel beslenmenin ötesinde duygusal ve sosyal anlamlarla yüklüdür. Bu süreç, annelik kimliğini pekiştiren, anne-bebek bağını güçlendiren ve her annenin kendine özgü koşullarına göre şekillenen bir süreç olarak tanımlanmaktadır.

Araştırmada, normal gelişim gösteren çocuk anneleri ve farklı gelişim gösteren çocuk annelerinin çocuklarına yönelik geleceğe dair beklenti ve endişeleri incelendiğinde, annelerin çocuklarının mutluluğu, sağlığı, başarıları ve sosyal çevreleri ile ilgili umut ve kaygılar taşıdıkları görülmüştür. Katılımcılar, çocuklarının gelecekte bağımsız, mutlu ve sağlıklı bireyler olmalarını istediklerini belirtmişlerdir. Özellikle farklı gelişim gösteren çocuk anneleri, çocuklarının sosyal çevre tarafından kabul görmesi ve yaşamlarını bağımsız bir şekilde sürdürebilmeleri gibi konulara yoğunlaşmaktadır.

Annelerin çocuklarına yönelik geleceğe dair beklentileri, literatürde de ele alınan temel konularla örtüşmektedir. Hastings ve arkadaşları (2005), farklı gelişim gösteren çocukların ebeveynlerinin, çocuklarının sosyal kabul görmesine ve bağımsızlık kazanmalarına yönelik umutlarının, aynı zamanda endişelerle de harmanlandığını ifade etmektedir. Çalışmada da bu durum, annelerin ifadelerinde açıkça görülmektedir. Örneğin, bir katılımcı, *"Onun bağımsız olmasını istiyorum ama bu nasıl olacak bilmiyorum. İnsanlar hep farklı davranacak diye korkuyorum"* diyerek çocuğunun toplumsal kabul görme sürecine dair endişesini dile getirmiştir.

Geleceğe yönelik beklentilerdeki farklılıklar, çocukların gelişim durumlarına göre şekillenmektedir. Normal gelişim gösteren çocuk anneleri daha çok eğitim, meslek ve sosyal başarılar gibi somut hedeflere odaklanırken, farklı gelişim gösteren çocuk anneleri, çocuklarının sağlık durumu ve sosyal kabul gibi temel konulara öncelik vermektedir. Bornstein (2013), anneliğin bireyin farkındalığını ve sorumluluk duygusunu artıran bir dönüşüm süreci olduğunu belirtmektedir. Bu çalışmada da anneler, annelikle birlikte çocuklarının ihtiyaçlarını daha derin bir şekilde algıladıklarını ifade etmişlerdir.

Annelerin çocuklarının geleceğine yönelik umutlarının yanı sıra, belirsizlikler ve zorluklarla ilgili endişeleri de dikkat çekicidir. Toplumun, özellikle farklı gelişim gösteren çocuklara yaklaşımı ve yeterli destek mekanizmalarının eksikliği, annelerin geleceğe yönelik kaygılarını artırmaktadır. Katılımcıların ifadelerinde yer alan bu

kaygılar, Hastings vd. (2005) toplumsal önyargılar konusundaki bulgularını desteklemektedir. Anneler, çocuklarının karşılaşabileceği sosyal zorlukları önceden öngörerek bu zorluklara çözüm bulmaya çalışmaktadır.

Sonuç olarak, annelerin geleceğe dair beklenti ve endişeleri, onların bireysel deneyimleri, çocuklarının gelişim durumları ve toplumsal bağlamla şekillenmektedir. Bu durum, annelik sürecinin karmaşıklığını ve derinliğini ortaya koymakta, destek sistemlerinin annelerin bu süreçte yalnız bırakılmaması için önemini vurgulamaktadır.

5.3. Öneriler

5.3.1. İleri araştırmalara yönelik öneriler

Annelik algısının farklı kültürel, sosyal ve ekonomik yapılar içindeki etkilerini inceleyen uzun vadeli araştırmalar yapılması önerilmektedir.

Bu çalışmanın sonuçları, annelik algısının bireysel ve çevresel faktörlerle nasıl değiştiğini anlamak için daha geniş kapsamlı örneklem gruplarıyla tekrarlanabilir.

Çocuk gelişimi, beslenme, sağlık ve psikoloji gibi alanlarda bilgi ve farkındalığı artıracak eğitim programları özellikle düşük eğitim düzeyine sahip annelere yönelik olarak geliştirilebilir. Böylece, bu annelerin de çocuk bakımı ve gelişiminde daha bilinçli ve etkili kararlar alabilmesi sağlanabilir.

Maddi durumu kısıtlı olan ailelerin çocuk bakımında yaşadığı zorluklar göz önüne alındığında, bu ailelere yönelik sosyal yardımların artırılması önerilmektedir. Çocuk bakımını destekleyici nakdi yardımlar ve düşük gelirli ailelerin sağlık ve

eğitim hizmetlerinden ücretsiz veya indirimli faydalanabileceği programlar oluşturulabilir.

Hamilelik ve doğum sonrası dönemde annelere yönelik psikolojik danışmanlık ve destek hizmetlerinin yaygınlaştırılması önerilmektedir.

Emzirme sürecinde fiziksel ve duygusal zorluk yaşayan annelere yönelik destek programları ve bilgilendirme hizmetleri sağlanmalıdır. Emzirme konusunda yaşanan sorunların çözümüne yönelik rehberlik sunan ve annelerin ihtiyaçlarına yanıt verebilecek danışmanlık hizmetlerinin geliştirilmesi önerilmektedir.

Eş desteğinin annelik deneyimini olumlu yönde etkilediği bulgusundan hareketle, aile içinde sorumlulukların paylaşımı teşvik edilmelidir. Aile içi destek mekanizmalarını güçlendirerek eş ve aile desteğinin önemine vurgu yapılmalı ve toplumsal farkındalık artırılmalı.

Toplumun özel gereksinimli çocuklara ve ailelerine yönelik algısını dönüştürmek için farkındalık kampanyaları düzenlenmelidir.

5.3.2. Uygulayıcılara yönelik öneriler

Ailelere yönelik sosyal destek mekanizmalarının yaygınlaştırılması ve etkinliğinin artırılması sağlanmalıdır. Bu kapsamda, farklı gelişim gösteren çocuklara sahip ailelerin sosyal izolasyondan kurtulmaları için yerel düzeyde destek grupları ve sosyal etkinlikler düzenlenmelidir. Özellikle annelerin ruh sağlığını destekleyecek ve onları sosyal olarak güçlendirecek eğitimler, danışmanlık hizmetleri ve grup terapileri düzenlenmelidir.

Sağlık, eğitim ve sosyal hizmet alanlarında çalışan uygulayıcılar, ailelere bütüncül hizmet sunabilmek için iş birliği içinde çalışmalıdır. Farklı disiplinlerden uzmanların katılımıyla ailelerin ihtiyaçlarına yönelik özel çözümler üretilmelidir.

Okullar ve diğer eğitim kurumları, farklı gelişim gösteren çocukların entegrasyonunu ve annelerin eğitim süreçlerine aktif katılımını desteklemelidir. Ebeveynler için rehberlik hizmetleri ve bilgilendirme toplantıları düzenlenmelidir.

Kamu ve özel sektör kuruluşları, çalışan anneler için esnek çalışma saatleri, kreş desteği ve psikolojik danışmanlık gibi politikalar geliştirmelidir.

5.3.3. Politika yapıcılara yönelik öneriler

Belediyeler, mahalle düzeyinde aile destek merkezleri kurarak annelere yönelik sosyal ve ekonomik destek sağlayabilir. Bu merkezlerde danışmanlık, eğitim ve sosyal etkinlikler sunulmalıdır.

Tüm çocukların, özellikle farklı gelişim gösteren çocukların, eğitim hizmetlerine erişimini artırmak için daha kapsayıcı eğitim politikaları oluşturulmalıdır. Okullarda özel gereksinimli çocuklara yönelik destek hizmetleri ve aile katılımını teşvik eden politikalar geliştirilmelidir.

Hamilelik, doğum ve doğum sonrası süreçlerde annelere yönelik ücretsiz ve erişilebilir psikolojik destek ve danışmanlık hizmetleri sunulmalıdır. Ayrıca, farklı gelişim gösteren çocukların erken tanı ve tedavisine yönelik sağlık hizmetleri yaygınlaştırılmalıdır.

Farklı gelişim gösteren çocuklara sahip ailelere yönelik toplumsal önyargıları azaltmak ve sosyal kabulü artırmak için ulusal farkındalık kampanyaları

başlatılmalıdır. Bu kampanyalar, ailelere yönelik toplumsal desteğin önemini vurgulamalıdır.

Yerel yönetimlere, ailelerin ihtiyaçlarına yönelik sosyal hizmetlerin yaygınlaştırılması konusunda daha fazla yetki ve kaynak sağlanmalıdır. Örneğin, mahalle düzeyinde aile destek merkezleri kurulabilir.

Eğitim, sağlık ve sosyal hizmet alanlarında çalışan kurumlar arasında iş birliğini teşvik edecek entegre aile politikaları oluşturulmalıdır. Bu politikalar, annelere yönelik hizmetlerin daha etkili bir şekilde sunulmasını sağlayabilir.

KAYNAKÇA

Aassve, A. Goisis, A. ve Sironi, M. (2012). Happiness and childbearing across Europe. *Social indicators research, 108,* 65-86.

Acar, F. (1993). Women and university education in Turkey. *Higher Education in Europe, 18*(4), 65-77.

Aksoy, V. ve Diken, İ.H.(2009). Annelerin Ebeveynlik Öz Yeterlik Algıları ile Gelişimi Risk Altında Olan Bebeklerin Gelişimleri Arasındaki İlişkiyi İnceleyen Araştırmalara Bir Bakış. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi, 10 (1),* 59-68.

Aktaş, D. ve Gökgöz, N. (2015). Kadınların doğum yöntemlerine ilişkin düşünce ve memnuniyetlerinin belirlenmesi. *Ankara Sağlık Bilimleri Dergisi, 4*(1), 65-82.

Aktaş Özkafacı, A. (2012). *Annenin çocuk yetiştirme tutumu ile çocuğun sosyal beceri düzeyi arasındaki ilişkinin incelenmesi*. İstanbul Arel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Yüksek Lisans Tezi.

Akyol, A. (2023). Çalışan Anneler Araştırmaları Üzerine Bir İnceleme. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, *27*(3), 491-508.

Allmark, P. Boote, J., Chambers, E., Clarke, A., McDonnell, A., Thompson, A., ve Tod, A. M. (2009). Ethical issues in the use of in-depth interviews: literature review and discussion. *Research Ethics, 5*(2), 48-54.

Annagür, B. B. ve Annagür, A. (2012). Doğum sonrası ruhsal durumun emzirme ile ilişkisi. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar, 4*(3), 279-292.

Apay, S. E. ve Pasinlioğlu, T. (2009). Kesitsel Bir Çalışma: Kadınların Doğum Sonrası Fonksiyonel Durumlarının İncelenmesi. *Hemşirelikte Araştırma Geliştirme Dergisi*, *11*(1), 20-29.

Arslan, S., Okçu, G., Coşkun, A.M., ve Temiz, F.(2019). Kadınların Gebeliği Algılama Durumu ve Bunu Etkileyen Faktörler. *HSP dergisi, 6(1),* 179-192.

ASHB, 2021 Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı (ASHB). (2021). *"Sosyal Ve Ekonomik Destek Hizmeti."* Erişim tarihi: 29.11.2024. https://www.aile.gov.tr/chgm/uygulamalar/sosyal-ve-ekonomik-destek-hizmeti/

Atasoy, N., Bayar, Ü., Sade, H., Konuk, N., Atik, L., Barut, A., ve Tanrıverdi, A. (2004). Doğum sonrası dönemde depresif belirti düzeyini etkileyen klinik ve sosyodemografik risk etkenleri. *Journal of Clinical Obstetrics & Gynecology, 14(5), 252-257.*

Bandura, A. (1978). Self-efficacy: Toward a unifying theory of behavioral change. *Advances in behaviour research and therapy*, *1*(4), 139-161.

Bandura, A. (1982). Self-efficacy mechanism in human agency. *American psychologist,* 37(2), 122.

Belsky, J. (1984). The determinants of parenting: A process model. *Child development*, 83-96.

Bian, Q., Chen, Y., Greenfield, P. M. ve Yuan, Q. (2022). Mothers' experience of social change and individualistic parenting goals over two generations in urban China. *Frontiers in Psychology, 12*, 487039.

Bianchi, S. M. ve Milkie, M. A. (2010). Work and family: Research and policy perspectives. *Journal of Marriage and Family*, 72(3), 705-725.

Biber, K. (2012). *Portage erken eğitim programının aile ve kurum ortamında yaşayan 5–6 yaş çocuklarının gelişimleri ile aile katılım düzeyleri üzerindeki etkisi*. Marmara Universitesi. Doktora Tezi.

Blacher, J. ve Baker, B. L. (2007). Positive impact of intellectual disability on families. *American Journal on Mental Retardation, 112*(5), 330-348.

Boakye, A. O., Dei Mensah, R., Bartrop-Sackey, M., ve Muah, P. (2021). Juggling between work, studies and motherhood: The role of social support systems for the attainment of work–life balance. *SA Journal of Human Resource Management, 19*, 10.

Bornstein, M. H. (Ed.). (2002). *Handbook of Parenting: Biology and Ecology of Parenting* (Vol. 2). Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum Associates.

Bornstein, M. H. (2013). *Cultural approaches to parenting*. Psychology Press.

Bornstein, M. C. ve Bradley, R. H. (Eds.). (2003). *Socioeconomic status, parenting, and child development*. Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum.

Bowlby, J. (2012). *Bağlanma*. Pinhan Yayıncılık

Boz, İ., Özçetin, E. ve Tezkereci, G. (2018). İnfertilitede Anne Olma:Kuramsal Bir Analiz. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar, 10(4),* 506-521.

Braun, V. ve Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology*, 3, 77-101.

Bronfenbrenner, U. (1986). Ecology of the family as a context for human development: Research perspectives. *Developmental Psychology*, 22(6), 723–742. https://doi.org/10.1037/0012-1649.22.6.723

Buldur, A. H. ve Göcen, G. (2021). Plansız gebelik sürecindeki kadınların dini, manevi ve psikolojik durumlarının incelenmesi. *Değerler Eğitimi Dergisi, 19*(42), 337-374.

Can Öztürk, E. (2018). *Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Aile İşlevleri İle Duygu Düzenleme Becerileri ve Bağlanma Stilleri Arasındaki İlişki*. İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aile Danışmanlığı ve Eğitimi Anabilim Dalı. Yüksek Lisans Tezi.

Chao, R. K. (1994). Beyond parental control and authoritarian parenting style: Understanding Chinese parenting through the cultural notion of training. *Child development*, *65*(4), 1111-1119.

Chodorow, N. (1978). Mothering, object-relations, and the female oedipal configuration. *Feminist studies*, *4*(1), 137-158.

Chodorow, N. (1999). *The reproduction of mothering: Psychoanalysis and the sociology of gender*. University of California Press.

Cohen, M. S. (1999). Families coping with childhood chronic illness: A research review. *Families, Systems, & Health, 17*(2), 149.

Cohen, S. ve Wills, T. A. (1985). Stress, social support, and the buffering hypothesis. *Psychological bulletin*, *98*(2), 310.

Coltrane, S. (1996). *Family Man: Fatherhood, housework, and gender equity*. Oxford University Press.

Conger, R. D. ve Donnellan, M. B. (2007). An interactionist perspective on the socioeconomic context of human development. *Annual Reiew of Psychology.*, *58*(1), 175-199.

Cowan, C. P. ve Cowan, P. A. (1992). *When partners become parents: The big life change for couples*. basic books.

Creswell, J. W., & Miller, D. L. (2000). Determining validity in qualitative inquiry. Theory Into Practice, 39, 124–130.

Currie, J. (2004). Motherhood, stress and the exercise experience: Freedom or constraint? *Leisure studies*, *23*(3), 225-242.

Çakan, P. ve Sezer, Ö. (2010). Süreğen Hastalığı Olan Çocuklara Sahip Annelerin Tutumları, Kaygı Düzeyleri ve Diğer Değişkenler Açısından İncelenmesi. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, *20*(2).

Çelik, E. A. ve Erdem, R. (2023). Türkiye'de Özel Gereksinimli Bireylerin Aileleri İçin Yapılmış Aile Eğitim Programlarının Alanyazın İncelenmesi. *Amasya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, *12*(1), 28-60.

Çetin, B. B. (2023). Annelerin Algıladıkları Sosyal Destek ile Ebeveynlik Stres Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *Manisa Celal Bayar Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 11*(1), 1-14.

Çetin, M. E. ve Sönmez, M. (2018). Çoklu yetersizliğe sahip çocuğu olan annelerin yaşadığı güçlüklerin belirlenmesi. *İlköğretim Online, 17*(3).

Çınar, N. ve Hıra, S. (2017). Adölesan annelik. *Journal of Human Rhythm, 3*(1), 15-19.

Deater-Deckard KPS (2004). *Parenting stress.* Yale University Press, New Haven

Declercq, E. R., Sakala, C., Corry, M. P. ve Applebaum, S. (2007). Listening to mothers II: report of the second national US survey of women's childbearing experiences: conducted January–February 2006 for childbirth connection by Harris Interactive® in partnership with Lamaze International. *The Journal of perinatal education, 16*(4), 9.

Demirbaş, M.,, Karabel, M. P. ve İnci, M. B. (2018). Türkiye'de ve Dünya'da değişen sezaryen sıklığı ve olası nedenleri. *Sakarya Tıp Dergisi, 7*(4), 158-163.

Demirel, A. C. ve Batman, H. (2023). Bağlanma Kuramı ve Sosyal Hizmet. *Uluslararası Anadolu Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(3), 682-692. https://doi.org/10.47525/ulasbid.1334197

Desforges, C. ve Abouchaar, A. (2003). *The impact on parental involvement, parental support, and family education pupil achievements and adjustment: A literature review (Report Number 433)*. U.K. Department of Education and Skills. Nottingham (UK): DfES Publications.

Dinçer, M. (2022). Evli Bireylerin Algıladıkları Eş Desteği ile Evlilik Kalite Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Kadın ve Aile Araştırmaları Dergisi*, *2*(2), 297-312.

Duncan, G. J. ve Chase-Lansdale, P. L. (2000). *Welfare reform and child well-being*. Northwestern University.

Dyson, L. L. (1997). Fathers and mothers of school-age children with developmental disabilities: Parental stress, family functioning, and social support. *American journal on mental retardation*, *102*(3), 267-279.

Eagly, A. H. ve Wood, W. (2012). Social role theory. *Handbook of theories of social psychology*, *2*, 458-476.

Epstein, J. L. (2002). School, family, and community partnerships: Preparing educators and improving schools. *ADOLESCENCE-SAN DIEGO-*, *37*, 435-435.

Erdoğan, A. ve Hocaoğlu, Ç. (2020). Doğum sonrası depresyonun tanı ve tedavisi: bir gözden geçirme. *The Medical Journal of Mustafa Kemal University*, *11*(39), 31-37.

Ersoy, A. F. ve Buluş, S. (2019). Engelli Çocuğu Olan Annelerde Tükenmişlik: Nitel Bir Çalışma. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 23(3), 764-781.

Ersoy, E., Karasu, Y., Çelik, E., Ersoy, A., Tokmak, A., ve Taşçı, Y. (2015). Gebeliği plansız olan kadınların kişisel özellikleri ve kontrasepsiyon hakkındaki düşünceleri. *Journal of Clinical and Experimental Investigations, 6*(3), 250-255.

Ersoy, Ö. ve Çürük, A. G. U. N. (2009). Özel gereksinimli çocuğa sahip annelerde sosyal desteğin önemi. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi, 17*(17), 104-110.

Ervüz, C. (2024). *Koruyucu annelerin ve koruyucu aile hizmet modelinden yararlanan çocukların bağlanma stilleri ve bağlanma stillerine ilişkin deneyimleri*. Selçuk Üniversitesi. Doktora Tezi

Folliard, K. J., Crozier, K. ve Wadnerkar Kamble, M. M. (2020). "Crippling and unfamiliar": Analysing the concept of perinatal anxiety; definition, recognition and implications for psychological care provision for women during pregnancy and early motherhood. *Journal of Clinical Nursing, 29*(23-24), 4454-4468.

Gennetian, L. A. ve Knox, V. (2003). Staying single: The effects of welfare reform policies on marriage and cohabitation. *New York: MDRC. http://www. mdrc. org/publications/373/org*.

Gershoff, E. T., Aber, J. L., ve Raver, C. C. (2003). *Child poverty in the US: An evidence-based framework for programs and policies.* In *Promoting positive child, adolescent, and family development: A handbook of program and policy innovations* (pp. 81-136). Sage Publications.

Gibson, D. E. (1994). Mothers' work and family life. *Journal of Family Issues,* 15(4), 518-540.

Gökçek, A. İ. ve Boyacıoğlu, N. E. (2023). Kadınların annelik algısına yönelik bir metafor analizi. *Fenerbahçe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, *3*(2), 205-219.

Gören, A. B. (2016). Engelli çocuğa sahip annelerde yas süreci. *Cumhuriyet İlahiyat Dergisi*, *20*(1), 225-244.

Gray, D. E. (2002). 'Everybody just freezes. Everybody is just embarrassed': Felt and enacted stigma among parents of children with high functioning autism. *Sociology of health & Illness*, *24*(6), 734-749.

Gray, D. E. (2003). Gender and coping: The parents of children with high functioning autism. *Social science & medicine*, *56*(3), 631-642.

Gregory, N. Ö. (2016). Boşanma mı yoksa çocuk için evliliği sürdürmek mi? Çocuğun psikolojik uyumu açısından önemli bir soru. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, *8*(3), 275-289.

Guralnick, M. J. (1997). Effectiveness of early intervention for vulnerable children: A developmental perspective. *American Journal on mental retardation*, *102*(4), 319-345.

Gülay-Ogelman, H. ve Özyürek, A. (2021). Anne-baba tutum ölçekleri (4-12 yaş): geliştirilmesi, geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Uluslararası Eğitim Bilim ve Teknoloji Dergisi*, *7*(1), 1-16.

Hall, S., Bobrow, M. ve Marteau, T. M. (2000). Psychological consequences for parents of false negative results on prenatal screening for Down's syndrome: retrospective interview study. *Bmj*, *320*(7232), 407-412.

Harkness, S. ve Super, C. M. (Eds.). (1996). *Parents' cultural belief systems: Their origins, expressions, and consequences*. Guilford Press.

Hastings, R. P., Beck, A. ve Hill, C. (2005). Positive contributions made by children with an intellectual disability in the family: Mothers' and fathers' perceptions. *Journal of intellectual disabilities*, *9*(2), 155-165.

Hays, S. (1999). *The Cultural Contradictions of Motherhood.* New Haven, CT: Yale University Press.

Henderson, A. C., Harmon, S. M., & Houser, J. (2010). A new state of surveillance? Applying Michel Foucault to modern motherhood. *Surveillance & Society*, *7*(3/4), 231-247.

Hochschild, A. R., ve Machung, A. (2012). *The Second Shift: Working Families and the Revolution at Home.* Penguin Books.

İnekçi, R. (2018) *Serebral Palsili Çocuğa Sahip Annelerin Annelik Algısı.* Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Yüksek Lisans Tezi

Jiao, M. (2019). Mothering and motherhood: Experience, ideology, and agency. *comparative literature studies*, *56*(3), 541-556.

Kağıtçıbaşı, Ç. (1996). *Family and human development across cultures: A view from the other side*. Psychology Press.

Kara, B. C., ve Coşkun, İ. (2022). Erken Çocukluk Döneminde Normal Gelişim Gösteren Çocuğu Olan Anneleri Engellilik Algısı. *Trakya Üniversitesi*

Sosyal Bilimler Dergisi, 24(2), 489-512. https://doi.org/10.26468/trakyasobed.1097927

Karakuş, Ö., ve Kırlıoğlu, M. (2019). Engelli Bir Çocuğa Sahip Olmanın Getirdiği Yaşam Deneyimleri: Anneler Üzerinden Nitel Araştırma. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*(41), 96-112.

Karaman, E. D., ve Doğan, N. (2018). Annelik Rolü Üzerine: Kadının "Annelik" Kimliği Üzerinden Tahakküm Altına Alınması. *Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi*, *6*(2), 1475-1496.

Karasar, N. (1995). *Bilimsel Araştırma Yöntemi.* Ankara: 3A Araştırma Eğitim Danışmanlık.

Kargı, E. (2009). *Bilişsel yaklaşıma dayalı kişiler arası sorun çözme becerileri kazandırma (BSÇ) programının etkililiği: Okul öncesi dönem çocukları üzerinde bir araştırma.* Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Doktora Tezi

Kearney, P. M., ve Griffin, T. (2001). Between joy and sorrow: Being a parent of a child with developmental disability. *Journal of Advanced Nursing, 34*(5), 582-592.

Kındıroğlu, Z. (2018). *Ebeveynlerin psikolojik iyi oluş ve psikolojik dayanıklılık düzeyleri ile çocukların sosyal yetkinlik ve davranışları arasındaki ilişki*. İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aile Danışmanlığı ve Eğitimi Anabilim Dalı. Yüksek Lisans Tezi

Knafl, K. A., ve Gilliss, C. L. (2002). Families and chronic illness: A synthesis of current research. *Journal of Family Nursing, 8*(3), 178-198.

Kurt, N., ve Özkan, H. (2023). Annelik Rolü ve Mutluluk Düzeyi Arasındaki İlişki. *YOBÜ Sağlık Bilimleri Fakültesi Dergisi*, *4*(3), 335-343.

Lazarus, R. S.,ve Folkman, S. (1984). *Stress, Appraisal, and Coping*. New York: Springer.

Leckman, J. F., Feldman, R., Swain, J. E., Eicher, V., Thompson, N., ve Mayes, L. C. (2004). Primary parental preoccupation: circuits, genes, and the crucial role of the environment. *Journal of Neural Transmission*, *111*, 753-771.

Lloyd, K., O'Brien, W., ve Riot, C. (2016). Mothers with young children: Caring for the self through the physical activity space. *Leisure Sciences*, *38*(2), 85-99.

McConnell, D., ve Savage, A. (2015). Stress and resilience among families caring for children with intellectual disability: Expanding the research agenda. *Current developmental disorders reports*, *2*, 100-109.

McCubbin, H. I., ve McCubbin, M. A. (1988). Typologies of resilient families: Emerging roles of social class and ethnicity. *Family relations*, 247-254.

McFadden, A., Gavine, A., Renfrew, M. J., Wade, A., Buchanan, P., Taylor, J. L., ... ve MacGillivray, S. (2017). Support for healthy breastfeeding mothers with healthy term babies. *Cochrane database of systematic reviews*, (2).

Miles, M, B., ve Huberman, A. M. (1994). *Qualitative data analysis: An expanded Sourcebook.* (2nd ed). Thousand Oaks, CA: Sage.

Miller, T. (2005). Making Sense of Motherhood: A Narrative Approach. United Kingdom: Cambridge University Press.Moen & Yu, 2000 Moen, P., & Yu, Y. (2000). Effective work and family strategies. *Family Relations*, 49(2), 171-182.

Moen, P., ve Yu, Y. (2000). Effective work/life strategies: Working couples, work conditions, gender, and life quality. *Social problems*, *47*(3), 291-326.

Nealy, C. E., O'Hare, L., Powers, J. D., ve Swick, D. C. (2012). The impact of autism spectrum disorders on the family: A qualitative study of mothers' perspectives. *Journal of Family Social Work*, *15*(3), 187-201.

Ntre, V., Papanikolaou, K., Amanaki, E., Triantafyllou, K., Tzavara, C., ve Kolaitis, G. (2022). Coping Strategies in mothers of children with autism spectrum disorder and their relation to maternal stress and depression. *Psychiatriki*, *33*(3), 210e8.

Özaydınlık, K. (2014). Toplumsal cinsiyet temelinde Türkiye'de kadın ve eğitim. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, (33).

Özbesler, C. (2008). Farklı Gelişimsel Özellikleri Olan Çocuğa Sahip Ailelerin Sorunları. *Ufkun Ötesi Bilim Dergisi*, (1), 25-36.

Özkan, H. (2010). *Annelik kimlik gelişimi eğitiminin primiparların annelik rolü kazanmasına ve bebeğim algısına etkisi.* Atatürk Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü. Doktora tezi

Palmer, G. (2009). *The politics of breastfeeding: When breasts are bad for business*. Pinter & Martin Publishers.

Plant, K. M., ve Sanders, M. R. (2007). Predictors of care-giver stress in families of preschool-aged children with developmental disabilities. *Journal of intellectual disability research*, *51*(2), 109-124.

Persson, E. K., Fridlund, B., Kvist, L. J., ve Dykes, A. K. (2011). Mothers' sense of security in the first postnatal week: interview study. *Journal of advanced nursing*, *67*(1), 105-116.

Rich, A. (1976). *Of Woman Born: Motherhood as Experience and Institution*. W. W. Norton & Company, New York, NY 2021 Norton paperbook edition

Rich, A. (2021). *Of woman born: Motherhood as experience and institution*. WW Norton & Company.

Rothbaum, F., Weisz, J., Pott, M., Miyake, K., ve Morelli, G. (2000). Attachment and culture: Security in the United States and Japan. *American Psychologist*, *55*(10), 1093.

Rowe-Murray, H. J., ve Fisher, J. R. (2001). Operative intervention in delivery is associated with compromised early mother-infant interaction. *British journal of obstetrics and gynaecology*, *108*(10), 1068-1075.

Ruddick, Sara (1989). Maternal thinking: towards a politics of peace. London: The Women's Press.

Sadıkoğlu, Z. Z. (2020). *Yoğun annelik algısı: annelerin perspektifinden çağdaş ebeveynlik kültürü*. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyoloji Anabilim Dalı, İstanbul. Doktora Tezi

Sarıtaş, S., & Bozkurt, A. (2020). Annelik Deneyimleri Üzerine Nitel Bir Araştırma. *Uluslararası İnsan ve Sanat Araştırmaları Dergisi*, *4*(4), 40-47.

Singer, G. H. (2006). Meta-analysis of comparative studies of depression in mothers of children with and without developmental disabilities. *American journal on mental retardation*, *111*(3), 155-169.

Smith, M., ve Blamires, J. (2022). Mothers' experience of having a child with cerebral palsy. A systematic review. *Journal of Pediatric Nursing*, *64*, 64-73.

Şahin, H., Çakmak, A., ve Erdem, Y. (2024). Evaluation of the Family Burden and Social Isolation Status of Mothers of Children with Special Needs. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 1-15.

Şanlı, Y., ve Öncel, S. (2014). Kadınların doğum sonrası fonksiyonel durumları ve etkileyen faktörlerin belirlenmesi. *Journal of Turkish Society of Obstetrics & Gynecology/Türk Jinekoloji ve Obstetrik Derneği Dergisi*, *11*(2).

Şenligil, S., ve Akpınar, B. N. (2024). Özel Gereksinimleri Olan Çocukların Bakım Yükünün Annelerinin Psikolojik Sağlamlığına Etkisi. *Social Sciences Studies Journal (SSSJournal), 9*(117), 9420-9425.

Tavşancıl, E. ve Aslan, E. (2001). *Sözel, Yazılı ve Diğer Materyaller için İçerik Analizi ve Uygulama Örnekleri.* Epsilon Yayınevi, İstanbul.

Tezergil, B. (2007). *Doğum sonu dönem annelerin emzirmeye ilişkin düşünceleri ve uygulamaları*. Marmara Universitesi. Yüksek Lisans Tezi

Tosun, C., & Keskin, F. (2017). Çalişan-dostu kurumlarda iş-yaşam dengesi politikalari, kurumsal iletişim ve verimlilik. *Verimlilik Dergisi*, (4), 7-27.

Triandis, H.C. (1995). *Individualism and Collectivism.* Westview Press, Boulder, CO.

Tunçdemir, N. O. (2023) Toplumsal Cinsiyet ve Annelik: Kadınların Deneyimleri Üzerinden Nitel Bir Araştırma. *Akdeniz Kadın Çalışmaları ve Toplumsal Cinsiyet Dergisi*, *VII*(1), 178-201

Turan, T., Ceylan, S. S., ve Teyikçi, S. (2008). Annelerin düzenli prenatal bakım alma durumları ve etkileyen faktörler. *Fırat Sağlık Hizmetleri Dergisi*, *3*(9), 157-172.

UNESCO (2015). *Gender and EFA 2000-2015: achievements and challenges*. Paris, France: United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization.

UNICEF. (2011). Türkiye'de Çocukların Durum Raporu. UNICEF.

Uslu, F., ve Demir, E. (2023). Nitel bir veri toplama tekniği: Derinlemesine görüşme. *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, *40*(1), 289-299.

Uzogara, E.E. (2015). Perceptions of Motherhood: Differences among Racial Majority and Minority Women. *International Journal of Culture and History, 1 (1),* 67-70.

Ugurlu, N. S., Türkoglu, B., Kuzlak, A., ve Gupta, A. (2021). Stereotypes of single and married women and men in Turkish culture. *Current Psychology, 40*(1), 213-226.

Üstün, K., Kıvrak, K., Körtelli, O., Bingölbali, Ö., Taşkaya, C., ve Sarı, Z. (2022). Engelli çocuğa sahip ebeveynlerin bakım yükü ve fiziksel aktivite seviyesi arasındaki ilişkinin araştırılması. *Adnan Menderes Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Dergisi, 6*(3), 488-498.

Vosough Matın, M. (2022). *Otizm spektrum bozukluğu olan çocuğa sahip aileler için geliştirilen aile eğitim programının çocukların eğitiminde aile katılımının etkisi*. Necmettin Erbakan Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Doktora Tezi

Yağar, F. ve Dökme, S. (2018). Niteliksel araştirmalarin planlanmasi: Araştirma sorulari, örneklem seçimi, geçerlik ve güvenirlik. *Gazi Sağlık Bilimleri Dergisi, 3*(3), 1-9.

Yalçın, H. (2022). Bir araştırma deseni olarak fenomenoloji. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 22*(Özel Sayı 2), 213-232.

Yarımdağ, E., ve Erciyes, J. C. (2021). Engelli Çocuğu Olan Ebeveynlerin Sorunları ve Kaygılarının Toplumsal Cinsiyet Rolleri Bağlamında İncelenmesi. *IBAD Sosyal Bilimler Dergisi*(9), 347-373. https://doi.org/10.21733/ibad.843293

Yavuz, R. A. (2023). Türkiye'de 1990-2021 Döneminde Kadının İşgücüne Katılımı İle Kentleşme İlişkisi: Nedensellik Analizi. *International Journal of Social Inquiry, 16*(2), 541-560.

Yavuzer, Ha. (2013) *Çocuk Psikolojisi*. İstanbul: Remzi Kitabevi

Yildirim, A., ve Simsek, H. (2011). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri (8th ed.)*. Ankara: Seckin Yayinevi.

Yıldız, F. Ü. (2018). Montessori anne destek eğitim programının; Montessori eğitimi alan 4-5 yaş çocukların matematik ve günlük yaşam becerilerine etkilerinin incelenmesi.

Yoosefi lebni, J., Ziapour, A., Khosravi, B., ve Rahimi khalifeh kandi, Z. (2021). Lived experience of mothers of children with disabilities: a qualitative study of Iran. *Journal of Public Health, 29,* 1173-1179.

Yüksel, H., ve Tanrıverdi, A. (2019). Özel gereksinimli çocuğa sahip olan ailelerin yaşadıkları sosyal sorunlar ve baş etme yolları. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, *20*(3), 535-559.

EKLER

EK 1: Etik Kurul İzni

Evrak Tarih Sayısı: 24.12.2021-177970

T.C.
TRAKYA ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırmaları Etik Kurulu Başkanlığı

Sayı : E-29563864-050.04.04-177970 24.12.2021
Konu : Kararlar

Sayın Prof. Dr. Yeşim FAZLIOĞLU

Danışmanlığını yaptığınız, Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İnterdisipliner Engelli Çalışmaları Anabilim Dalı Engelli Çalışmaları Doktora Programı öğrencisi Cevriye ÖZTÜRK'ün araştırması ile ilgili yapmış olduğunuz başvuru, Trakya Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırmaları Etik Kurulu'nun 22.12.2021 tarihli toplantısında alınan 10/05 numaralı kararı ile uygun görülmüştür.

Gereğini bilgilerinize rica ederim.

Prof. Dr. Ayhan GENÇLER
Başkan

Ek:Etik Kurul Kararı

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Belge Doğrulama Kodu :BSU6BT8Y5K Pin Kodu :23672 Belge Takip Adresi : https://www.turkiye.gov.tr/trakya-universitesi-ebys

Adres : Trakya Üniversitesi Rektörlüğü Balkan Yerleşkesi 22030 Edirne
Telefon : 2842234004 Faks : 2842234203
e-Posta:ozelkalem@trakya.edu.tr Web:http://www.trakya.edu.tr/
Kep Adresi : trakyauni@hs01.kep.tr

Bilgi için : Ceyda DURSUN
Unvanı : Sekreter

EK 2: Çalışmaya Katılan Annelerden Alınan Onam Formu

Sayın Katılımcı,

Bu çalışma, Trakya Üniversitesi Engelli Çalışmaları Anabilim Dalı Doktora programı kapsamında Prof.Dr. Yeşim Fazlıoğlu danışmanlığında yapılmakta olan "Normal ve Farklı Gelişim Gösteren Çocuk Annelerinin Annelik Algısı: Fenomenolojik Bir Çalışma" konulu doktora tezidir.

Yapılacak olan bu çalışmanın amacı farklı ve normal gelişim gösteren çocuk annelerinin annelik algısını incelemektir. Bu çalışmaya katılımı onayladığınız takdirde, sizlere uygun bir zaman diliminde 26 sorudan oluşan bir anket uygulanacaktır. Çalışma sizlere rahatsızlık verecek nitelikte değildir. Çalışmaya katılım gönüllülük esasına dayalıdır. Ancak herhangi bir nedenden ötürü rahatsızlık hissederseniz, nedenini açıklamaksızın yarıda bırakıp çıkmakta serbestsiniz.

Görüşme süreci ses kayıt cihazı kullanılarak kayıt altına alınacak ve daha sonra içerik analizi yapılmak üzere yazılı metne dönüştürülecektir. Yapılan görüşme sırasında vereceğiniz bilgiler gizli tutulacak olup sadece bilimsel amaçlarla kullanılacaktır. Çalışma süresince sizin ve çocuklarınızın kimlik bilgisi uygulamacı dışındaki hiç kimseyle izniniz dışında paylaşılmayacaktır. Çalışmaya katılmayı kabul etmeniz halinde formun altında yer alan kısmı doldurmanız yeterli olacaktır.

Çalışmaya katılım sağlamadan önce soracağınız sorular olması halinde sormaktan çekinmeyiniz. Çalışmaya katılım sağladıktan sonra da sormak istediğiniz sorular ve araştırmanın sonuçları hakkında bilgi almak için aşağıda yer alan iletişim bilgilerini kullanarak tarafıma ulaşabilirsiniz.

Katılımınız için şimdiden çok teşekkür ederim.

Bu çalışmaya katılmak istiyorum. İstediğim zaman bu çalışmadan ayrılabileceğini biliyorum. Çalışma süresince elde edilen bilimsel bilgilerin bilimsel makaleler ve akademik sunumlar dışında kesinlikle kullanılmayacağını biliyorum.

Tarih:

EK 3: Araştırmada Kullanılan Demografik Bilgi Formu

Demografik Bilgi Formu

- Yaşınız:

- Medeni Durumunuz:

Evli ____ Bekâr ____ Boşanmış ____ Dul ____

- Eğitim Durumunuz:

İlkokul ____ Ortaokul ____ Lise ____

Lisans ____ Yüksek Lisans __ __ Doktora ____

- Mesleğiniz:

- Çalışıyor musunuz? Daha önce çalıştıysanız ne zaman ve ne için bıraktınız?

- Gelir Düzeyiniz (aylık):

- Evlendiğiniz yaş:

- Çocuk Sayınız ve yaşları:

- (Özel gereksinimi olan çocuk anneleri) Bu kaçıncı çocuğunuz?

- Kiminle İkamet Ediyorsunuz?

EK 4: Araştırmada Kullanılan Görüşme Soruları

Farklı ve Normal Gelişim Gösteren Çocuk Annelerinin Annelik Algılarını Belirlemek İçin Oluşturulmuş Görüşme Soruları Formu

1. Evlilik öykünüzü kısaca anlatır mısınız?

2. Kaç yaşında anne oldunuz?

3. Anne olmaya nasıl karar verdiniz? İsteyerek mi hamile kaldınız?

4. Nasıl bir hamilelik geçirdiniz?

5. Gebelik sürecinde bebeğinizin sağlıklı olup olmadığını öğrenebildiniz mi? (Özel gereksinimi olan çocuk anneleri)

- Bebeğinizin sağlığına ilişkin durumu ilk öğrendiğinizde ne hissettiniz?

- İlk kimlerle paylaştınız?

- Çocuğunuzda görülen özel durumun nedeni hakkında düşündünüz ya da araştırdınız mı? Çocuğunuzdaki özel durumunun nedeni hakkında sizin görüşünüz nedir?

6. Hamilelik sürecinde yanınızda kimler vardı ve size destek oldular mı?

7. (Özel gereksinimi olan çocuk anneleri) Bebeğinizin sağlık durumunu öğrenmeniz hamilelik sürecinin kalanını nasıl etkiledi? Hamileliği sürdürme konusunda düşünmenize yol açtı mı?

8. Nasıl bir doğum süreci geçirdiniz? Doğumda sizi en çok zorlayan şey ne oldu?

9. Çocuğunuzu elinize ilk ne zaman alabildiniz ve aldığınızda ne hissettiniz?

10. (Emzirebildiyse eğer) İlk emzirdiğinizde neler hissettiniz?

11. Anne olarak örnek aldığınız bir rol model var mı? Varsa kim ya da kimler?

12. Annelik sizin için ne ifade ediyor? Anne olmadan önce bu düşünceleriniz farklı mıydı?

13. Anneliği nasıl öğrendiniz? Annelik sizce öğrenilen ya da doğuştan gelen bir olgu mudur?

14. Çocuklarınızın bakımında eşinizden ya da çevrenizden destek alabiliyor musunuz? Çocuğunuzun bakımı ile ilgili sizin sorumluluklarınızı ve eşinizin sorumluluklarını nasıl değerlendiriyorsunuz?

15. Çocuklarınız ve kendinizle ilgili olarak gelecekten beklentileriniz nelerdir?

16. (Özel gereksinimi olan çocuk anneleri) Durumunuza ilişkin profesyonel destek alıyor musunuz? Aldığınız desteği yeterli buluyor musunuz?

17. (Özel gereksinimi olan çocuk anneleri) Çocuğunuzu büyütme aşamasında çocuğunuzun sahip olduğu özel durum sizin anneliğe bakış açınızı değiştirdi mi?

18. Medeni durumunuz (Boşanma, ayrı olma ya da ölüm) anneliğe bakış açınızı değiştirdi mi?

20. Bir anne olarak kendiniz hakkında söyleyebileceğiniz olumlu yönler neler? Kendinizi eleştirdiğiniz yönleriniz neler?

21. (Boşandıysa eğer) Boşanma sürecini nasıl deneyimlediniz? Boşanma sonrasına kendinizi nasıl hissetiniz?

22. Ekonomik durumunuzu nasıl değerlendiriyorsunuz? Ekonomik durumunuz ve annelik algınız arasında bir bağlantı olduğunu düşünüyor musunuz? Açıklayabilir misiniz?

23. Eğitim durumunuz ve annelik algınız arasında bir bağlantı olduğunu düşünüyor musunuz? Açıklayabilir misiniz?

24. İçinde bulunduğumuz küresel salgın (COVID 19) sizi nasıl etkiledi?

25. Anne olarak küresel salgından nasıl etkilendiniz? Anneliğe olan bakış açınız değişti mi?

26. Bu araştırmayı siz yapıyor olsaydınız hangi konulara değinirdiniz?